

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg

- andre halvår 2019

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura – 23. mai 2019

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres på dagens nivå på kr 60,50 per kilo for andre halvår 2019.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam økes med kroner 1,50 per kilo til kr 66,10 per kilo for andre halvår 2019.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med kroner 0,25 per kilo til kr 19,40 per kg for andre halvår 2019.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider:

<http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	4
2	GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON	7
3	ØKONOMISK UTVIKLING, FORBRUKERTRENDER OG RAMMEVILKÅR	8
3.1	INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN	8
3.1.1	Utviklingen i norsk økonomi.....	8
3.1.2	Befolkningsveksten	9
3.2	ENDRINGER I SPISEVANENE	10
3.2.1	Kjøttforbruk per innbygger	10
3.2.2	Kjøttforbruk per dyreslag	11
3.2.3	Volumutvikling på varegruppenivå	14
3.2.4	Utvikling i norske mattrender.....	15
3.3	IMPORT, INTERNASJONALE BETINGELSER OG GRENSEHANDEL.....	20
3.3.1	Styrken i importvernet	20
3.3.2	Artikkel 19	21
3.3.3	Andre internasjonale avtaler.....	22
3.3.4	Grensehandel	23
3.3.5	Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt.....	25
4	OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	30
4.1	MARKED OG PRIS – PROGNOSE	30
4.1.1	Kjøtt- og eggmarkedet i 2018.....	30
4.1.2	Prognose for produksjon og engrossalg for 2019	31
4.2	LANGTIDSUTSIKTER FOR MARKEDSBALANSE KJØTT OG EGG	32
4.2.1	Innledning og sammendrag.....	32
4.2.2	Selvforsyningsgrad	33
4.2.3	Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå	34
4.2.4	Framtidsscenario - redusert kjøttforbruk.....	34
4.2.5	Scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025.....	35
4.2.6	Framtidsplaner for ammekuproduksjonen	38
4.3	PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG.....	39
4.3.1	Engrospris.....	39
4.3.2	Avregningspris	39
4.4	PRISENE I FORBRUKERMARKEDET	42
4.5	NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	45
4.5.1	Nøkkel tall for matindustrien.....	45
5	STORFE	49
5.1	MARKED OG PRISER.....	50
5.1.1	Markedssituasjonen i 2018.....	50
5.1.2	Prognosen for 2019.....	51
5.1.3	Tilførselen av storfe etter tørkesommeren 2018.....	51
5.1.4	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	52
5.1.5	Import av storfe	53
5.1.6	Internasjonale priser for stykningsdeler	55
5.1.7	Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt	56
5.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	58
5.2.1	Faktiske butikkpriser enkeltvarer	58
5.2.2	Utviklingen i forbrukerpriser kontra engrospris og produsentpris	59
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	61
5.3.1	Utviklingen i kutallet	61
5.3.2	Resultater for referansebruk nr. 8.....	62
5.3.3	Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen	63
5.4	LANGTIDSUTSIKTER STORFE	64
5.4.1	Oppsummert scenarier storfe	69
6	SAU OG LAM.....	70
6.1	MARKED OG PRISER	71

6.1.1	Markedssituasjonen i 2018.....	71
6.1.2	Prognosen for 2019.....	72
6.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	73
6.1.4	Prisutvikling på sau.....	74
6.1.5	Import av sau og lam.....	75
6.1.6	Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt	76
6.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	79
6.2.1	Butikkpriser sau og lam.....	79
6.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	81
6.3.1	Utviklingen i sauetall og struktur	81
6.3.2	Referansebruk 3	84
6.3.3	Dekningsbidrag for sauebrukene	85
6.4	LANGTIDSUTSIKTER SAU OG LAM	86
7	EGG	88
7.1	MARKED OG PRIS.....	89
7.1.1	Markedssituasjonen 2018.....	89
7.1.2	Prognosen for 2019.....	90
7.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	90
7.1.4	Markedsutviklingen for egg.....	91
7.1.5	Import av egg innenfor importkvotene	92
7.1.6	Verdensproduksjon og handel med egg.....	93
7.2	PRISER OG PRISDANNELSE FOR EGG	95
7.2.1	Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser	100
7.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	101
7.3.1	Struktur og produksjon i ulike innredninger	101
7.3.2	Referansebruk 6 – korn og egg.....	101
7.3.3	Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen	102
7.4	LANGTIDSUTSIKTER EGG	103
8	VEDLEGG	106

1 Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen per mai viser et underskudd av storfe på 3 200 tonn i 2019, etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det innebærer at underdekningen på storfe er redusert med mer enn 10.000 tonn fra 2016 til 2019. I inngangen til 2019 var det 2 758 tonn storfe på reguleringslager. Den nye artikkel 19 trådte i full kraft 01. januar, noe som innebar en økning i importkvotene fra 1 600 til 2 500 tonn.

Det er en underdekning av norsk storfe, men det er nyetableringer og utvidelelser som er planlagt, eller allerede er satt i gang. Dette innebærer at det er et svært begrenset rom for økning i storfeproduksjonen framover.

Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe på lang sikt. I analysen av markedsutsikter fram mot 2025 viser av det valgte scenariet et behov for vekst i ammekuttallet som er vesentlig lavere enn dagens veksttakt. Det tilsier en at en fremdeles må vise forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industrimarkedet opplever til tider et betydelig prispress på viktige deler av storfe som en del varianter av biff og filet, samt sortering. Det har blant annet sammenheng med at import har kommet inn til lavere pris enn norsk nivå. Det tilsier at det, til tross for underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Analysen av tollvernet i form av ordinære tollsatser viser at det i enkelte situasjoner kan være svakt tollvern for hele skrotter av storfe. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

For å bidra til mindre innfrysning av storfeslakt er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen etter biff og filet er størst. Derfor legges det opp til at hoveddelen av prisøkningene for storfe gjennomføres i første halvår. Dette behovet er forsterket etter at ny telledato for storfe er satt til 01. oktober.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres på dagens nivå på kroner 60,50 per kilo for andre halvår 2019.

Prisvurdering sau og lam

Prognosen fra mai viser en underdekning av norsk sau og lam i 2019 på om lag 700 tonn. Etter flere år med overproduksjon er det bygd opp et betydelig reguleringslager, og en liten underdekning i 2019 er ikke nok til å bringe markedet i balanse. Reguleringslageret ved inngangen til 2019 var på 3 036 tonn sau og lam.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 4 % fra 2018 til 2019. Noe av reduksjonen kan knyttes til fôrmangel etter tørkesommeren 2018, men det vil også være noe naturlig avgang. Oppfordringen fra markedsregulator og faglagene om å få flere lam pr søye antas også å gi effekt.

Langtidsutsiktene fram til 2025 viser at det ikke vil være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam. Engrosprisen på lam er redusert med omtrent 5 kroner per kilo fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer (cirka 10 kroner), og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kroner. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til at det har vært økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Prisreduksjoner har hatt som mål å kjøle ned veksten i produksjonen, men sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Prognosen for 2019 tilsier at markedet nærmer seg balanse, men det preges fortsatt av store lager etter flere år med overskudd. Det er utfordringer med salget utenom sesong, og det er spesielt utfordrende å få omsatt sau.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam økes med kroner 1,50 per kilo til kroner 66,10 per kilo for andre halvår 2019.

Prisvurdering egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2018 ble det, etter førtidsslakting tilsvarende om lag 775 tonn ikke-produserte egg, om lag markedsbalanse.

For 2019 viser prognosen per mai et overskudd på 1 700 tonn egg. Det ble klekket flere kyllinger enn året før, noe som gir en gjennomsnittlig økning i antall verpehøner på om lag 4 %. Det prognoseres med en økning i tilførslene på vel 4 %, mens engrossalget forventes å øke med 1 % fra 2018. Omsetningsrådet har vedtatt en ramme på 1000 tonn for førtidsslakting

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. For å unngå overnotering ble engrosprisen redusert med 10 øre per kilo egg fra frittgående, og 20 øre per kilo egg fra miljøinnredning fra april 2019.

Fra tunge aktører i handelen og industrien kommer det tydelige krav om at det forventes omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner. Per april 2019 produseres cirka 75 % av eggene fra frittgående høner, og etterspørselen er derfor ikke mulig å tilfredstille per i dag. En større andel av Nortura sine eggprodusenter har meldt omstilling til frittgående høne innen 2021, og i desember 2019 prognoseres at 84 % av eggene er fra frittgående høner.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Med overproduksjon er det ikke grunnlag for å øke eggprisen, men samtidig gir den betydelige økningen av dyrere egg fra frittgående høner et høyere samlet prisuttak. **For å holde prisen uendret, er det dermed nødvendig med en tilpasning av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Dette kan betraktes som en teknisk justering.**

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med kroner 0,25 per kilo til kroner 19,40 per kilo for andre halvår 2019.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I Grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris*.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. juli – 31.desember 2019.

Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

I kapittel 3 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 4 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 5, 6 og 7 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

3 Økonomisk utvikling, forbrukertrender og rammevilkår

Både tilbuds- og etterspørselssiden for kjøtt og egg påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på utviklingen hos våre viktigste handelspartnere.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien

Norsk økonomi har hatt en god vekst og det er gode utsikter fremover. Hos Norges handelspartnere fortsetter konjunkturoppgangen, men dempes noe av blant annet internasjonal handelskonflikt. Styringsrenten ble i mars satt opp til 1 %. Samlet sett tilsier utsiktene for økonomien og risikobilde at det ventes en gradvis renteoppgang i årene fremover.

3.1.1 Utviklingen i norsk økonomi¹

Norges Banks hovedstyre besluttet 22.mars og heve styringsrenten med 0,25 prosentenheter til 1 %. Hovedstyret vurderer videre utsiktene og risikobilde slik at styringsrenten mest sannsynlig bli satt videre opp i løpet av det neste halvåret. Det er forventet en gradvis økning i styringsrenten fram mot 2022. Anslaget er satt til 1 % i 2022.

Hos Norges handelspartnere har den økonomiske veksten avtatt etter flere år med oppgang og arbeidsledigheten fortsetter å falle i mange land. Det har vært store svingninger i finansmarkedet, men i første kvartal av 2019 er aksjekursen internasjonalt høyere enn i desember.

Siden 2016 har norsk økonomi hatt en god vekst. Sysselsettingen har økt, og arbeidsledigheten gått ned. Det er fremdeles gode utsikter for økt lønn- og prisvekst, men anslagene er justert ned. Oppgangen internasjonalt, høyere oljepris og lave renter har bidratt til å løfte veksten. Høyere sysselsetting og økt lønnsvekst vil trolig bidra til å holde veksten i

---

¹ Hentet fra "Pengepolitisk Rapport. Med vurderinger av finansiell stabilitet. 1/19 september".
<https://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/2019/119/>

husholdningenes konsum oppe, men vedvarende høy gjeldvekst gjør husholdningene mer sårbare. Utsiktene tilsier at oppgangen i norsk økonomi fortsetter, blant annet som følge av en markert oppgang i investeringer på norsk sokkel i år. Veksten vil likevel trolig dempes av en nedgang i petroleumsinvesteringer og lav vekst utenlands.

Prisveksten har steget markant i år og tolv månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 3 % i februar. Oppgangen skyldes både høyere elektrisitetspriser, og at den underliggende prisveksten har økt. Lønnsveksten tok seg opp i fjor. Tilstrammingen i arbeidsmarkedet tilsier at den vil øke videre, men trolig litt mindre enn tidligere anslått. Kronekursen har styrket seg den siste tiden, men er fortsatt svakere enn lagt til grunn i juni.

I Norges Banks hovedstyres drøfting av risikobilde var det spesielt opptatt av hvilke konsekvenser den økende proteksjonismen internasjonalt, samt politisk usikkerhet, vil kunne få for den norske økonomien. Økte handelsbarrierer og vedvarende usikkerhet kan dempe importveksten hos handelspartnerne, men det kan også gjøre at kronekursen holder seg svakere enn lagt til grunn. Det er også usikkert hvordan virkningen av høye renter vil være, etter en lang periode med lave renter og voksende gjeldsbelastning i husholdningene.

Hovedstyre legger vekt på at oppgangen i norsk økonomi er sterkere enn tidligere antatt, og at kapasitetsutnyttingen ser ut til å være litt over normalt nivå. Det forventes at denne vil øke fram mot 2020. Den underliggende prisveksten er nå over inflasjonsmålet 2 %. Samlet sett tilsier utsiktene for økonomien og risikobilde at en venter en gradvis renteoppgang i årene fremover.

3.1.2 Befolkningsveksten

Fra 2018 til 2019 var befolkningsveksten på 0,6 %, og per 1. januar 2019 bodde det 5 338 212 personer i Norge². I 2018 økte folketallet med om lag 32 593, med et fødselsoverskudd på 18 280 og nettoinnvandringen var på 18 103 personer³. Færre innvandrere og gradvis lavere fødselstall drar ned befolkningsveksten. Fødselsoverskuddet står for 42 % av befolkningsveksten, mens nettoinnvandringen står for 58 %⁴.

---

² <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

³ <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>

⁴ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/folketalet-veks-med-36-000-i-ar>

Befolkningsveksten var på sitt høyeste i 2011 og 2012, men har siden sunket kraftig. Dersom en ser litt lengere frem i tid ventes det lavere befolkningsvekst. Ifølge SSBs befolkningsframskrivninger vil befolkningsveksten flate ut de neste ti årene før den synker. Likevel ventes det i hovedalternativet at befolkningsveksten vil være positiv hele århundret. Det fremskrevne folketallet i hovedalternativet, på 6 millioner i 2040, er noe lavere enn i forrige rapport fra 2016⁵.

3.2 Endringer i spisevanene

Forbruket av kjøtt er relativt stabilt per innbygger. Forbruksøkningen sett under ett ser derfor primært ut til å være drevet av befolkningsveksten. I debattene om klima, bærekraft, helse og dyrevelferd har konsumet av kjøtt, og særlig rødt kjøtt, fått mye oppmerksomhet. Det er usikkert hvor mye dette vil påvirke forbruket i årene fremover. Det ligger indikasjoner på en svak reduksjon i kjøttforbruket per innbygger. Forbruket av egg har økt noe i perioden. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

3.2.1 Kjøttforbruk per innbygger

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. Det kom en signifikant reduksjon av fjørfeforbruket i 2015, men i 2016 tok forbruket seg opp igjen og ligger nå relativt stabilt.

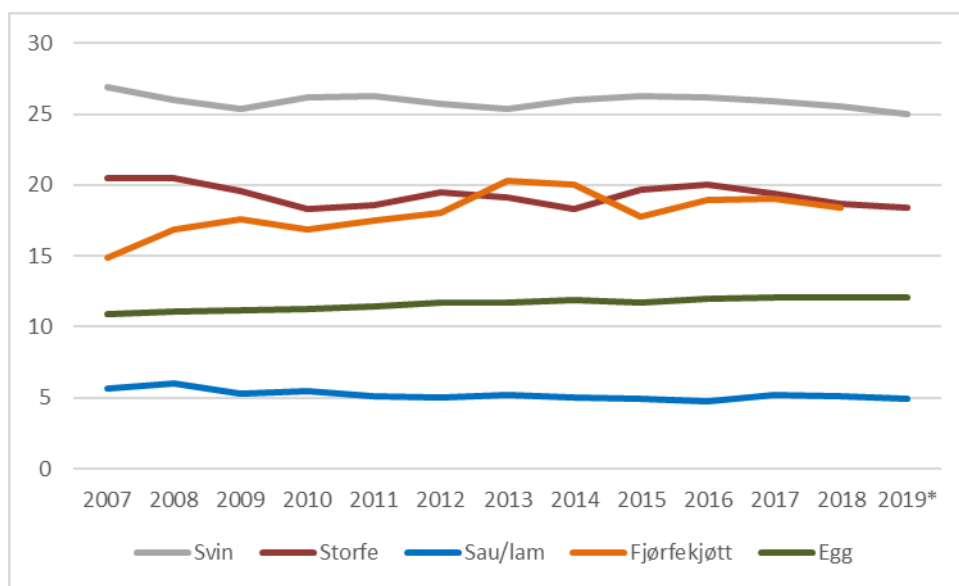
Figur 3.1 viser utviklingen av forbruket av kjøtt og egg i kilo per person, basert på engrostatall og folketall. Kjøttforbruket for 2019 er basert på markedsprognosen for engrossalg av kjøtt og egg per mars 2019 ⁶, og folketall per 01.01.2019 fra SSB⁷.

---

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/lavere-befolkningsvekst-framover>

⁶ <http://totalmarked.nortura.no/getfile.php/13354868-1551945826/Totalmarked/Prognose/Prognose%202019%20mars%2019.pdf>

⁷ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Figur 3.1 Forbruk av kjøtt og egg i kilo per innbygger fra 2007 til 2019

*Prognose

Prognosen for storfe, svin og sau/lam viser en liten nedgang i engossalget på 1- 2 %, som sammen med befolkningsvesten gir en liten forventet nedgang i forbruket per person. Det er et økende fokus på klima og reduksjon av klimagassutslipp. I denne forbindelse blir det skrevet og snakket mye om å redusere kjøttforbruket, og da spesielt rødt kjøtt. Samtidig er det mye fokus på selvforsyning og bruk av norske ressurser, som taler for bruk av beitedyr. Det har foreløpig ikke gitt noen store utslag for forbruket av storfekjøtt, men det har vært en svak nedgang i forbruket siden 2017.

Det forventes at forbruket av egg vil fortsette å øke noe i 2019 , og at forbruket av egg vil stige i takt med befolkningsveksten framover.

3.2.2 Kjøttforbruk per dyreslag

Tabell 3.1 viser reelt forbruk av kjøtt totalt i tonn og i kilo per innbygger. Her ser man at inntaket av kjøtt per innbygger var på 53,3 kilo i 2017, en liten nedgang på 0,4 % fra året før. Dette gir 146 gram per dag per innbygger, hvor svin utgjør 39 %, storfe 27 %, fjørfe 19 % og lam 7 %. Inntaket av rødt kjøtt utgjør 41,1 kilo per person i året, tilsvarende 113 gram per dag.

Tabell 3.1 Beregnet reelt forbruk av kjøtt i tonn og kg per innbygger fra 2008 til 2017⁸.

Tabell 6.1.1. Beregnet reelt forbruk av kjøtt									
Beregnet reelt forbruk (tonn)	2008	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017*	Endring siste år (%)
Storfe	67 995	63 111	67 745	68 900	69 519	76 599	77 578	75 148	-3,1
Lam	18 809	17 008	16 723	17 632	18 006	17 872	17 260	18 435	6,8
Svin	100 204	102 805	104 624	103 064	107 694	111 250	111 060	109 460	-1,4
Fjørfe	41 553	40 285	45 928	52 189	51 119	48 467	51 708	52 796	2,1
Viltkjøtt	6 244	6 530	6 074	6 128	6 049	5 865	6 015	5 865	-2,5
Uspesifisert**	15 241	15 463	16 474	17 962	18 631	18 661	18 561	19 315	4,1
Totalt	250 047	245 201	257 568	265 875	271 018	278 714	282 181	281 019	-0,4
- herav husdyrprodukter	228 562	223 209	235 021	241 784	246 338	254 188	257 606	255 839	-0,7
- herav rødt kjøtt	202 971	199 430	205 640	206 230	208 301	219 201	219 180	216 668	-1,1
Beregnet reelt forbruk (kg pr. innbygger)	2008	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017*	Endring siste år (%)
Storfe	14,3	12,9	13,5	13,6	13,5	14,8	14,8	14,2	-3,9
Lam	3,9	3,5	3,3	3,5	3,5	3,4	3,3	3,5	6,0
Svin	21,0	21,0	20,8	20,3	21,0	21,4	21,2	20,7	-2,2
Fjørfe	8,7	8,2	9,1	10,3	10,0	9,3	9,9	10,0	1,3
Viltkjøtt	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	-3,2
Uspesifisert**	3,2	3,2	3,3	3,5	3,6	3,6	3,5	3,7	3,3
Totalt	52,4	50,2	51,3	52,3	52,8	53,7	53,9	53,3	-1,2
- herav husdyrprodukter	47,7	46,9	46,8	47,6	48,0	49,0	49,2	48,5	-1,5
- herav rødt kjøtt	42,6	40,8	41,0	40,6	40,5	42,2	41,9	41,1	-1,9

* Foreløpige tall.

** Uspesifisert omfatter i all hovedsak privat import/"grensehandel", der trolig det meste er kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe. I tillegg omfatter kategorien "annet" kjøtt fra øvrige dyreslag som hest, hval, reptiler, frøsk og muldyr. Det er usikkert hvor mye av grensehandelen som er rent kjøtt og hvor mye som er bein. Beinprosent er derfor ikke beregnet for denne kategorien.

Kilde: NIBIO, basert på tall fra Nortura Totalmarked og beregnet på oppdrag fra Animalia.

Tabell 3.2 gir en oversikt over forbruket av utvalgte matvarer på engrosnivå i kilo per innbygger. Grensehandel er ikke inkludert i tabell 3.2. Etter å ha hatt en sterk økning siden 1970, har kjøttforbruket vært relativt stabilt de siste årene. Tall fra Helsedirektoratet viser en oppgang i forbruket av kjøtt fra husdyr på 900 gram per innbygger fra 2015 til 2016. Foreløpige tall for 2017 viser derimot en liten nedgang på 200 gram per innbygger. For kjøtt, inkludert vilt, hval og kjøttbiprodukter, er nedgangen på 100 gram i samme periode. De foreløpige tallene for fisk viser at det ikke har vært noe økning i forbruket de siste årene. Fra 2012 – 2014 lå det på om lag 50 kilo per innbygger, før det gikk noe ned i 2015. Fra 2015 til 2016 gikk forbruket ned hele 2,1 kilo. Det ser ikke ut som fisk har tatt over for kylling som proteinkilde. Forbruket av egg ser ut til å holde seg stabilt på 13,1 kilo, også i 2017.

Konsumet av grønnsaker har hatt en stor vekst de siste tiårene. Fra 2009 til 2015 har det vært en økning på nær 10 kilo, tilsvarende 14 %. Fra 2015 til 2016 økte konsumet med 3,6 kilo, mens fra 2016 til 2017 har konsumet gått ned igjen 3,1 kilo.

⁸ Kjøttets tilstand 2018, Animaila

Tabell 3.2 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå, kilo per innbygger per år⁹

	1979	1989	1999	2005	2009	2015	2016	2017*
Kjøtt**	51,1	49,7	59,5	66,2	69,4	71,4	72,1	71,5
Kjøttbiprodukter	2,4	3,2	3,3	5,1	5	4,9	4,8	4,6
Egg	10,8	11,6	10,8	10,8	11,9	12,8	13,1	13,1
Korn,som mel	75,1	76,4	82,9	84,2	81,6	77,3	78,9	80,7
Poteter***	82	80	70	64,7	61,1	54,7	66,5	56,5
Grønnsaker	46,4	53,2	60,6	64,2	68,4	76,6	79,6	76,1
Frukt og bær	76	78,6	68,7	82,7	89,6	90,1	88,7	88,9
Sukker og sukkervarer	44,7	40,5	43,8	35,2	31,9	27	26,8	25,6
Melk	186,4	175,1	127,2 ¹	111,2	101,9	87,5	87,4	82,4
Ost	12	13,2	14,5	16,7	16,8	18,5	18,5	17,1
Fisk²			37,7	34,9	34,6	35	33,1	29,9

1) I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk 2) Hel, urenset

*Foreløpige tall **Ekskl. grensehandel og kjøttbiprodukter. Inkl. hval og vilt. ***Inkl. poteter til potetmel og potetprodukter.

I kjøttets tilstand 2018 gjengis undersøkelser som belyser tillit til ulike produkter hos forbrukere. Undersøkelsen for 2018 viser at¹⁰:

- Tilliten til den norske kjøttbransjen og kjøttproduktene er høy, men den har gått noe ned siden 2017. 63,5 % har i stor grad tillit til kjøttbransjen i 2018, mot 68% i 2017 og 60 % i 2016. 65,9 % oppgir at de stor grad har tillit til norske kjøttprodukter i 2018, mot 78 % i 2017 og 70 % i 2016. 71 % oppgir at tilliten er uendret fra året før.
- Tilliten til fjørfebransjen og til kylling- og kalkunprodukter er omtrent på likt nivå som i 2017. 52 % har i stor grad tillit til fjørfebransjen, og 54 % har i stor grad tillit til kylling- og kalkunprodukter.
- Tilliten til norske egg er redusert, men fortsatt høy. I 2018 uttrykker 71 % at de i stor grad har tillit til norske egg. Samme prosentandel mener også at norske egg er tryggere enn utenlandske.
- Tilliten til at norske kjøtt- og eggprodukter er tryggere enn utenlandske er også stabilt høy ,men andelen som mener at utenlandske produkter er like trygge som norske har økt signifikant siden 2017. I 2018 mente 61 % at norske kjøttprodukter er tryggest,

⁹ Sammensatt av rapporten Utviklingen i norsk kosthold, 2018, Helsedirektoratet

¹⁰ Kjøttets tilstand 2018, Animalia

mot 79 % i 2017. 71 % mener at norske kylling- og kalkunprodukter er tryggest, mot 86 % i 2017.

- Kjønn, alder og geografi er de faktorene som skiller mest når det gjelder tillit. Menn uttrykker generelt høyere tillit enn kvinner, og yngre har lavere tillit enn eldre når det gjelder bransje og produkter. Det er relativt store forskjeller fra region til region, og folk på landbygda har generelt høyere tillit enn de som bor i byen.
- I 2018 ble det inkludert to nye spørsmål vedrørende bærekraft og dyrevelferd. 43 % oppgir at de i stor grad har tillit til at den norske kjøttbransjen har en bærekraftig produksjon og produserer bærekraftige produkter. Hele 30 % forholder seg nøytrale til dette spørsmålet. 49 % svarer at de i stor grad har tillit til produksjonen skjer i tråd med etiske og moralske prinsipper når det gjelder dyreveldferd. 20 % har i liten grad tillit og 24 % forholder seg nøytrale.

3.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tabell 3.3 viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper til og med uke 8 2019. Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg viser at totalmarkedet, målt i verdi, har hatt en økning på 3 %, sammenlignet med samme periode i fjor.

Tabell 3.3 Verdiutvikling hittil i år (til og med uke 8, 2019), med endringer fra samme periode i fjor¹¹

Hittil i år, pr. uke 8 2019 – dagligvare totalt:

NORGE (1000 kr)	Hittil i fjor	Hittil i år	Endring i %
RENT KJØTT	513 863	513 582	-0,1 %
DEIGER/FARSER	497 898	515 456	3,5 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	478 764	511 948	6,9 %
KJØETTPAALÉGG FERSK	344 833	360 998	4,7 %
FERSKE PØLSER	335 261	332 264	-0,9 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	196 102	204 769	4,4 %
EGG	332 315	341 290	2,7 %
SPEKEPOELSE	261 191	265 451	1,6 %
SPEKEMAT	107 128	109 101	1,8 %
FERSK BACON/FLESK	150 206	151 432	0,8 %
FERSK POSTEI	65 577	71 374	8,8 %
DYPPFRYST BEARB. KJØTT	61 740	67 178	8,8 %
SUM KATEGORIER	3 344 879	3 444 845	3,0 %

¹¹ Nielsen (2018)

Verdiøkningen hittil i år, sammenlignet med i fjor, har vært prosentvis størst for dypfryst bearbeidet kjøtt og fersk posteit med 8,8 %, etterfulgt av ferskt fjørfe (6,9 %), kjøttpålegg (4,7 %), ferskt bearbeidet kjøtt (4,4 %), deiger/farser (3,5 %) og egg (2,7 %).

Det er kun ferske pølser (-0,9 %) og rent kjøtt (-0,1 %) som har hatt en nedgang i verdiutvikling.

3.2.4 Utvikling i norske mattrender

Teksten nedenfor er basert Kjøttets tilstand 2017 fra Animalia, samt Ipsos rapport Spisefakta 2018 og rapport om nordmenns middagsvaner, om ikke noe annet er oppgitt.

Viktige trender – Norske spisefakta 2018

I september ble Spisefakta 2018 presentert av Ipsos. Undersøkeslen viser norske mattrender fremover og under er noen av hovedpunktene samlet.

- Miljøfokus generelt øker. 46 % mener situasjonen er alvorlig og at det er nødvendig med øyeblikkelige og drastiske tiltak om vi skal løse problemene.
- Det er en økning i andelen som vil begrense kjøttforbruket, noe som trolig er mer drevet av klimahensyn enn av helse. I Oslo har andelen økt til 36 %, mot 30 % i 2015 og 19 % i 2013. I resten av landet ligger andelen på 24 % i 2017, mot 19 % i 2015.
- Det er i økende grad viktig at landbruksproduktene er norske.
- Av hva du ønsker å ikke spise for mye av ligger sukker på topp av listen, men 70 % svarer fett, 51 % svarer pølser og 24 % svarer kjøtt. Kun 7 % svarer egg.
- Interessen for vegetarmat øker, nå også blant menn. Svensker er langt mer interessert i vegetarmat enn nordmenn, men i Sverige har ikke interessen økt noe særlig de siste to årene. På landsbasis er 3 % vegetarianere, i Oslo ligger antallet på 4 %.
- Amerikansk burgerkultur stiger mest når man ser på inspirasjon fra andre land. Mexicansk og Italiensk toppe listen.
- Vi er fortsatt skeptiske til at ferdigmaten er like sunn som «mat fra bunnen av», men det er en økning i antall som sier at de syns ferdigmat smaker godt.

Ipsos kom i 2018 med "Middagsdagboken 2017" som kartlegger nordmenns middagsvaner. Resultatene viser at det er store forskjeller på middagsvanene i ukedagene og i helgene.

Mandag til torsdag er styrt av sunnhet, tidspress og fornuft, mens fredag til søndag er preget av at vi skal kose oss og at vi bruker mer ressurser på maten. Rapporten konkluderer med at

pizza fortsatt er populært og hver uke har 50 % av nordmenn pizza minst en gang. Taco er den mest spiste retten på fredager, etterfulgt av pizza og reker. Kjøttmiddag på lørdag og søndag står veldig sterkt, og ofte med påfølgende restemat på mandager. Hele 80 % av den norske befolkningen under 40 år spiser meksikansk mat minst en gang i måneden. Rapporten konkluderer med at nordmenn er ganske treige med å prøve ut nye mattrender, og at Sverige er langt foran når det gjelder å ta til seg nye mattrender¹².

Hvordan ser forbrukere på kjøtt¹³

Forbrukernes holdninger til mat strekker seg lengre enn til sunnhet og kalorier. Andre viktige tema er dyrevelferd og etisk matproduksjon. Vi bruker stadig ord som naturlig, sunt, bærekraftig og klimavennlig i forbindelse med mat, og de assosiasjonen til ordene spiller en rolle i forbrukerens forhold til de ulike produktene.

Tabell 3.4 gir et overordnet bilde av forbrukers holdninger til noen attributter knyttet til de ulike kjøttslagene. Rød farge indikerer lavt eierskap til dimensjonene, og at det kan være en svakhet og mulig barriere for kjøttsalget. Grønt indikerer høyt eierskap til dimensjonen, og dette kan da være en styrke for salget. Gult indikerer moderat eierskap til dimensjonen.

Tabell 3.4 Overordnet bilde over forbrukers holdninger til ulike kjøttslag¹⁴.

Figur 6.6.a. Attributter og holdningsdimensjoner - overordnet bilde									
	Svin	Kylling	Storfe	Torsk, sei og lyr	Rød fisk	Steinbit, kveite og annen hvit fisk	Lam	Kalkun	Reinsdyr
Smak og kvalitet									
Sunnhet og ernæring									
Familehverdag									
Rent og trygt									
Lettvint/enkelt									
Lokalprodusert									
Eksklusiv status									
Magert									
Etisk									
Rimelig alternativ									
Særegent									

Kilde: MatPrat på grunnlag av Holdningsundersøkelse Kantar TNS, 2017.

¹² <https://www.ipsos.com/nb-no/rapport-om-nordmenns-middagsvaner#>

¹³ Kjøttets tilstand 2017, Animalia

¹⁴ Kjøttets tilstand 2017, Animalia

Tallene fra 2017 viser at når det gjelder svin er hoveddriverene kun at det er billig og enkelt, mens det fremstår som lite eksklusivt og særegent. Storfe har også lavt eierskap til mange av holdningsdimensjonene og det er særlig få som mener storfe er et sunt alternativ. Miljø og bærekraft er også en barriere for mange forbrukere når det gjelder storfekjøtt. Til gjengjeld assosieres storfekjøtt med god smak og kvalitet, i tillegg til at den har status som eksklusiv mat. Kylling blir sett på som lettvin, enkelt, magert, billig og familievennlig, mens de mest kritiske forbrukerutfordringene er "rent og trygt" og "etisk". Lam står i en annen posisjon enn de andre kjøttslagene, og det oppfattes som etisk, eksklusivt og lokalprodusert. I tillegg forbindes det med særegen smak og kvalitet. Derimot oppfattes ikke lam som lettvin eller rimelig, og det er sterkt knyttet til sesong.

Rapporten fra 2018 viser at markedsandelene for storfe holder seg ganske stabilt fra februar 2014 til april 2018. Men utviklingen over tid kan tyde på at reinsdyr muligens tar noe markedsandeler fra storfe. Dimensjonen som går på bærekraft og klima bekrefter fortsatt forbrukeropfatningen om at storfe er en klimaversting og er et lite etisk valg. Andre dimensjoner, som "høy kvalitet" og "mørt alternativ" har en negativ tendens, noe som kan møtes med økt kunnskap om stykningseeler og informasjon om riktig tilberedning.

Lam har fortsatt godt omdømme og det virker til å være stabile forbrukerholdninger. Likevel ser man noen utfordringer. Kunnskap om tilberedning er en barriere for en del forbrukere, i tillegg til at mange opplever at det er lite tilgjengelig. Lam er fortsatt sterkt knyttet til sesong, noe som kan være utfordrende å endre. Pris er også en barriere for en del forbrukere, samt at mange opplever at lam har en kraftig smak.

Holdningsundersøkelsen fra 2017 viser en mulig forverring av situasjonen for omdømmet til svin. Svin viser særlig nedgang på eierskap på attributene "rent og naturlig" og "ingen tilsetningsstoffer". Det kan tyde på noen myter og/eller misforståelser hos forbruker når det gjelder svin.

Det er derimot noe bedring i omdømmet til kylling. Markedsandelene har holdt seg stabilt fra februar 2016. Viktige attributter som "sunt alternativ", "oppleves som trygt å spise", "rent og naturlig" og "ingen tilsetningsstoffer" viser alle positiv utvikling fra 2015 til 2017. Det kan tyde på at statusen til kylling er på vei tilbake der den var før antibiotika-saken i 2015.

Dyrevelferd

Fokuset på dyrevelferd kan argumenteres å være økende. Dyrevernalliansen, med støtte fra Rema 1000, har utviklet en merkeordning med en rekke kriterier som skal fremme god dyrevelferd.

Nortura har jobbet med griseløftet og har nå innført nye dyrevelferdstiltak til Gilde Edelgris. Tiltakene inkluderer blant annet 15 % mer tilgjengelig areal, at grisene to ganger daglig får tildelt aktivitets- og rotematerialet, og at det til enhver tid skal være så mye strø på liggeplassen at all gris kan ligge på tørt strø. De nye produktene ble lansert i uke 38 i 2018.

Fem hovedtrender

Figur 3.2 viser oversikt over fem hovedtrender som påvirker forbrukere nå. Dette er en sammenstilling fra flere ulike kilder, fra blant annet spisefakta og Opplysningskontoret for Egg og Kjøtt. Det er sprikende trender, i fra økt fokus på EMV-varer for å spare penger, til økt bruk av penger på mat gjennom lokale råvarer, til bærekraft, etikk og miljø. Kanskje den største trendendringen innen mat er at vi nå også viser hvem vi er og hva vi står for gjennom mat i tillegg til valg bosted, innredning, bil og klesstil. Det er blitt viktig for oss at maten reflekterer våre verdier og holdninger. Når det gjelder trender er det i hovedsak fem megatrender, med bevegelser innenfor disse. Det er bærekraft og klima som er den mest omtalte trenden i den siste EAT-rapporten¹⁵, og et ellers økende fokus på etikk og dyrevelferd. For mat og drikke generelt er det nok spesielt sunnhetstrenden, og utviklingen av denne, som er den viktigste. Økningen for vegetarmat og ønsket om begrensning i kjøttforbruket drives både av sunnhet og helse, men også av hensyn til klima (særlig blant

¹⁵ <https://infinitemovement.no/eat-rapporten/>

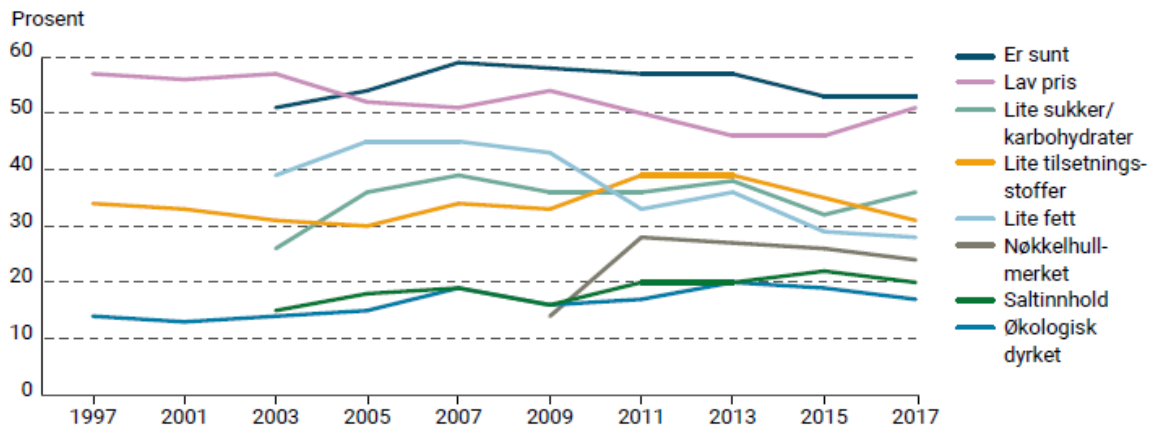
kvinne og yngre). Lettvinnhet, med et stadig økende antall måltidsløsninger og matkasser, er fortsatt viktig. Det er mindre skepsis ovenfor lettvinne løsninger nå enn før, med økt nettbasert handel og forbruk av ferdigmat. Det er et ønske om norskprodusert mat, og det økende fokuset på etisk og bærekraftig landbruk gjør transparens blir en viktig driver. Dette er en trend som kan bli svært viktig for norsk matproduksjon framover. En annen gruppe forbrukere blir stadig mindre lojale ovenfor butikker og merker, og et godt kjøpt skal aldri undervurderes. Matvarekjedene satser på kampanjer og lavprismerker/EMV, noe som gjør at den prisbevisste forbrukeren kjøper det billigste alternativet uavhengig av opprinnelse og merkevare.

Figur 3.2 Oversikt over de 5 megatrendene som påvirker forbruker nå.

Forbrukerne har lenge lagt vekt på lav pris og sunne matvarer når de handler. Siden 2005 har flere lagt vekt på at maten er sunn enn at den har lav pris. Fra 2015 til 2017 økte andelen som vektlegger lav pris, men det er fremdeles en større andel som vektlegger sunnhet. Vektlegging av lite fett i maten har gått ned siden 2005, mens vektlegging av lite sukker har økt fra 2015 til 2017. Hvor mye forbrukeren vektlegger økologisk har de siste årene hatt en nedgang. Økologiske egg har likevel hatt en økning i salget, og er sådan i en særegen posisjon når det kommer til økologisk. Figur 3.3 viser utviklingen over hva forbruker legger mest vekt på når de skal handle matvarer fra 1997 til 2017¹⁶.

¹⁶ <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1479/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2018-IS-2759.pdf>

Figur 3.3 «Når du kjøper mat, hva legger du mest vekt på?» Utviklingen av ulike forbrukerpreferanser fra 1997- 2017¹⁶.

3.3 Import, internasjonale betingelser og grensehandel

Importvernet setter begrensninger på framtidig pris og/eller volumvekst for enkelte produkter og varegrupper.

Importkvoter med lav, eller ingen toll, påvirker norsk prisdannelse og volum allerede i dag. For storfe påvirkes markedet av at import ved redusert toll er kommet inn til lavere pris enn norsk pris. Den nye Artikkel 19-avtalen påvirker handlingsrommet for produksjon av norsk storfe.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- Import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll.
- Import til full toll.
- Import til administrativt nedsatt tollsats i perioder.
- Grensehandel.

3.3.1 Styrken i importvernet

Tabell 3.5 viser oversikt over robustheten i tollvernet for kjøtt og egg per mars 2019. Det er ordinær toll og priser på kvantum som er importert ved tidspunkt for oppdatering av tabellen som er vist i tabellen. Storfe helt slakt kan importeres til full toll til bare 4 prosent over norsk pris, og er dermed i faresonen med tanke på å ha et effektivt tollvern. Storfe indrefilet, skrotter av lam og fersk kyllingfilet har god tollbeskyttelse, mens det for de øvrige er begrenset med handlingsrom for prisøkning. For svin indrefilet er det svakt tollvern.

Tabell 3.5 Oversikt over tollvernet for storfe, Svin, Lam, Kylling og Egg per mars 2019.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk	Anvendt toll i % el. Kr/kg EU el. GSP*	Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern
Storfe skrotter ¹⁾	60,40	100	EU 51 %	EU 63,08	Krone 104 %
Storfe indrefilet	304,90	100	EU 40 %	EU 539,52	Prosent 177 %
Svin, skrotter	31,70	100	EU 43 %	EU 38,24	Krone 121 %
Svin, indrefilet	104,70	100	EU 36 %	EU 103,09	Krone 98 %
Lam, skrotter	62,10	100	EU 68 %	EU 223,28	Prosent 360 %
Lammelår	97,80	100	EU 55 %	EU 139,15	Krone 142 %
Kyllingfilet fryst	83,30	100	EU 32 %	EU 93,08	Krone 112 %
Kyllingfilet fersk	83,30	100	EU 33 %	EU 128,83	Krone 155 %
Konsumegg	16,50	100	EU 66 %	EU 23,45	Krone 142 %

1) Storfeskrötter av Spansk Ku har lav pris og gir derfor ikke tilfredstillende vern, kun 93% av prisen dekkes opp.

3.3.2 Artikkel 19¹⁷

I 2017 ble forhandlingene om EØS-avtalens Artikkel 19 ferdig forhandlet og resultatet er økt kvote for storfe, kylling og ny kvote for ribbeimport på gris i desember. Den nye avtalen innebærer at EUs kvote på storfekjøtt med 1 600 tonn til 2 500 tonn. EU har også fått en ny kvote for eksport av ribbe på 300 tonn. Kvoten er tidsbegrenset til desember og det er en tollsats innenfor kvoten (15 kr/kg). Det er i tillegg gitt en begrenset økning av eksisterende importkvoter for noen produkter (kylling, skinke, pølse, andebryst, salat til industri og grønne potteplanter). Samlet sett økes importkvotene for kjøttprodukter med 2 550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for kjøtt av sau/lam.

For ost økes den tollfrie importkvoten med 1 200 tonn til totalt 8 400 tonn. Kvoteøkningen fordeles med 700 tonn på auksjon og 500 ut fra historisk handel.

Den nye Artikkel 19 avtalen trådte i kraft fra 01. oktober 2018, og det innebar utvidede importkvoter på auksjon hos Landbruksdirektoratet fra høsten 2018. For varenumrene med avtalt tollfrihet ble dette implementert fra samme dato, både inn til Norge og inn til EU.

¹⁷ Landbruks og matdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-og-eu-enige-om-artikkel-19-avtale/id2548843/>, 11.04.2017

3.3.3 Andre internasjonale avtaler¹⁸

Trenden internasjonalt er at det stadig inngås ulike bilaterale og regionale handelsavtaler. Gjennomgående, både i WTO og i frihandelsavtaler, handler det om at avtaleparter gir hverandre gjensidig og eksklusive preferanser i handelen, som er bedre enn det bestevilkårsregelen i WTO sikrer.

Diskusjoner om reform av WTO-systemet har fått fornyet aktualitet som følge av den krevende situasjonen med spente handelsrelasjoner mellom store WTO-land. Blant temaene som har vært reist den senere tiden er reformer som kan bidra til å redusere spenningene mellom medlemsland, bøte på den fastlåste situasjonen med utnevning av medlemmer til ankeorganet, forbedret åpenhet i og overvåkning av systemet, samt behovet for økt tempo i forhandlingsprosessen. Landbruksforhandlingene fram mot neste ministermøte i 2020 er i en tidlig fase. Per februar 2019 er det vanskelig å se for seg at det vil bli resultater som vil påvirke norsk landbruk vesentlig¹⁹.

Utfordringene for det såkalte multilaterale systemet og manglende fremdrift i WTO, fører til at mange land i større grad enn ellers fokuserer på mulighetene for å inngå frihandelsavtaler. Handelsmessig er dette også en selvforsterkende prosess, der ingen land ønsker at eget næringsliv skal bli stående igjen med dårligere markedsadgang inn i viktige markeder enn det andre lands bedrifter har. Dette gjelder også Norge og EFTA, som i mange år har hatt en aktiv agenda for å fremforhandle nye og reforhandle eksisterende handelsavtaler. Totalt sett har Norge sammen med de andre EFTA-statene i dag 28 handelsavtaler. I tillegg har Norge inngått bilaterale avtaler med EU, EFTA, Færøyene og Grønland. Norge, som en del av EFTA, forhandler i dag med blant annet Malaysia, Vietnam, India og MERCOSUR, og bilateralt med Kina. En avtale med Filippinene ble implementert 01. juni 2018, og det forventes at en avtale med Ecuador, Guatemala og Indonesia implementeres i løpet av 2019. Handelen med de landene Norge har avtale med eller har startet opp forhandlinger med, utgjør 95 % av Norges handel med landbruksvarer¹⁶.

Et av områdene EFTA nå er inne i forhandlinger med er MERCOSUR, som består av Argentina, Brasil, Uruguay og Paraguay. Landene i MERCSOUR består av verdensledende

---

¹⁸ AgriAnalyse 2018 «Frihandelsavtaler og norsk landbruk. Stadig flere avtaler – MERCOSUR neste?»

¹⁹ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinn/marked-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

landbruksprodusenter og eksportører, og deres eksportinteresser ligger hovedsakelig innenfor landbruket. MERCOSUR er store produsenter av blant annet soya, hvete, frukt, bær og kjøtt – da spesielt storfe og kylling. Tilsammen produserer de fire landene over 16 millioner tonn fjørfe og 13 millioner tonn storfe. Dette utgjør henholdsvis 20 % og 14 % av verdens produksjon, og de eksporter store volum. For eksempel eksporterte Brasil nær 1,9 millioner tonn storfekjøtt i 2016.

Dersom det blir avtale med MERCOSUR og Kina, betyr det at Norge har inngått avtaler om liberalisering, som gir bedre markedsadgang enn tollvernet Norge praktiserer under WTO, med 5 av de 6 største landbruksvareeksportørene i verden. Dette kan påvirke avsetningsmuligheten for norske varer.

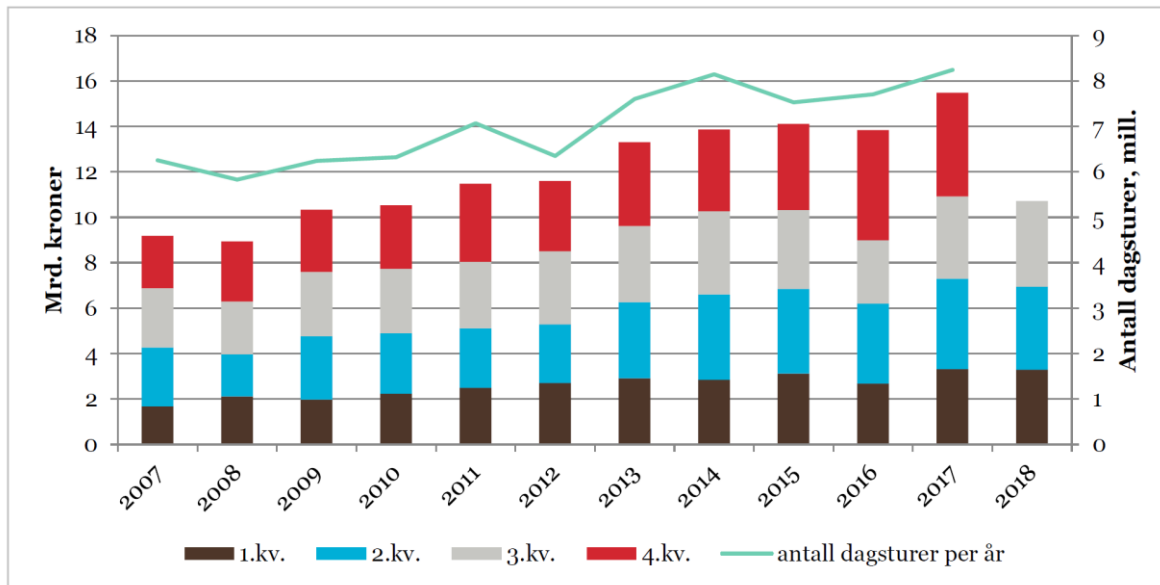
Frihandelsavtaler generelt, og spesielt med offensive eksportland som MERCOSUR, forsterker presset på hjemmemarkedet til norsk landbruk og matindustri som allerede er under stort press fra EU. Standarden som utformes til alle produktene utformes til selve produktet, og ikke måten de produseres på. Det stilles for eksempel ikke krav til bruk av sprøytemidler, bærekraftig produksjon, dyrevelferd eller klimabelastning.

3.3.4 Grensehandel

Grensehandelen er økende og det har vært en jevn økning i antall kroner nordmenn bruker på grensehandel de siste 10 årene. Fra 2017 til 2018 økte grensehandelen med ytterligere 4,1 %. Ifølge SSB handlet nordmenn for 15,7 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2018, mot 15,1 milliarder kroner i 2017. Antallet dagsturer i 2018 har derimot gått ned med 2,5 %, sammenliket med 2017. I 2018 reiste nordmenn på 8,4 millioner dagsturer²⁰. Med andre ord handler nordmenn for større summer fordelt på færre turer. Gjennomsnittelig handlebeløp har økt fra 1 750 kroner i 2017 til 1 870 kroner i 2018. Figur 3.4 viser grensehandelen med antall dagsturer og millioner kroner.

---

²⁰ <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel>

Figur 3.4 Grensehandel i antall dagsturer og handlebeløp fra 2007 til 3.kvartal 2018²¹.

Det aller meste av grensehandelen skjer i Sverige. Kun 5 % av handlebeløpet ble lagt igjen i andre land enn Sverige i 2018. Det er i Strømstad nordmenn legger igjen mest penger når de reiser på dagsturer til Sverige, og i 2018 ble hele 55 %, brukt der. Charlottenberg ligger på andre plass med 19 % av det totale handlebeløpet.

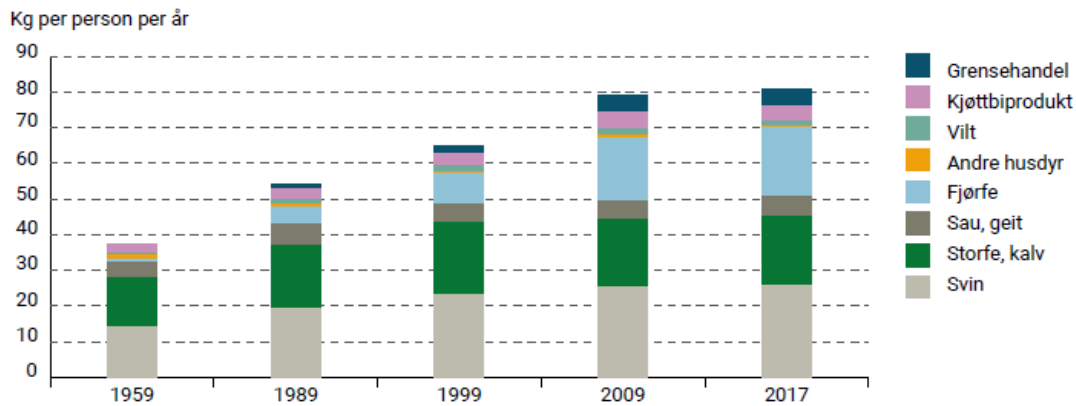
Østlendingene er de som brukte klart mest penger på grensehandel, hele 80 prosent av kronene som ble lagt igjen på grensehandel i 2018. De brukte omtrent 12,5 milliarder kroner på grensehandel, mens øvrige nordmenn brukte 3,2 milliarder kroner i 2018.²²

I rapporten *Utviklingen av norsk kosthold 2018* fra Helsedirektoratet er det gjort et anslag på engrosforbruket av kjøtt (inkl. spiselige biprodukter) som kommer fra grensehandel. Figur 3.5 viser forbruket i kilo kjøtt per innbygger samt grensehandel²³. Tidligere rapporter viser at grensehandelen har stått for omtrent 4,5 kilo av det årlige forbruket av kjøtt per person siden 2015. Dette kan tyde på at økningen i grensehandel kommer i andre varegrupper en kjøtt.

²¹ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinns/marked-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

²² <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/okt-grensehandel-i-fjor>

²³ <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1479/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2018-IS-2759.pdf>

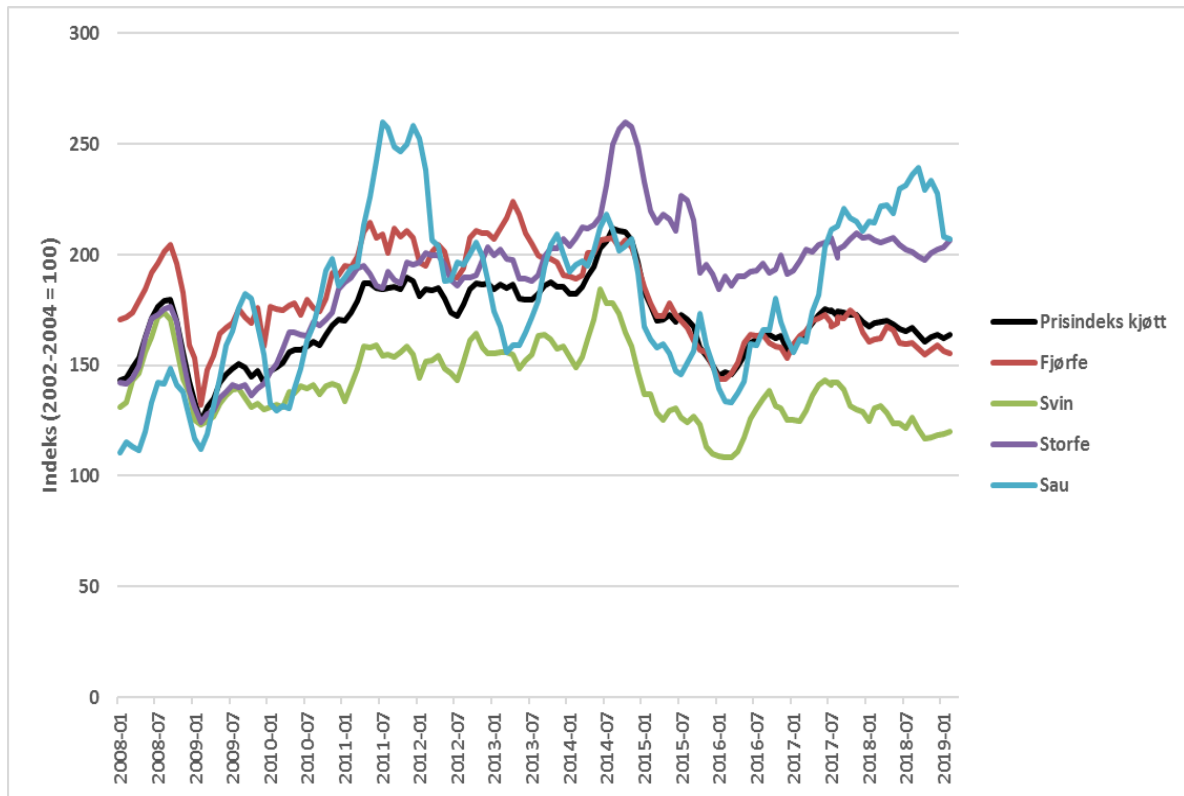

Figur 3.5 Kjøttforbruk per dyreslag, samt grensehandel²⁴

3.3.5 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt

Verdens kjøttproduksjon har økt med 1,5 % siden 2017, noe som er den største veksten siden 2014. Etter en nedgang i 2017 tok verdenshandelen seg opp igjen i 2018. FAO anslår en rekordhøy eksport av kjøtt i 2018, 33,6 millioner tonn, en økning på 2,6 % fra året før. Ifølge FAO sin kjøttprisindeks har internasjonale kjøttpriser hatt en nedgang på 3,3 % fra februar 2018 til februar 2019 (se figur 3.6). En høy produksjon og et stort tilbud på verdensmarkedet trakk ned i verdensmarkedsprisen for kjøtt, sett samlet, for hele året. Svinekjøtt har hatt størst nedgang med 8,1 %, noe som kan forklares med en nedgang i etterspørsel som følge av utbrudd av svinepest. Fjorfe kjøtt hadde også en nedgang på 3,8 % som følge av økt eksport og høyere produksjon. Sau-/lammekjøtt har en nedgang på 3,5 %. Det var en sterkt vekst fra 2017 til 2018 på omtrent 17 %, men det har vært en betydelig nedgang de første månedene i 2019. Prisindeksen på storfekjøtt endte på nogenlunde samme nivå som i 2017 med en økning på 0,1 %. Verdensmarkedsprisene på storfekjøtt synker i 2018 på grunn av høy produksjon og økt eksport.

²⁴ Utvikling av norsk kosthold 2018, Helsedirektoratet.

Figur 3.6 Månedlig kjøttprisindeks FAO i perioden februar 2018 til februar 2019²⁶.

Produksjonsveksten i verden har vært noe svakere enn antatt det siste halvåret. Dette skyldes i hovedsak at Kina opplevde økte fôrkostnader og dyresykdom, noe som påvirket produksjonen av svin og fjørfe²⁵. Etterspørselen etter landbruksvarer påvirkes av kulturelle forskjeller og befolkningsvekst. OECD-FAO estimerer at produksjonen av jordbruksvarer og fisk vil øke med 1,5 % årlig i perioden 2018- 2027. I løpet av perioden vil det utgjøre en vekst på 16 %, som er litt ned fra forrige tiårsperiode. Veksten vil variere mellom ulike produksjoner, og fellestrekket er at økningen vil komme som følge av økt produktivitet. Klimaendringer øker risikoen for ekstremvær, noe som kan ha negative konsekvenser for matproduksjonen.

Den høyeste veksten vil komme i Afrika sør for Sahara og i Sørøst-Asia, hvor potensialet for økt produktivitet er størst. Det forventes at produksjonen av kjøtt vil øke med 25 % i disse områdene. Hovedårsakene til økt produktivitet vil være mer bruk av kunstgjødsel, sprøytemidler, vanning og mekanisering av jordbruket. Prognosen for forventet vekst er betydelig lavere enn i forrige tiårsperiode. Dette henger sammen med lavere etterspørselsvekst og mer restriktiv handelspolitikk²⁶. OECD og FAO estimerer en økning i

²⁵ <http://www.fao.org/3/ca2320en/CA2320EN.pdf>

²⁶ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinn/marked-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

den samlede kjøttproduksjonen frem mot 2027 på rundt 15 %, sammenlignet med gjennomsnittsproduksjonen i årene 2015 - 2017. Størstedelen av denne veksten vil komme fra utviklingsland, hvor lave priser de senere år har trukket opp etterspørselen etter fjørfe og svinekjøtt. FAO anslår at den sterke etterspørselsveksten etter fjørfekjøtt de siste årene vil bli svakere fremover, etter hvert som inntektsveksten vil trekke forbruket mot mer kostbare og mer proteinrike typer kjøtt, som storfe og sau²⁷.

Svinekjøtt har hatt en rekordstor produksjon, igjen. FAOs nyeste anslag viser en samlet svinekjøttproduksjon på over 120 millioner tonn i 2018, noe som er en økning på 1,6 % fra året før. I løpet av 2018 var det utbrudd av afrikansk svinepest i Kina, noe som førte til store nedslaktinger i enkelte områder. Foreløpig ser det allikevel ikke ut til at dette har hatt stor betydning på den samlede svineproduksjonen i landet. Flere land i Europa opplevde også utbrudd av afrikansk svinepest. Etter en nedgang i 2017, økte produksjonen av svinekjøtt i EU i 2018 med om lag 1,5 %, ifølge foreløpige anslag fra EU-kommisjonen. Også verdenshandelen av svinekjøtt økte mye i 2018, grunnet økende eksport fra blant annet EU og USA, sammen med økt importetterspørsel fra Asia. Utviklingen er drevet av høyere etterspørsel og lavere priser på svinekjøtt. Inntektsvekst gir høyere etterspørsel, og bidrar til høyere import i de store forbrukslandene. EU var fortsatt verdens største eksportør av svinekjøtt i 2018. Økt salg til Japan, Korea og USA bidro til økt eksport fra EU i 2018, sammenlignet med året før. Mer enn en tredjedel av eksporten gikk til Kina, EUs viktigste marked for svinekjøtt.

Varmt vær og tørke i store deler av verden satte tydelige preg på markedet for storfe i 2018. Produksjonen økte flere steder da mangel på fôr førte til økt, og ofte tidligere, slakting av dyr. Prognoser fra FAO viser en oppgang i den globale produksjonen av storfe på 2 % i 2018. Denne veksten kom spesielt fra de største aktørene i markedet, USA, Kina og Brasil. USA var i 2018 verdens største produsent av storfe, og antallet dyr har økt jevnt de siste årene. Høy etterspørsel, både innenlands og utenlands, har drevet produksjonen oppover. Samtidig førte tørke i store områder til et større antall slaktede dyr, samtidig som også gjennomsnittlig slaktevekt for dyrene økte. I følge FAO bidro dette til en rekordhøy produksjon av storfe i 2018. Også i EU har tørken og mangelen på beite og fôr ført til færre dyr, fremskyndet slakt

---

²⁷ <http://www.agri-outlook.org/>

og dermed økt produksjon. Verdenshandelen gikk opp med 5 %, blant annet drevet av økt eksport fra de største produsentlandene Brasil, Argentina, USA, og Australia.

Lam og sau er en liten husdyrproduksjon i verdenssammenheng, og utgjør omtrent 4,5 % av verdens samlede kjøttproduksjon. 80 % av denne produksjonen finner sted i utviklingsland. Verdenshandelen med sau og lammekjøtt økte med 5,5 % i 2018. Veksten kom i all hovedsak fra økt eksport fra Australia, verdens største eksportør av sau og lam. Også her har tørke og øke fôrkostnader ført til høyere andel slakt. Samlet utgjorde eksporten av denne varegruppen rundt 3 % av den totale verdenshandelen for kjøtt. I EU gikk produksjonen av saue- og lammekjøtt noe ned i 2018. Nedgangen skyldtes en kombinasjon av reduksjonen i antall dyr fra tidligere år, sammen med ugunstige værforhold. Dårlige beiteforhold som følge av været førte til færre lam og lavere slaktevekt.

Verdensproduksjonen av fjørfekjøtt har hatt en kraftig økning siden begynnelsen av 60-tallet. Perioden med den største økningen var mellom 2007-2008 og 2010 med over 4 million tonn mer i året. Etter 2012, har økningen dempet seg litt. Årsaken til at produksjonen av fjørfekjøtt har økt så mye er at det er en billig proteinkilde, sammenlignet med andre typer kjøtt og at det er lett å tilpasse til det tradisjonelle kjøkkenet i ulike land. FAO prognoserer at forbruket av fjørfekjøtt vil fortsette å øke i årene framover, og at fjørfe vil være det kjøttslaget med raskest vekst. Foreløpige tall viser at produksjonen av fjørfekjøtt har økt med 1,4 % i 2018 til 121,6 millioner tonn. USA, som er verdens største produsent av fjørfekjøtt, vil havne på omtrent 2 % vekst i 2018. Mye av veksten skyldes større besetninger med høyere gjennomsnittsvekt per kylling. Produksjonen er også forventet å øke i Kina, som er den nest største produsenten, etter flere utbrudd av fugleinfluensa i 2017. FAOs prognose fra oktober 2018 viser at eksporten av fjørfekjøtt vil ha økt med 1,3 % i 2018, og vil være det tredje året på rad med økning i eksporten på verdensbasis. Det er også prognosert at Tyrkia, Russland og EU vil øke eksporten i 2018. Samme prognosen forutser at eksporten fra Brasil, den største eksportøren i verden, vil synke. Årsaken til det er at EU innførte importrestriksjoner for kylling fra Brasil våren 2018, på grunn av salmonella i frossen, saltet kylling. Tabell 3.6 viser en oversikt over verdens produksjonen i 2018 og de siste fem årene²⁸.

---

²⁸ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinns/market-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

Tabell 3.6. Verdens produksjon fordelt på dyreslag. I 2005, samt siste fem år.

	2005	2014	2015	2016	2017*	2018**	Endring siste år
Storfe	64,5	67,4	67,2	69,7	70,9	72,2	2,0 %
Fjørfe	82,9	111,7	115,6	119,0	119,9	121,6	1,4 %
Svin	103,7	115,8	116,3	117,8	118,8	120,6	1,6 %
Lam	12,9	14,1	14,2	14,7	14,8	15,0	0,8 %
Totalt***	269,3	315,4	320,5	326,8	330,0	335,0	1,5 %

*Estimat for 2017. Utført i november 2018.

** Prognose for 2018. Utført i november 2018.

*** Inkluderer alle kjøttslag.

4 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

4.1 Marked og pris – prognoser

Svinenæringen har hatt en svært krevende situasjon, men er nå på vei til å stabilisere seg. Prognosen for 2019 viser et lite underskudd for sau og lam, men det er fortsatt mye sau/lam på lager. Det forventes fortsatt et underskudd av storfe, men det nærmer seg markedsdekning også for dette dyreslaget. Det er ventet et overskudd av egg på rundt 1 700 tonn i 2019.

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosene som legges til grunn ble lagt fram 02.mai 2019.

4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2018

Tabell 4.1 viser produksjon og salg av kjøtt og egg for 2018. Det var en underdekning av storfe i 2018. Egg og sau/lam var nær markedsbalanse isolert sett for 2018. Det er fremdeles en overproduksjon av gris, men produksjonen er stabil.

Tabell 4.1 Produksjon og salg 2018

	Salgs- produksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds- dekning inkl. adm.import
	Tonn	18/17		Tonn	18/17			
Storfe/kalv	89 000	105	7 300 ¹⁾	99 000	97	-2 700	4 700	2 000
Sau/lam	26 300	98	723 ²⁾	26 850	97	200		-
Gris	136 900	100	1 635 ³⁾	135 100	99	3 500		-
Egg	63 500	101	405 ⁴⁾	64 000	101	-100		-
Kylling	88 900	99	386 ⁵⁾	89 700	99			-
Kalkun	7 600	82		7 800	83			-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.285 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt WTO-, EU- og GSP-kvote.

2) Fra Island: 527 tonn, 181 tonn av WTO-kvote og 14 tonn SACU m/ben.

3) Spekk utgjør 942 tonn og 693 tonn av WTO/EU-kvoter.

4) Import på 405 tonn. (WTO-kvote på 1.295 tonn og EU-kvote på 290 tonn skallegg).

5) Benyttet 386 tonn av EU-kvote.

4.1.2 Prognose for produksjon og engrossalg for 2019

Vurderingene av markedsutsiktene bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell 4.2 viser prognosen per mai 2019.

Tabell 4.2 Prognose for salgsproduksjon og engrossalg 2019

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	19/18		tonn	19/18	
Storfe/kalv	86 600	97	9 170 ¹⁾	98 900	100	-3 200
Sau/lam	24 700	94	906 ²⁾	26 300	98	-700
Gris	129 100	94	2 000 ³⁾	133 100	99	-2 000
Egg	66 100	104	290 ⁴⁾	64 700	101	1 700

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO- kvoten på 1084 tonn, EU-kvote på 2.500 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 100 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk på 950 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 900 tonn.

4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

Forventet underdekning av norskprodusert sau-og lammekjøtt og kvoteimport på om lag 700 tonn isolert for året 2019. I inngangen til året var beholdningen 3 036 tonn med sau og lam på reguleringslager, i all hovedsak sau og ungsau.

Færre bedekninger og noe lavere effektivitetsøkning på gris reduserer tilførselen. I 2019 er det prognosert en nedgang i tilførsler på 8 %. Med uendret prognose for salget går da prognosen fra en overdekning til en underdekning isolert for året 2019 på om lag 2 000 tonn.

Reguleringslageret viste en beholdning på 2 600 tonn slaktegris i inngangen til året.

Noe høyere prognoserte klekketall og høyere forventet engrossalg av egg gir et forventet overskudd på 1 700 tonn egg i 2019.

Se kap. 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

4.2 Langtidsutsikter for markedsbalanse kjøtt og egg

4.2.1 Innledning og sammendrag

Norge er mer enn selvforsynte av kjøtt og egg, med unntak av storfekjøtt. Det er en målsetting å dekke norsk forbruk av kjøtt og egg, og per i dag har Norge en selvforsyningsgrad på godt over 90 % for egg og kjøtt. Med begrensede eksportmuligheter er det innenlandske salget, med fradrag for de faste importkvotene, i realiteten en maksgrense for produksjonen. De nye importkvotene, som følge av artikkel 19, trådte i kraft 01. oktober 2018.

Med en relativt stor prisdifferanse i forhold til omverdenen, og bortfall av eksportstøtte, øker risikoen for overproduksjon av husdyrprodukter. Dette er produkter med lav priselastisitet som gjør det kostbart med en prisreduksjon innenlands for å omsette større kvanta.

Under vil det beskrives ulike scenarier for utvikling av forbruket av de ulike kjøttslagene samt egg. Vi har valgt år 2025 som horisont her. Tallene her bygger på de offisielle prognosene for året 2019.

I mulighetsrommet for norsk produksjon er det forutsatt et tilstrekkelig importvern, og at det i bunn ligger mulighet for en lønnsomhet i produksjonene i Norge. Det forutsettes at tilgang på kapital, arbeidskraft og areal ikke er en begrensning for produksjonen. Vi har høyt kostnadsnivå og kaldt klima, men også fortrinn som for eksempel rikelig rent vann og lav forekomst av dyresykdommer.

Det er tatt utgangspunkt i et forbruk per innbygger som gjeldende prognose for 2019. Videre er det forutsatt en vekst i folketallet i Norge fra 2018 til 2025 på 3,3 %.

En oppsummering av innsikt fra Norsk Spisefakta undersøkelser om gjort av Helsedirektoratet og Animalia, samt andre undersøkelser, underbygger et framtidsscenario med tydelig redusert kjøttforbruk. Det er imidlertid svært usikre estimater for kvantifisering av disse trendene. Ut i fra dette, samt utviklingen de siste årene, tyder på at det kan bli krevende å holde tritt med befolkningsveksten for rødt kjøtt. Økt markedsføring og lavere pris kan imidlertid påvirke etterspørselen etter storfekjøtt.

Utviklingen i melkeproduksjonen har stor betydning for produksjonen av storfekjøtt. Med valgte forutsetninger om melkebehov og melkeytelse per ku er det beregnet et scenario på at det trengs 102.000 ammekyr for å dekke forventet behov av norskprodusert storfekjøtt i 2025. Beregningen på 102.000 ammekyr vil si bare en mindre økning fra dagens bestand, inkludert innvilgede prosjekter. Med totalforbruk av storfekjøtt i 2025 som gjeldende prognose for 2019, altså en nedgang per innbygger, er det med forutsatt effektivitetsøkning beregnet at dagens ammekutall er tilstrekkelig.

4.2.2 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden påvirkes av produksjonsforhold (klimatiske forhold), priser, kvalitetskrav, landbrukspolitiske virkemidler, internasjonale handelsavtaler m.m. Selvforsyningsgraden sier lite om selvforsyningssevnen. Blant annet gir den ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, siden den ikke tar hensyn til eksport. Det tas heller ikke hensyn til muligheten til å legge om produksjon og forbruk mot produkter som kan gi større matvaredekning. For øvrig vil en krisesituasjon ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av risikoen for redusert tilgang på innsatsmidler som maskiner og redskaper, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler²⁹.

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer, regnet på energibasis, som kommer fra norsk produksjon. Figur 4.1 viser at selvforsyningsgraden var 50,4 % i 2017, og andelen produsert av norsk jordbruk er 49 %. Korrigeres det for import av fôr er selvforsyningsgraden på 43 %³¹. Ifølge Helsedirektoratet er den potensielle selvforsyningsgraden i Norge ved en eventuell krisesituasjon er langt større.

Selvforsyningsgraden for kjøtt er på rundt 90 % for kjøtt. For kjøttbiprodukter og egg er dekningsgraden på over 100%, men selvforsyningsgraden er på rett under 100 %. Figur 4.1 viser en oversikt over selvforsynings- og dekningsgraden i Norge. Dekningsgraden tar i tillegg hensyn til eksport av norske matvarer³⁰.

---

²⁹ BFJ Totalkalkylen, Resultatkontroll 2019

³⁰ <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1479/Utviklingen-i-norsk-kosthold-2018-IS-2759.pdf>

Figur 4.1 Selvforsyningsgrad (blå søyler) og dekningsgrad (summen av blå og rosa søyler) i 2017.

4.2.3 Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå

Befolkningsframskrivninger er beregninger av hvordan befolkningen utvikler seg framover, gitt ulike forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og inn – og utvandring. I hovedalternativet for utviklingen passerer Norge 6 millioner før 2040. Det forventes at veksten framover først og fremst kommer i sentrale strøk, mens mange distriktskommuner får nedgang i folketallet. Det blir flere innvandrere, men hvor mange er usikkert. Og det blir flere eldre – spesielt i distriktene og blant innvandrere. Om femten år blir det sannsynligvis flere eldre over 65 år enn barn og unge under 19 år.

SSB presenterte i juni 2018 tre alternativer for befolkningsframskrivninger helt fram til 2100. Mellomalternativet for befolkningsprognosen viser en økning på 4,8 % fra 1. januar 2018 til 1. januar 2025. Vi har som sist valgt å bruke det laveste alternativet med en økning på 3,3 % i disse utsiktene. Det vil si en vekst i folketallet i Norge fra 5,3 millioner per 01.01.2019 til 5,5 millioner ved inngangen til 2025. Det er tatt utgangspunkt i et forbruk per innbygger som gjeldende prognose for 2019.

4.2.4 Framtidsscenario - redusert kjøttforbruk

Det er selvfølgelig mange andre faktorer og trender enn folketallet som er bestemmende for behovet for kjøtt- og eggprodukter. En oppsummering fra Norsk Spisefakta/Norsk Monitor, undersøkelser om mat og helse i de nordiske land (Food and health Nordic report 2017), samt andre undersøkelser underbygger et framtidsscenario med tydelig redusert kjøttforbruk.

Yngre generasjoner kjøper mindre enn eldre. Samtidig er det en langsiktig trend oppover for kylling. For egg er det ikke noen spesiell trend. Det er imidlertid svært usikre estimater for

kvantifisering av disse trendene. Viktige stikkord som vil påvirke behovet for kjøtt- og eggprodukter:

- Helse/ernæring
- Klima og bærekraft
  - ✓ Klimabelastning
  - ✓ Matsvinn
- Etisk produksjon
  - ✓ Etisk produksjon
  - ✓ Dyrevelferd
  - ✓ Arbeidsmiljø
- Mat- og kjøttrender
  - ✓ Større interesse for vegetarmat
  - ✓ Kjøttfri mandag
- Teknologisk utvikling
  - ✓ Kjøttsubstitutter
  - ✓ Kunstig fremstilt kjøtt fra stamceller
  - ✓ Økt holbarhet på ferskvarer
- Politikkrender
- Utviklingen i privat konsum og priser på de ulike produktene
  - ✓ Mindre prisavslag og kampanjer for kjøtt i kjedene

Mange av disse faktorene peker mot et redusert forbruk av særlig rødt kjøtt, og trender som omhandler lavpris og sunnhet har en økende andel. Det har allerede påvirket kjøttforbruket per person, og det er forventet at det vil påvirke forbruket i negativ retning fremover.

Helsedirektoratets kostråd anbefaler også en redusering av kjøttforbruket per person til 500 gram per uke³¹. Kjøtt og egg som en naturlig kilde for næringsstoffer, mineraler og vitaminer sammen med opprinnelse kan virke stabiliserende på disse trendene.

4.2.5 Scenarier for engrossalg av kjøtt og egg i 2025

På grunnlag av befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå er det med utgangspunkt i prognosene for salget i 2019 estimert 2 alternativer for engrossalget i 2025. Det er valgt å bruke prognosene med det laveste alternativet for befolkningsvekst som et hovedalternativ i disse langtidsutsiktene. Dette er fordi det samstemmer best med trenden i utviklingen i folketallet i det siste, og at vi mener det er riktig å legge en forsiktig utvikling til grunn.

---

³¹ <https://helsedirektoratet.no/Documents/Publikasjonsvedlegg/IS-1881-sammendrag-av-kostr%C3%A5d-for-%C3%A5-fremme-folkehelsen-og-forebygge-sykdommer-s-302-315.pdf>

På grunn av svært usikre estimer for kvantifisering av andre nevnte faktorer, som påvirker forbruket, er Totalmarked sine prognoser for 2019 lagt til grunn i det tredje alternativet for salget i år 2025. Det vil altså si en nedgang i kjøttforbruk per innbygger. For kylling er det lagt til grunn 1 % årlig forbruksvekst.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt kjøtt og egg. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	103 200	101 800	99 100
Svin	139 000	137 200	133 500
Sau/lam	26 000	25 700	25 000
Kylling	98 700	98 700	93 000
Egg	66 900	66 000	64 300

1 % årlig vekst for kylling

Antatte importkvoter/-tak kjøtt (omregnet til helt slakt) og egg i tonn

	WTO	EU	Island	SACU	GSP	SUM
Storfekjøtt	1 084	2 500		4 921	665	9 170
Svin *	1 381	900				3 031
Sau/lam	206		600	530		1 336
Kylling	221	950				1 171
Egg	1 295	290				1 585

* For svin i tillegg dagens «nødvendige» import av spekk på 7-800 tonn

Ny artikkel 19-avtale mellom Norge og EU er fullt gjeldende fra 2019. Dette innebærer en økning i importkvoten for storfekjøtt fra EU på 1 600 tonn til 2 500 tonn. EU har også fått en ny kvote på 300 tonn ribbe. For svin importeres det årlig om lag 750 tonn svinefett (spekk) som inngår i beregnet engrossalg. Det er ikke alle kvotene som blir utnyttet fullt ut hvert år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og opprinnelsesland, samt forbrukerne sine preferanser.

Sikkerhetsmarginer

Med bakgrunn i blant annet dagens fordeling av storfekjøttproduksjon og salg gjennom året er det lagt inn en sikkerhetsmargin i 2025 på 2 500 tonn opp til full dekning av årsforbruket i Norge. Dette blant annet på grunn av lavere preferanse i markedet for frossent helt slakt av storfe. For svin er det lagt inn en sikkerhetsmargin på 1 000 tonn i tillegg til hele WTO-kvoten på 1 381 tonn frossen. For sau/lam er inntak av importtaket på 530 tonn fra SACU-land lagt inn som en sikkerhetsmargin.

- Storfe: 2 500 tonn i sikkerhetsmargin
  - ✓ Vanskelig å styre produksjon etter svingninger i behovet
  - ✓ Lav preferanse i markedet for frossent regulert slakt
- Svin: 1 000 tonn
  - ✓ Ribbetiltak faller bort når eksportstøtten forsvinner
  - ✓ Hele WTO-kvoten på 1.381 tonn frossen en sikkerhetsmargin
- Sau/lam
  - ✓ 530 tonn importtak fra SACU
- Egg
  - ✓ 500 tonn (EU-kvote og deler av WTO-kvote)
- Kylling
  - ✓ 500 tonn (deler av EU-kvote)

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare.

Sikkerhetsmarginene er trukket fra tilgjengelig salg

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	91 500	90 100	87 400
Svin	135 000	133 200	129 500
Sau/lam	24 700	24 400	23 700
Kylling	98 200	98 200	92 500
Egg	66 400	65 500	63 800

4.2.6 Framtidsplaner for ammekuproduksjonen

Sommeren 2018 gjennomførte AgriAnalyse en spørreundersøkelse blant et tilfeldig utvalg gårdsbruk på oppdrag fra Totalmarked. 1 302 svarte på spørsmålene om ammekuproduksjon. 70 % av de som har denne produksjonen i dag er sikker på at de vil ha ammekyr om 5 år. 6,5 % vil avvikle og 23,5 % er usikker. Av de 70 % som er sikre vil 49,6 % øke antall ammekyr, 44,5 % vil drive på samme nivå som i dag og 2,5 % vil redusere.

2,9 % av alle spurte planlegger å starte opp med ammekyr i løpet de 5 første årene, mens 10,6 % ikke er sikker på at de vil starte opp. 2,9 % er beregnet å utgjøre 960 foretak. De oppgir et gjennomsnittlig ammekutall på 22,8 kyr om 5 år; i alt 22 000 ammekyr.

Viktige grunner til å øke besetningen eller starte opp med ammekyr:

- Øke inntektsgrunnlaget på gården
- Ledige ressurser; areal, bygninger
- Den eneste landbruksproduksjonen uten overproduksjon
- Dårlig økonomi i saueholdet
- Økonomien i kornproduksjon – kombinere med andre inntektskilder.

Tabell 4.3 Tall fra spørreundersøkelsen om ammekuproduksjon. Oppsummert og ganget med populasjon.

	N.	Populasjon	Gj.sn. antall ammeku	Totalt antall ammekyr
Antall produsenter med ammeku i dag	171	5 006	20,9	104 431
Gårdsbruk der de planlegger å fortsette som i dag	53	1 679	27,5	46 179
Antall produsenter som vil endre besetningsstørrelsen	62	1 826	31,6	57 695
De som ikke har ammekyr i dag, men som planlegger ha om fem år	34	963	22,8	21 949
Til sammen – de som er «sikre»		4 467		125 823
Antall produsenter med ammekyr, som ikke er sikker på om de vil fortsette	40	1 176	14,1	16 623
Antall produsenter uten ammekyr i dag, som ikke er sikker på om de vil starte opp i løpet av fem år	119			?

Oppsummert utgjør de produsentene som er sikre en økning på omtrent 20.000 ammekyr om 5 år.

4.3 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Storfe har hatt en underdekning, og en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, men i prognosen for 2019 viser at det nærmer seg markedsdekning også for dette dyreslaget.

For produksjoner preget av overskudd må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostander, samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må prissettingen gjennomføres slik at det ikke stimuleres til økt produksjon.

4.3.1 Engrospris

Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for prisperioden oppnår målpris (gjelder kun gris) eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

4.3.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via “Nettonoteringen”. Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting / eggsortering, inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging med disse faktorene for kjøtt:

Engrospris

- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter***
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Kvantumstillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

*Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot målpris eller planlagt gjennomsnittlig engrospris

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging med disse faktorene for egg:

Engrospris

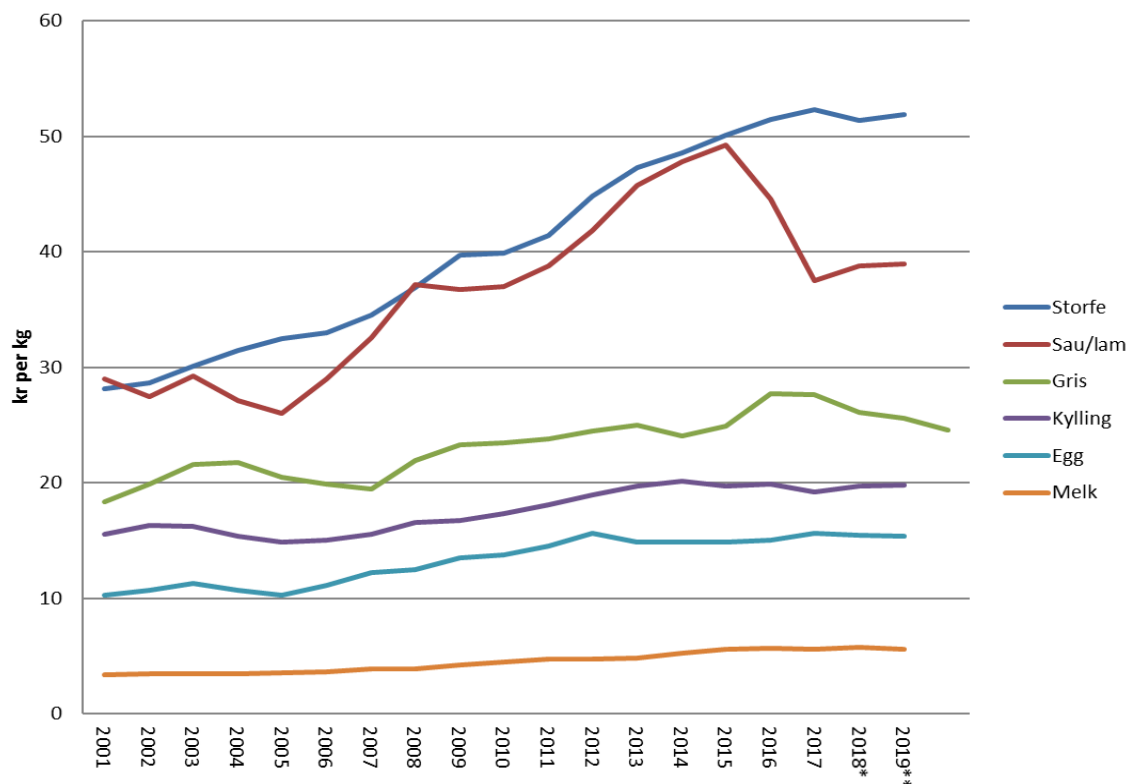
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter***
- Sorteringskostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris egg fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Kvantumstillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

*Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figur 4.2 viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris(avregningspris til bonde) for kjøtt, egg og melk fra 2001 til 2019³². Tallene for 2018 er fra foreløpig regnskap, og tallene for 2019 er fra budsjettet.

---

³² BFJ - Totalkalkylen 2019

Figur 4.2 Utviklingen i utbetalingspris fra 2001 til 2019.

*Foreløpig regnskap **Budsjett

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene, men lam har hatt en prisnedgang fra 2016 på grunn av overproduksjon. Storfe hadde en nedgang på 1 krone i 2018, men forventes å øke igjen i 2019. Gris har økte noe i 2014 og 2015, da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd. I 2017 begynte prisen å synke igjen, og ser ut til å få en nedgang på 1 krone også i 2019. Prisen på kylling, egg og melk holder seg stabil også i 2018 og 2019.

4.4 Prisene i forbrukermarkedet³³

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå overveltes noen ganger ufullstendig videre i verdikjeden, mens en i andre sammenhenger ser økning i forbrukerpriser som ikke henger sammen med prisøkninger tidligere i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra februar til februar har KPI økt med 3 %, og forbrukerpriser på matvarer og alkoholfri drikkevarer steg med 2 %. Totalt sett viser den månedlige prisutviklingen at det har vært en oppgang for alle varegrupper (kjøttvarer, storfe;biffer, lam, svin, fjørfe, kjøttdeig m.m.) det siste året, med unntak av lam.

KPI økte med 3 % fra februar 2018 til februar 2019. Forbrukerpriser på *matvarer og alkoholfri drikkevarer* steg med 2 % i samme tidsrom. Hovedgruppen *egg* har det siste året økt med 4,3 %, *frukt og grønt, meierivarer og kjøttvarer* har alle økt med 2,2 %, *fisk* har økt med 0,4% mens *annet* har økt med 2,1 %.

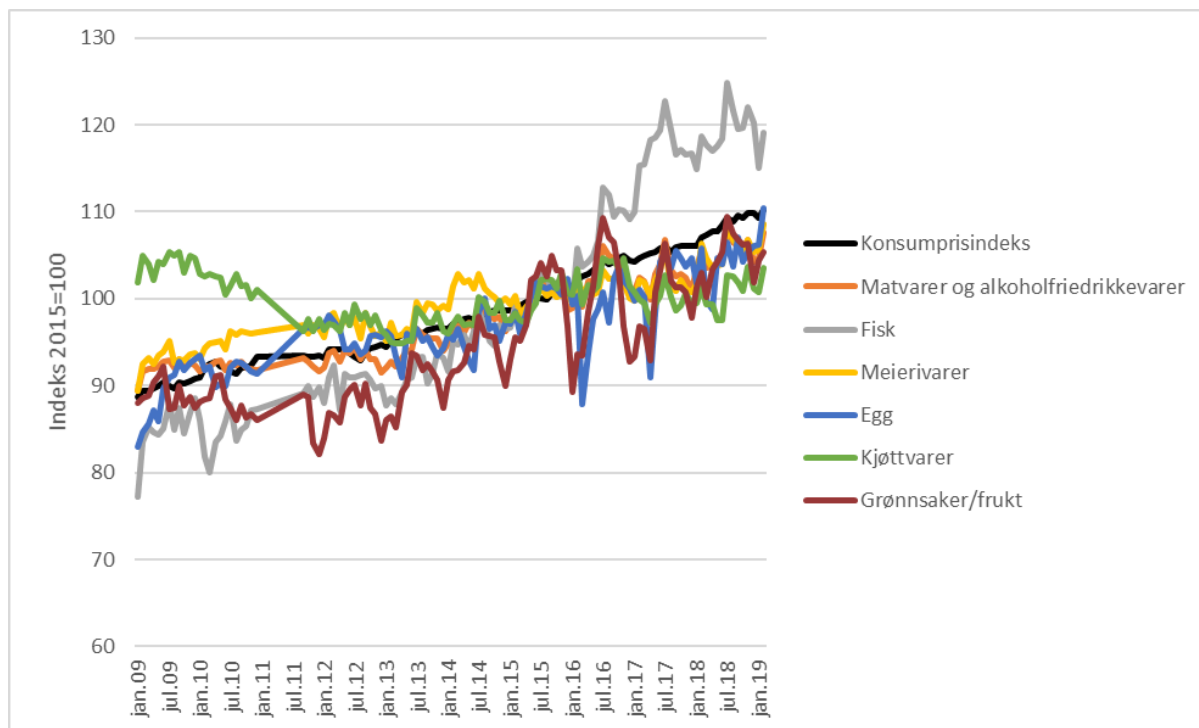
Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS³⁴, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som fårikålkjøtt, men vi har også sett “ribbekrig” på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden. Samtidig vil en slik prising kunne medføre ubalanse mellom de ulike delene av dyret, der for eksempel lav pris på ribbe gir for sterk etterspørsel av denne delen opp mot andre deler som skinke og bog.

Figur 4.3 viser månedlig prisindeks på forbrukernivå i tiårsperiodeon august 2008 til august 2018, med 2015 som referanseår. Figuren viser at alle varegrupper har hatt en prisøkning som mer eller mindre følger den generelle prisøkningen (svart linje), utenom kjøttvarer. Prisindeksen på kjøtt har også i 2018 økt mindre enn de andre indeksene, noe som gjør at prisindeksen på kjøtt over flere år har økt mindre enn indeksen på øvrige matvaregrupper.

³³ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

³⁴ KBS= kiosk og bensinstasjoner

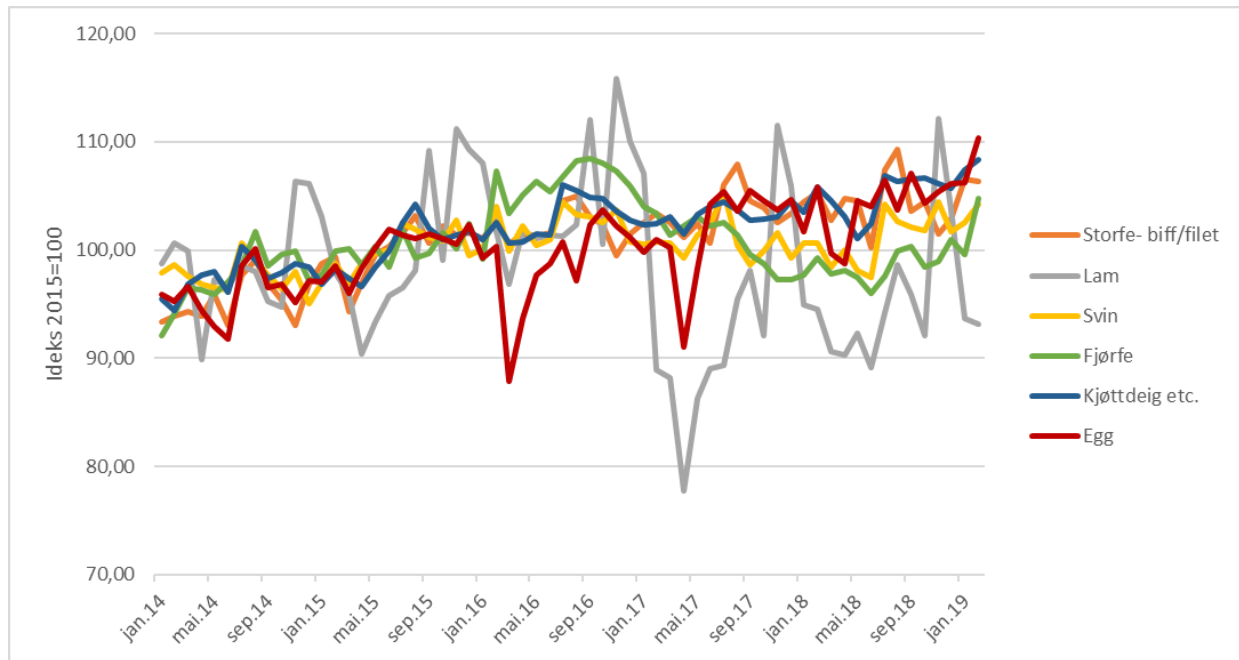
Etter flere år med relativt store økninger i forbrukerprisindeks på fisk, var prisveksten langt mer moderat i 2018.

Figur 4.3 Månedlig prisutvikling for varer og tjenester. 2015 = 100

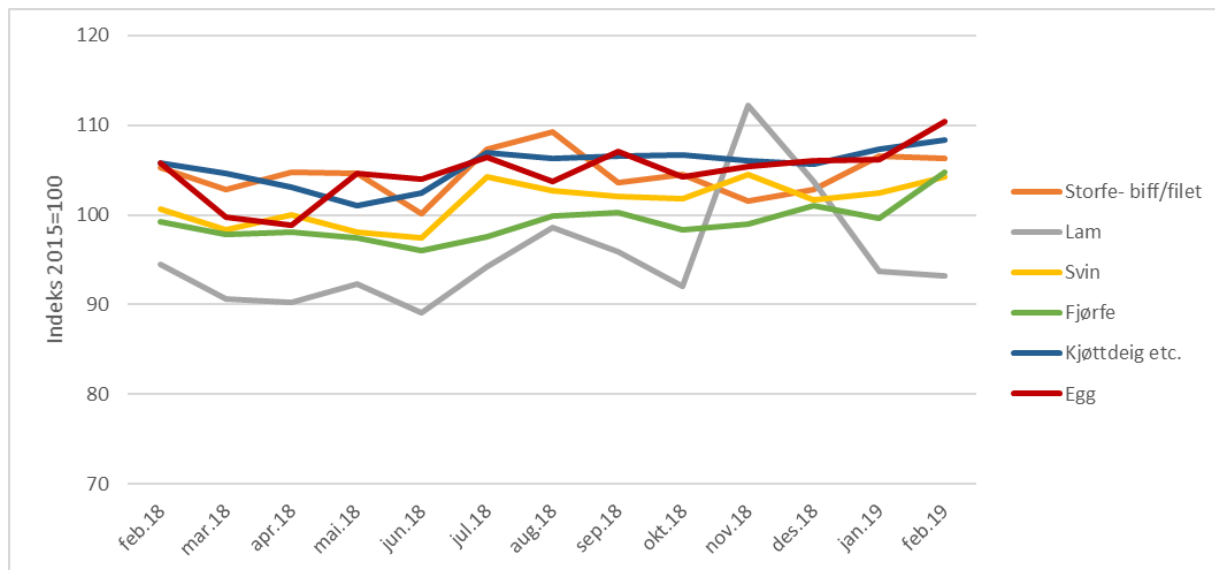
Figur 4.4 viser månedlig prisindex på ulike kjøttslag, fra januar 2014 til februar 2019. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for ”kjøttdeig etc.” dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

Figur 4.4 Månedlig prisutvikling for varer og tjenester fra januar 2014- februar 2019. 2015 =100

Figur 4.5 viser den månedlige prisutviklingen fra februar 2018 og februar 2019. Totalt sett har det vært en oppgang for alle varegrupper det siste året, med unntak av lam. Med 7 % økning er det kategorien egg som har hatt den største økningen fra februar i fjor. Deretter fjørfe med en økning på 5,5 %. Kategorien svin har hatt en økning på 3,5 %, bearbeidet kjøtt (kjøttdeitg etc.) økte med 2,5 og storfe- biff/filet med 1%. Lam hadde en nedgang på 1%, .Lam hadde en svært stor økning i november før nivået sank igjen i januar. Som en sesongbasert vare er det store svingninger i pris fra måned til måned, og prisindeksen er som regel høyest rett før jul. 01. juli tidspunktet da målprisendringene på jordbruksvarer fremforhandlet i jordbruksoppgjørene trer i kraft.

Figur 4.5 Månedlig prisutvikling for varer og tjenester fra februar 2018 til februar 2019. 2015 = 100

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for storfe, sau og lam og egg.

4.5 Norsk næringsmiddelindustri

Matindustrien har hatt en positiv utvikling fra 2016-2017 for omsetning, bearbeidingsverdi, produksjonsverdi, investeringer og sysselsetting. Matindustrien er mindre følsom for konjunkturer enn andre bransjer, men samtidig foregår det en stor teknologisk utvikling som krever utdanning og kompetanse. Det investeres om lag 8 milliarder kroner årlig av matindustrien i Norge. Investeringer i matindustrien øker raskere enn i samlet industri, og det er sjømat-, fôr- og kjøtt- og meiereiindustrien som investerer mest.

4.5.1 Nøkkeltall for matindustrien³⁵

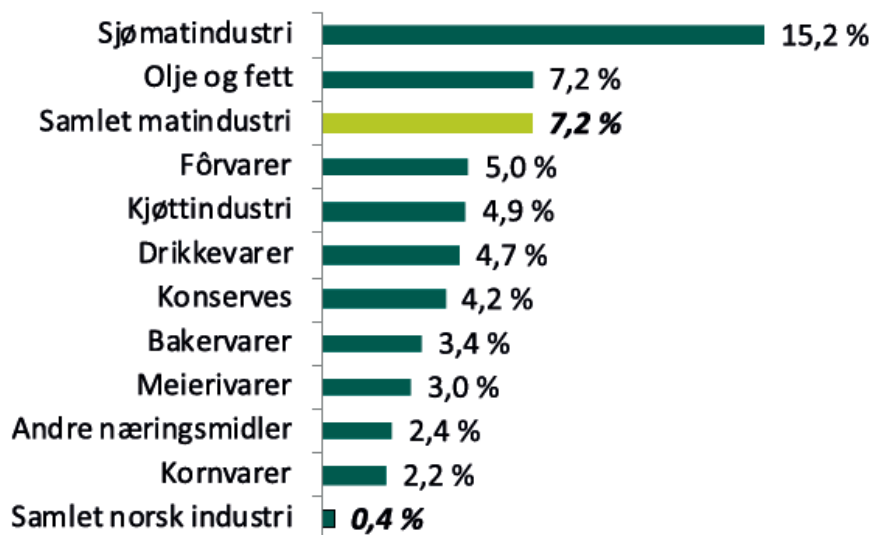
Tabell 4.3 viser noen nøkkeltall for utviklingstrekkene i matindustrien i 2017. Norsk matindustri hadde en positiv utvikling i 2017, og en ser en gjennomsnittlig økning i omsetning på 7,2 % i perioden 2011- 2016. Både bearbeidingsverdien, produksjonsverdien og sysselsetningen økte i samme tidsperiode, med henholdsvis 7,2 %, 2 % og 0,5 %. Antallet bedrifter økte med 1,1 %.

³⁵ http://matogindustri.no/matogindustri/dokument/Mat_og_industri_2018.pdf

Tabell 4.4 Nøkkeltall for norsk matindustri 2017 (noen tall for 2016).

	Verdi	målt som:
Omsetning	244	mrd. kroner, 2016
Verdiskaping	42,1	mrd. kroner, 2016
Sysselsetting, inkl. selvstendige næringsdrivende	52 900	personer, 2017
Bedrifter	2 900	antall, 2016
Investering	8,3	mrd. kroner, 2017
Lønnskostnader	28,5	mrd. kroner, 2017
Næringslivets FoU-satsinger	1 267	mill. kroner, 2016
Eksport av bearbejdede produkter	46	mrd. kroner, 2017

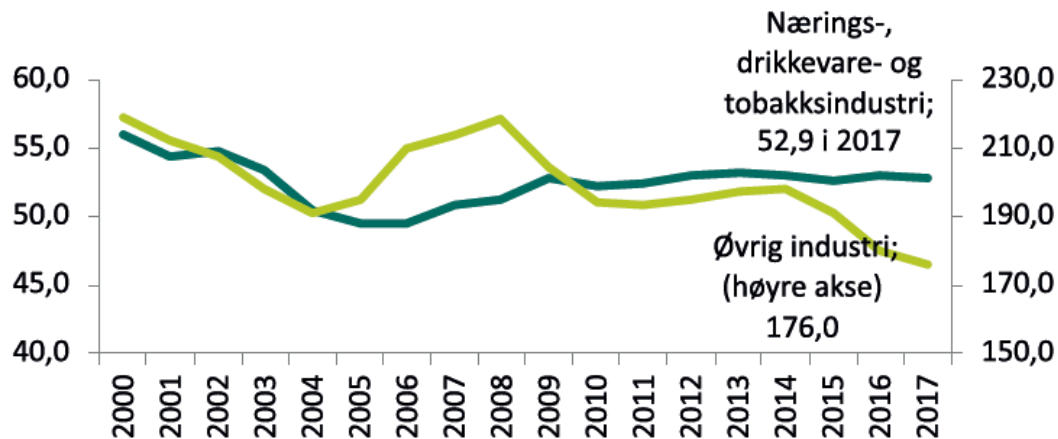
Alle delsektorer vokser i 2017 (se figur 4.6), men det er til dels store forskjeller mellom bransjer. Regnet i omsetning har sjømatbransjen størst gjennomsnittlig vekst i perioden 2011-2016 med 24 %, mens kjøttbransjen økte med 4,9 %. Alle bransjene innenfor norsk matvareindustri har langt sterkere vekst enn norsk industri totalt sett.

Figur 4.6 Omsetningsvekst: årlig endring 2011- 2016 etter bransjer.

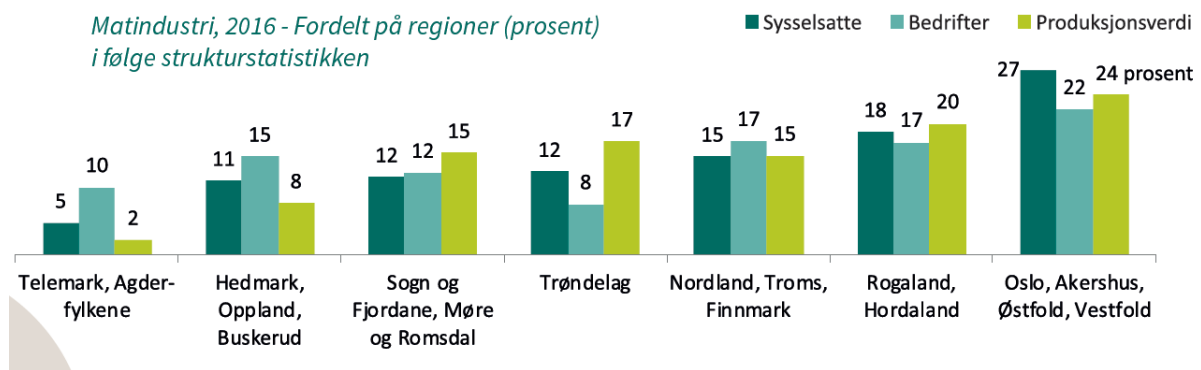
Litt over 50 000 mennesker har sine arbeidsplasser innenfor matindustrien spredt utover hele landet. Norsk matindustri er mindre følsom for konjunktursvingninger enn andre bransjer,

men det skjer en kraftig automatisering. Til tross for dette har antall sysselsatte i matindustrien økt med 3 400 personer siden 2006, samtidig som sysselsettingen i øvrig industri er redusert med rundt 33 900 personer (se figur 4.7). Sammenliknet med andre nordiske land er det bare norsk matindustri som har økende sysselsetting. Fra 2008 til 2016 hadde Norge en årlig vekst på 0,9 %, mens Sverige og Finland hadde en nedgang på henholdsvis 0,5 % og 0,1 %. Danmark hadde en nedgang på hele 3,3 % per år.

Figur 4.7 Antall sysselsatte (i 1 000) i norsk matindustri og øvrig industri.

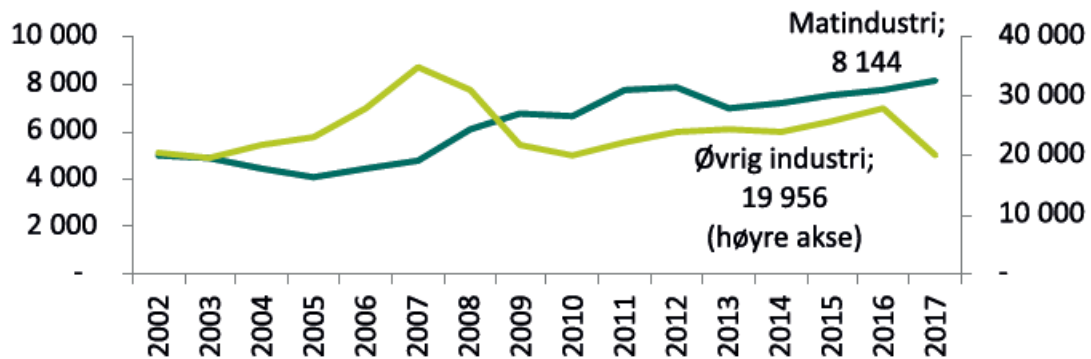
Bedriftene innenfor matindustrien er spredd over hele landet (se figur 4.8). Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold er områdene med flest bedrifter og flest sysselsatte. Også Rogaland og Hordaland har en stor andel bedrifter og sysselsatte, men henholdsvis 17 % og 18 %. Nord-Norge har like stor andel bedrifter som Rogaland/Hordaland, men færre sysselsatte. Det kan tyde på flere med mindre foretak.

Figur 4.8 Oversikt over bedrifter, sysselsatte og produksjonsverdi i alle fylkene i 2016 i prosent.

Det investeres om lag 8 milliarder kroner brutto årlig av matindustrien i Norge.

Investeringene øker med 3,3 % årlig, mens investeringene i øvrig industri har stagnert. Blant bransjene innenfor matindustrien har sjømatindustrien størst investeringer, etterfulgt av fôrindustri, kjøttindustri og meierivarer. Figur 4.9 viser utviklingen i bruttoinvesteringer fra 2002 til 2017.

Figur 4.9 Utviklingen i bruttoinvesteringer fra 2002 til 2017 i mill.kr. To- års glidende gjennomsnitt.

5 Storfe

Prognosen per mai viser et underskudd av storfe på ca. 3 200 tonn i 2019, etter at alle importkvotene er forutsatt utnyttet. Det innebærer at underdekningen på storfe er redusert med mer enn 10.000 tonn fra 2016 til 2019. I inngangen til 2019 var det 2 758 tonn storfe på reguleringslager. Den nye artikkel 19 trådte i full kraft 01. januar, noe som innebar en økning i importkvotene fra 1 600 til 2 500 tonn.

Det er en underdekning av norsk storfe, men det er nyetableringer og utvidelelser som er planlagt, eller allerede er satt i gang. Dette innebærer at det er et svært begrenset rom for økning i storfeproduksjonen framover.

Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe på lang sikt. I analysen av markedsutsikter fram mot 2025 viser av det valgte scenariet et behov for vekst i ammekuttallet som er vesentlig lavere enn dagens veksttakt. Det tilsier en at en fremdeles må vise forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte.

Industriområdet opplever til tider et betydelig prispress på viktige deler av storfe som en del varianter av biff og filet, samt sortering. Det har blant annet sammenheng med at import har kommet inn til lavere pris enn norsk nivå. Det tilsier at det, til tross for underdekning av norsk storfe, er utfordrende å løfte pris.

Analyser av tollvernet i form av ordinære tollsatser viser at det i enkelte situasjoner kan være svakt tollvern for hele skrotter av storfe. Det er også med på å begrense mulighetene for prisvekst framover.

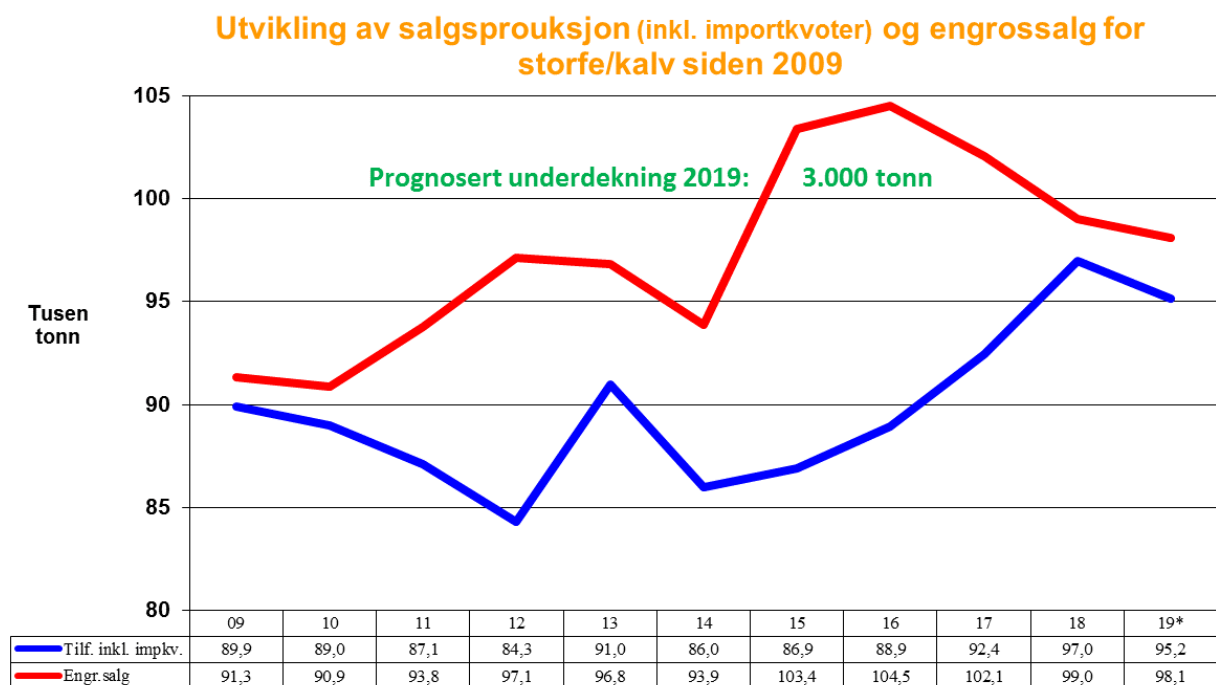
For å bidra til mindre innfrysning av storfeslakt er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen etter biff og filet er størst. Derfor legges det opp til at hoveddelen av prisøkningene for storfe gjennomføres i første halvår.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe videreføres på dagens nivå på kroner 60,50 per kilo for andre halvår 2019.

5.1 Marked og priser

Det har de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. I 2018 var den totale underdekningen 2 700 tonn. Tørkesommeren 2018 førte til økt slakting av storfe, og lavere slaktevekter. For 2019 viser prognosen per mai en underdekning på 3 200 tonn etter inntak av importkvotene. Industrimarkedet opplever et prispress, særlig på biffer og fileter.

Figur 5.1 viser utviklingen i produksjon inkl. importkvoter og engrossalg av storfe og kalv fra 2009. Som det fremgår av figuren har det de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe. Underdekningen var størst i 2015.

Figur 5.1 Utviklingen i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2009.

*prognose

5.1.1 Markedssituasjonen i 2018

Det ble slaktet flere okser, kalver og kviger enn forventet i 2018. Det var også noe mer slakting av ku i sommer på grunn av tørke og fôrmangel. Til sammen økte tilførselen med drøyt 4 000 tonn fra året før. Slaktevektene på kvige og okse gått ned 5-6 kilo fra tilsvarende periode i 2017 av samme årsak. Til sammen ga dette en underdekning av norskprodusert storfe på 2 700 tonn. Tall fra søknaden om produksjonstillegg per. 01. oktober viser en økning i mordyrtallet, men en reduksjon i storfebestanden. Den nye Artikkel 19 avtalen trådte i kraft fra 01. oktober 2018 og det innebar utvidete importkvoter på auksjon hos

Landbruksdirektoratet fra høsten 2018. Samlet sett for året ble det importert 3 049 tonn på importkvoter og SACU- import på 4 285 tonn. Totalt ble det importert 10 456 tonn i 2018.

5.1.2 Prognosen for 2019

Prognosen viser et underdekning på om lag 3 200 tonn neste år. Per 01. januar var det 2 758 tonn storfe på reguleringslager. Det ventes en reduksjon i produksjonen sammenlignet med 2018. Da er det lagt til grunn en nedgang i antall kalv, kvige og okse til slakt sammenlignet med 2018, men det er antallet okser som gir størst utslag. Slaktingen i 2018 ble drevet opp på grunn av tørke og fôrmangel, og en reduksjon i slaktingen i 2019 er et resultat av det. For året 2019 er det prognosert en liten økning i antall ku til slakt. Prognosen for kuslaktingen og fordelingen på måneder er blant annet gjort på grunnlag avberegnet kubestand ved prognosetidspunktet, forventet tilgang til bestanden, prognosert melkemengde per ku og prognosert meierileveranse av kumelk. Det er forventet at slaktevektene skal ta seg opp igjen i andre halvår. Prognosen forutsetter uendret engrossalg av storfe sammenlignet med 2018.

I prognosen ligger det inne en økning på om lag 2 000 mordyr i 2018, som i sin helhet skyldes en økning i antall ammekyr. Når 2018 og 2019 ses under ett, er det ingen tvil om at det raskt nærmer seg markedsdekning av storfe. I tillegg vil økningen på 1 600 tonn i importkvoter få full virkning i 2019.

5.1.3 Tilførselen av storfe etter tørkesommeren 2018

Sommeren 2018 var ekstrem tørr i Sør-Norge, spesielt på Østlandet inkludert Agderfylkene. I tillegg har det i Nord -Norge vært områder med mye overvintringsskader. Varmen og tørken fortsatte gjennom hele juli og ut i august. I hele denne perioden økte tilførselen med om lag 4 000 tonn storfe i 2018 sammenlignet med 2017. Slaktevektene ble redusert med cirka 10 kilo i gjennomsnitt for Nortura, og i overkant av 30 kilo for ung okse i region Øst. Mange opplevde de fikk reduserte avlinger, noe som førte til fôrmangel. Flere steder var det så tørt at det ikke ble nok gress på beite, og noen måtte derfor tilleggsfôre eller ta inn dyra fra beite tidligere enn normalt. Med allerede reduserte avlinger presset dette fôrsituasjonen ytterligere.

Antallet ammekyr har økt med 1 629³⁶ dyr per 01.mars 2019 sammenliknet med talletallene for 01.mars i 2018. Dette tilsvarer en økning på 1,8 %, noe som er lavere enn tidligere

---

³⁶ Foreløpige tall fra Landbruksdirektoratet

prognoser. Antall kviger, kalver og okser har sunket med 2,3 % i samme periode, noe som skyldes en økning på godt over 30 % i antall kviger og kalver til slakt i 2018.

Ammekubestanden er redusert med 5,2 % siden forrige telling 01.oktober 2018, noe som forklares med at utslaktingen av ammekyr er størst på høsten³⁷. Det har vært en økning i tilførsel av ku i 2019, sammenliknet med første tertial 2018.

Slaktevektene på okse har hittil i 2019 vært omtrent 5 kilo lavere enn normalt, og noe av grunnen til dette kan være at oksene blir slaktet ut noe tidligere enn normalt for å spare fôr. Det er forventet en økning i slaktevektene for andre halvår i 2019. Tilførselen på storfe er totalt redusert med 2 000 tonn så langt i 2019.

I 2018 ble det innvilget 230 søknader om støtte til kjøttproduksjon på storfe. Dette tilsvarer en produksjon på 5 700 slakt per år. Per 11.april 2019 er det innvilget støtte til 45 prosjekter med en planlagt produksjon på 1 300 slakt per år³⁸. Dette vil si at potesialet i 2018 og hittil i 2019 til sammen utgjør om lag 2 100 tonn. Det antas at disse vil være i drift i løpet av et par år, og dermed øke tilgangen på storfe i framtiden.

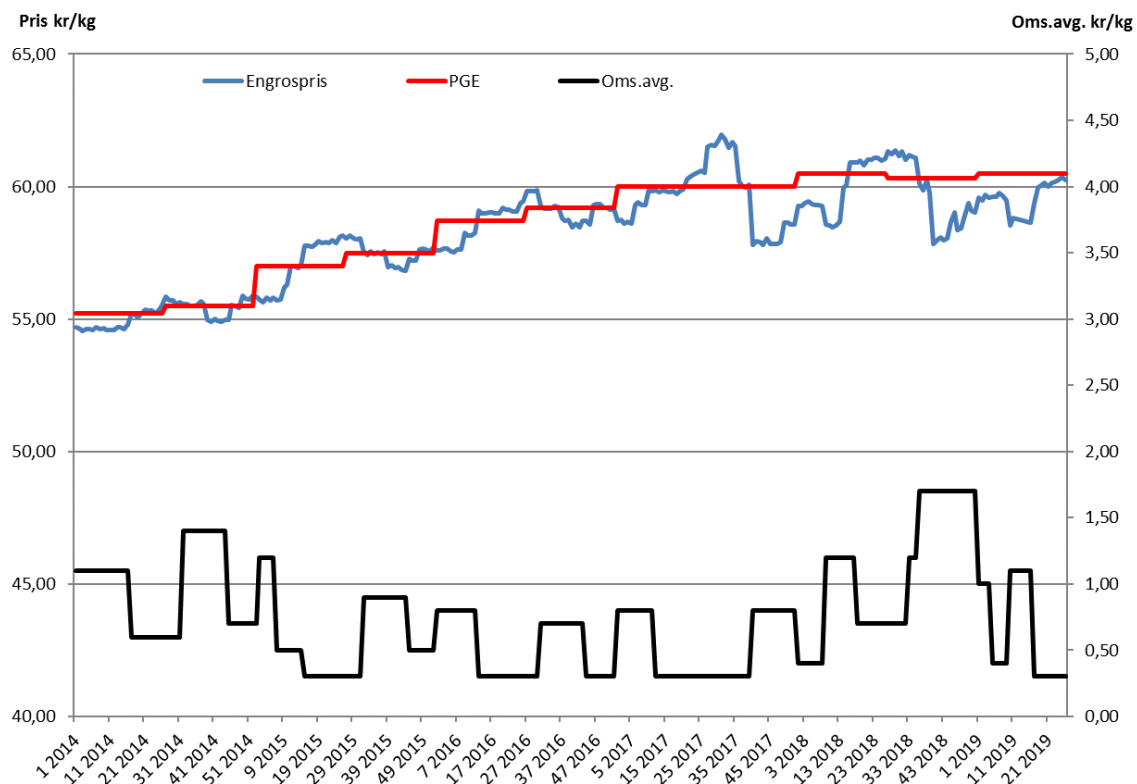
5.1.4 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 5.2 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift fra uke 1 2014 til uke 21 2019. Prisprognose fra uke 17 i 2019. Det har vært en betydelig økning i engrosprisen for storfe, særlig fram til 2016. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierte lite fram til det. I 2017 ble telledatoen forandret til 01. oktober og 01.mars. Dette gjør at prisen må brukes mer aktivt for å få inn slakt utenom disse datoene. Prisen justeres derfor noe ned rundt telledato. For å stimulere til mer slakting på våren, hvor etterspørselen er størst, settes prisen opp.

---

³⁷ <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/statistikk/produksjonstilskudd>

³⁸ Tall fra Innovasjon Norge på forespørsel av Nortura Totalmarked

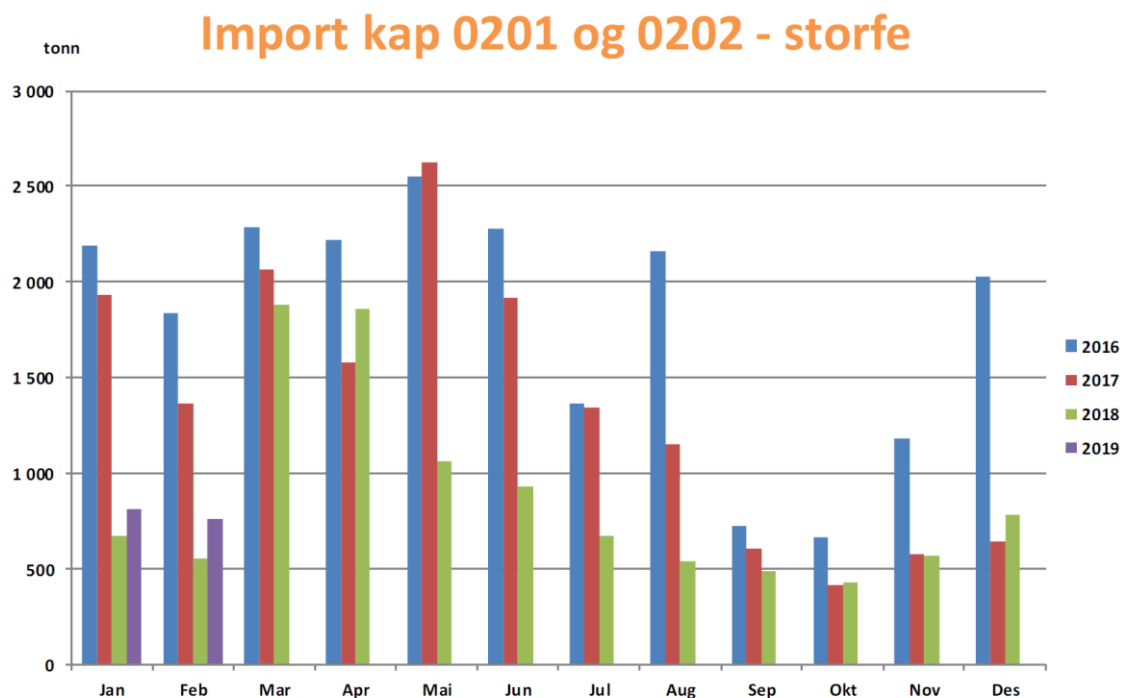

Figur 5.2 Utviklingen i oppnådd engrospris, Planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra uke 1 2014 til uke 21 2019.

5.1.5 Import av storfe

Importvernet og internasjonale priser gir begrenset rom for prisøkning på storfe. Import er nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må tas hensyn til, både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsettingen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Figur 5.3 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2016 til og med februar 2019. Totalimporten av storfe i 2018 var på 10 456 tonn, noe som er omtrent 5 700 tonn lavere enn i 2017. Hittil i 2019 (til og med februar) har det vært importert 1 570 tonn storfekjøtt.

Figur 5.3 Import av ferskt og fryst storfekjøtt i tonn (tollposisjon 0201 og 0202) fra januar 2016 til og med februar 2019.

Tabell 5.1 viser en oversikt over importen av storfe per posisjon og land. Oversikten inkluderer hele 2018 til og med februar 2019. Så langt i år er det importert mest fra Tyskland som er det absolutt viktigste eksportlandet. Det er i all hovedsak ferske kvarte skrotter (forpart og bakpart) som importeres fra Tyskland. Det har også kommet noe ferske kvarte skrotter fra Litauen. Videre har det blitt importert en del biffer og fileter fra Botswana, Swaziland og Namibia innenfor de tollfrie kvotene³⁹, samt noe fra Uruguay gjennom GSP-ordningen.

³⁹ Se grunnlagsdokument 2. halvår 2016 for oversikt over tollkvotene.

Tabell 5.1 Import av storfe per posisjon og land. Hele 2018 til og med februar 2019.

Radetiketter	FR	AR	AU	BE	BR	BW	DE	DK	EE	ES	FI	GB	IE	IT	JP	LT	LV	NA	NL	NZ	PL	SE	SK	SZ	US	UY	Totalsum	
2018																												
201 - Storfe, ferskt																												
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	4 956	-	-	-	-	-	-	-	-	809	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 765	
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	204	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	204	
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	112	
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	-	1 272	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	1 104	-	-	0	-	-	-	-	306	-	2 682	
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
201 - Storfe, ferskt Totalt	0	-	-	-	-	1 272	5 272	-	-	2	-	-	2	0	-	809	0	1 104	-	-	0	-	-	-	-	306	-	8 767
202 - Storfe, fryst																												
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-	-	1	-	-	5	
3001 - biffer og fileter	0	7	1	8	73	-	4	0	-	4	-	0	1	-	3	5	0	158	50	108	-	1	0	-	8	500	933	
3009 - annet uten bein	1	-	-	4	-	328	4	1	1	-	-	-	1	-	-	-	347	-	-	42	2	-	14	6	-	-	751	
202 - Storfe, fryst Totalt	2	7	1	12	73	328	8	2	1	6	-	0	2	-	3	5	0	505	50	108	42	4	0	14	15	500	1 689	
2018 Totalt	2	7	1	12	73	1 600	5 280	2	1	8	-	0	4	0	3	815	0	1 609	50	108	42	4	0	14	15	806	10 456	
2019																												
201 - Storfe, ferskt																												
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	603	-	-	-	57	-	-	-	196	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	855	
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	-	176	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	161	-	-	-	-	11	-	38	-	387		
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
201 - Storfe, ferskt Totalt	0	-	-	-	-	176	608	0	-	-	57	-	1	-	196	-	161	-	-	-	-	11	-	38	-	38	1 247	
202 - Storfe, fryst																												
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
3001 - biffer og fileter	-	-	0	1	1	19	1	0	-	1	-	0	-	0	-	-	-	8	8	-	0	-	-	1	100	-	140	
3009 - annet uten bein	-	-	-	0	-	158	-	0	-	-	-	-	-	-	0	-	5	1	-	-	-	17	-	-	-	-	181	
202 - Storfe, fryst Totalt	-	-	0	1	1	177	1	1	-	1	-	0	-	0	0	-	5	8	8	-	0	-	17	1	100	-	322	
2019 Totalt	0	-	0	1	1	353	608	1	-	1	57	0	1	-	0	196	-	166	8	8	-	0	-	28	1	138	1 570	

5.1.6 Internasjonale priser for styningsdeler

Figur 5.4 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte styningsdeler fra juni 2016 til mars 2019. Det er indrefilet som ligger klart høyest i pris. Prisen på indrefilet har økt de siste årene, og hadde en reell økning fra juni til september 2018. Deretter har prisen på indrefilet sunket kraftig. Ytrefilet, flatbiff og mørbrad har også hatt en nedgang i pris siden september 2018. Dette er en konsekvens av høy produksjon og økt eksport etter tørkesommeren 2018. Prisene på de ulike storfekjøttstørteingene har vært relativt stabile med en svak økning i første kvartal 2019.

Prisene som er brukt er på et gitt tidspunkt, og for en spesifikk opprinnelse. Samtidig kan prisene variere mye gjennom året, også mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris.

Figur 5.4 Utviklingen i internasjonale priser for et utvalg av stykningsdeler av storfe⁴⁰.

5.1.7 Verdensproduksjon og handel med storfekjøtt⁴¹

Varmt vær og tørke i store deler av verden satte tydelig preg på markedet for storfe i 2018. Produksjonen økte flere steder da mangel på fôr førte til økt, og ofte tidligere, slaktning av dyr. Prognoser fra FAO viser en oppgang i den globale produksjonen av storfe på 2 % i 2018. Denne veksten kom spesielt fra de største aktørene i markedet, USA, Kina og Brasil. USA var i 2018 verdens største produsent av storfe, og antallet dyr har økt jevnt de siste årene. Høy etterspørsel, både innenlands og utenlands, har drevet produksjonen oppover. Samtidig førte tørke i store områder til et større antall slaktede dyr, samtidig som også gjennomsnittlig slaktevekt for dyrene økte. I følge FAO bidro dette til en rekordhøy produksjon av storfe i 2018. Produksjonen økte også betydelig i Brasil. Anslag fra FAO viser en produksjonsøkning på 3,8 % i 2018, drevet av både stigende innenlands etterspørsel og økt etterspørsel fra andre importland.

⁴⁰ Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

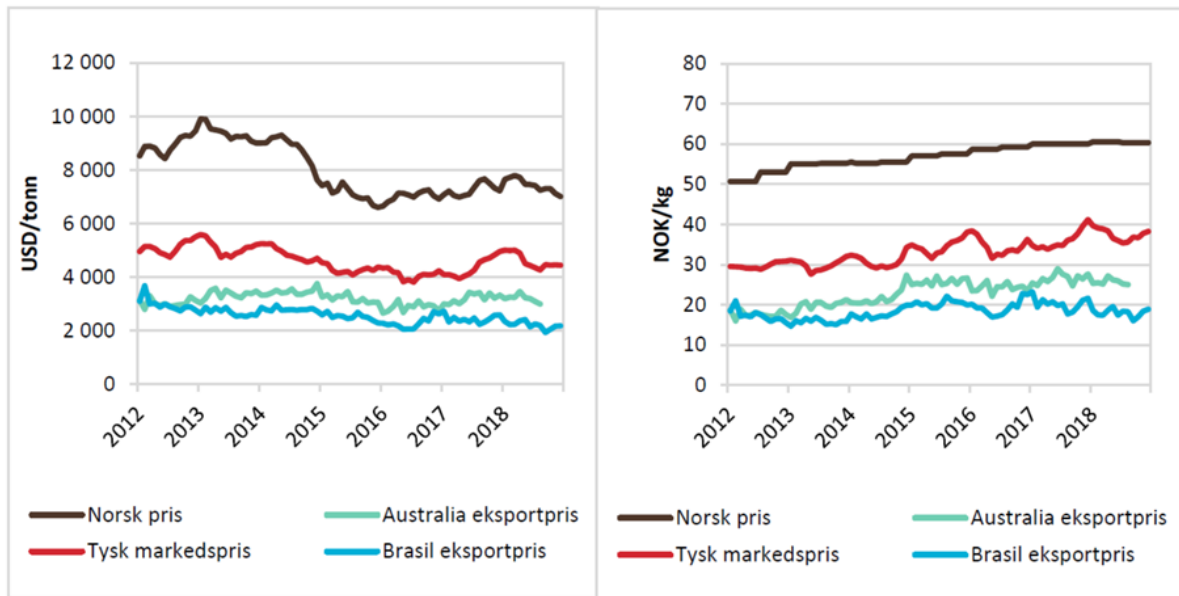
⁴¹ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinnt/marked-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

I EU førte også tørken, i mangel på beite og fôr, til færre dyr, fremskyndet slakt og dermed økt produksjon. Også i andre store produsentland økte storfeproduksjonen. Både i Australia og Argentina førte det tørre været til mer slakting, og dermed høyere produksjon av storfekjøtt. I Russland derimot ser produksjonen ut til å være mer eller mindre uendret. Mens de store produsentene økte sin produksjon mye i 2018, gikk produksjonen fra de små gårdene ellers i landet ned. Samtidig har produksjonsinsentivene i Russland blitt svekket etter hvert som råvareprisene har steget, mens utsalgsprisene har holdt seg uendret.

Anslag fra FAO viser at eksporten av storfekjøtt gikk opp med 5 % i 2018, drevet av økt eksport fra Brasil, Argentina, USA, og Australia. Brasil har de siste årene hatt en del utfordringer med kjøttmarkedet. I 2017 ble det avdekket en betydelig korrupsjons- og matsikkerhetskandale tilknyttet kjøttindustrien i Brasil. Flere land innførte importrestriksjoner på grunn av dette, og en del av disse er fortsatt gjeldene. Trass i dette fortsetter Brasils eksport å vokse, nå i større grad mot andre markeder enn tidligere. Spesielt øker eksporten til Kina, Egypt og Chile.

Kina importerte også betydelige volum storfe fra Argentina i 2018. Argentina er en av verdens største produsenter av storfekjøtt, men produksjonen har så langt mest gått med på å dekke innenlandsk forbruk. Etter å ha vært stabilt på et lavt nivå, steg eksporten av storfe fra Argentina i 2017, og videre inn i 2018. Veksten kom som følge av økt etterspørsel fra Kina, konkurransedyktig priser og at flere importland nå åpner opp for import av kjøtt fra Argentina.

Verdensmarkedsprisene på storfekjøtt har gått nedover i 2018, grunnet høy produksjon og økt eksport. Samlet sett for hele året endte prisen noenlunde på samme nivå som i 2017, rundt 0,2 % opp. Figur 5.5 viser utvikling av internasjonale priser på storfekjøtt 2012 – 2017 i utvalgte land. Oppgitt i US dollar per tonn og Norske koner per kilo.

Figur 5.5 Utviklingen i internasjonale priser på storfekjøtt fra 2012 til 2018³³.

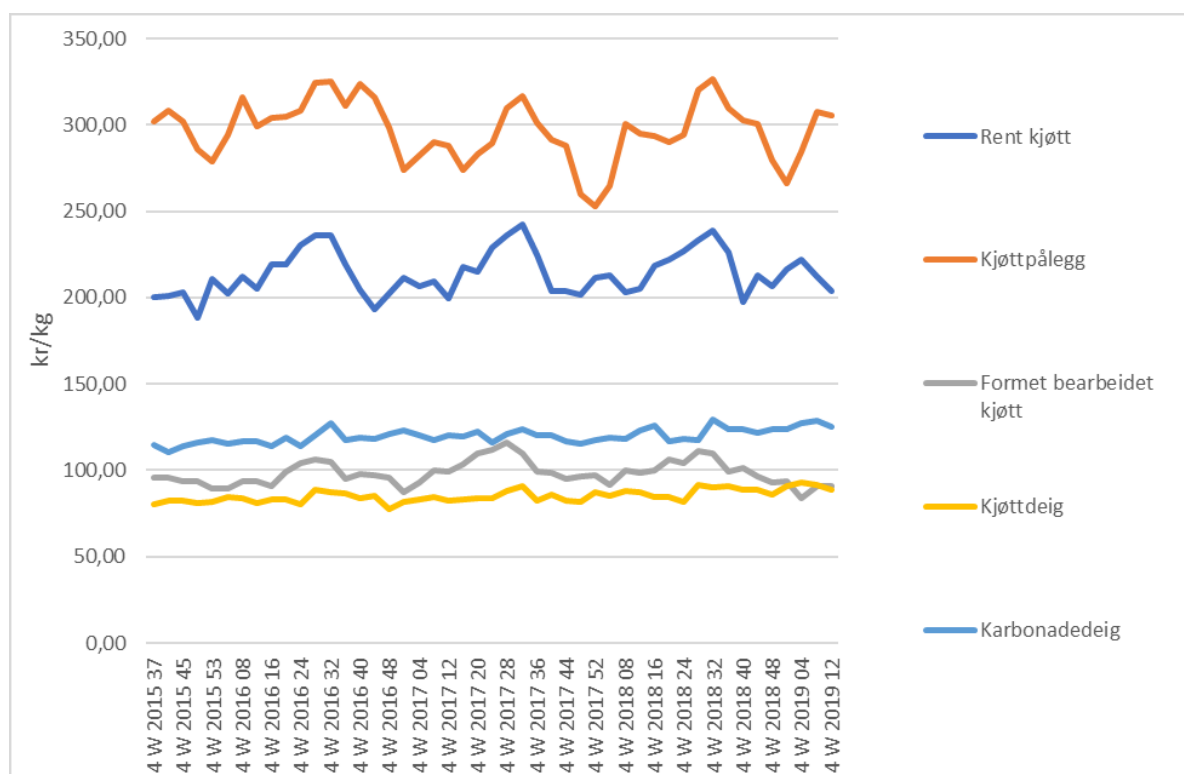
5.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer⁴²

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 4.4. Prisen på ferskt kjøttpålegg og rent kjøtt varierer mest gjennom året, og har totalt hatt en prisvekst på 1 % fra 2017 til 2018. Prisen på kjøttdeig og karbonadedeig av storfe har holdt seg noenlunde stabil med en prisvekst på 1 %. Ferskt bearbeidet kjøtt av storfe er basert på karbonader, kjøttkaker, kjøttboller og hamburgere av både storfe og svin, siden det som oftest er en blanding av dyreslagene i disse produktene (produkter av lam, fjærkre og vilt og rene svineprodukter, som medisterkaker, er ekskludert). Denne kategorien er noe sesongbasert, og viser en nedgang på høsten. Dette kan ses i sammenheng med matkjedenes satsninger på hamburgervarianter i grillsesongen. Fra 2017 til 2018 har denne kategorien hatt en prisvekst på 1 %. Figur 5.6 viser forbrukerprisutvikling for viktige storfekjøttprodukter fra uke 37 2015 til uke 12 2019.

⁴² Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

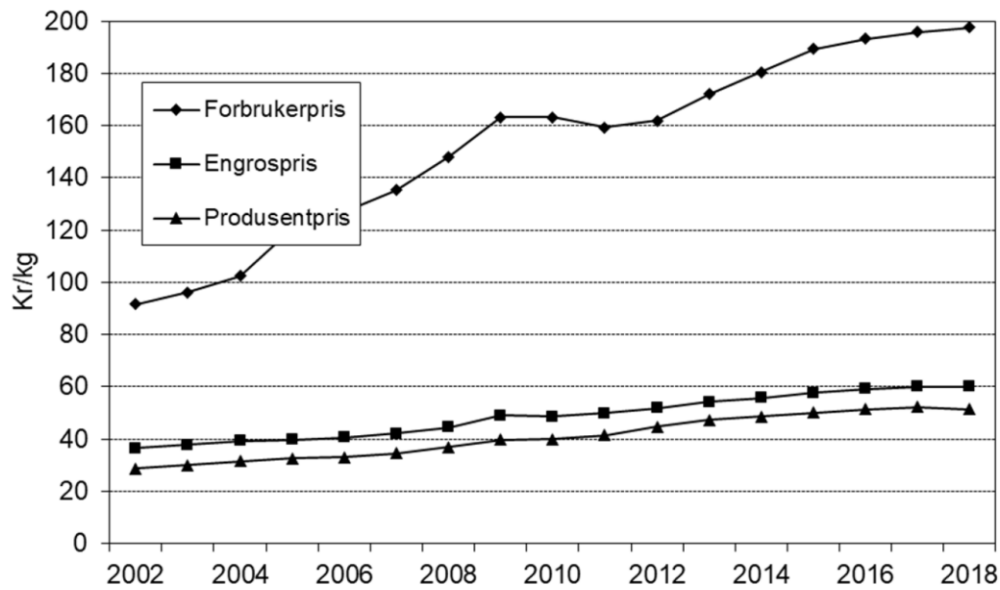

Figur 5.6 Forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter fra uke 37 2015 til uke 12 2019.

5.2.2 Utviklingen i forbrukerpriser kontra engrospris og produsentpris

Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt med 1 % fra 2017 til 2018, mens produsentpris sank med 1,9 % (se figur 5.7). Engrosprisen på representantvaren okse var uendret fra 2017 til 2018. For varegruppen kjøtt- og karbonadekaker økte forbrukerprisen 2,3 %, etter en økning på 3 % fra 2015-2016.

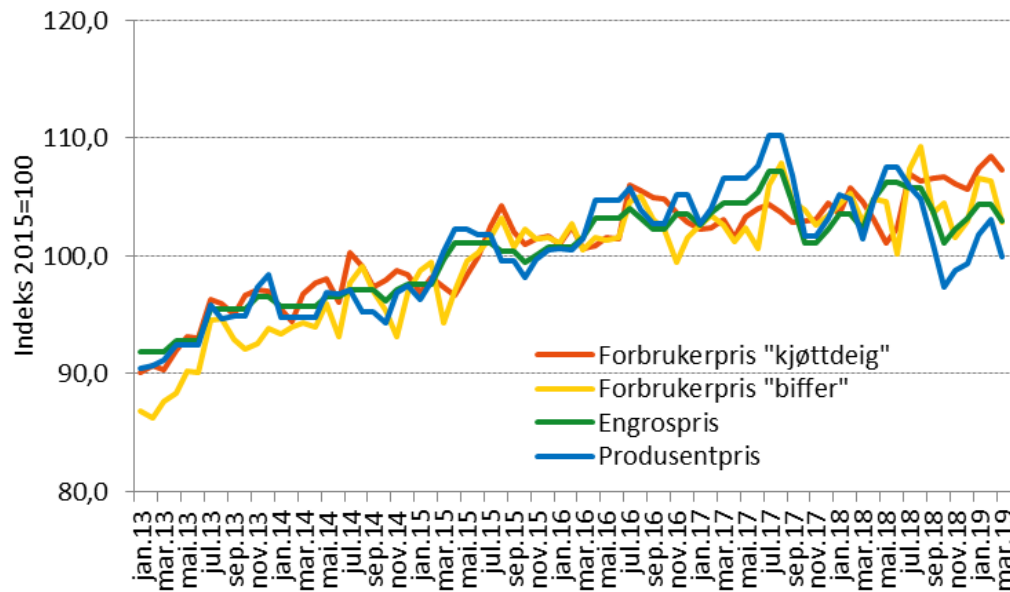

Figur 5.7 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for storfe⁴³.

Figur 5.8 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Alle pristypene har siden 2013 økt jevnt, men vært mer stabile siden august 2016. Det siste halvåret i 2018 og fram til mars 2019 har forbrukerpris og engrospris vært relativt stabil, mens produsentprisen hadde en noe større nedgang enn engrosprisen i samme perioden. Grafene for engros- og produsentpris følger hverandre i større grad enn forbrukerpris. Siste året har forbrukerprisen på kjøttdeig økt noe. Prisen på biff har variert siste året, men er per mars på samme nivå som i mars 2018.

⁴³ Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken, BFJ 2019

Figur 5.8 Utviklingen i produsent-, engros- og forbrukerpriser for storfe fra januar 2013 til mars 2019. 2015 = 100⁴⁴.

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

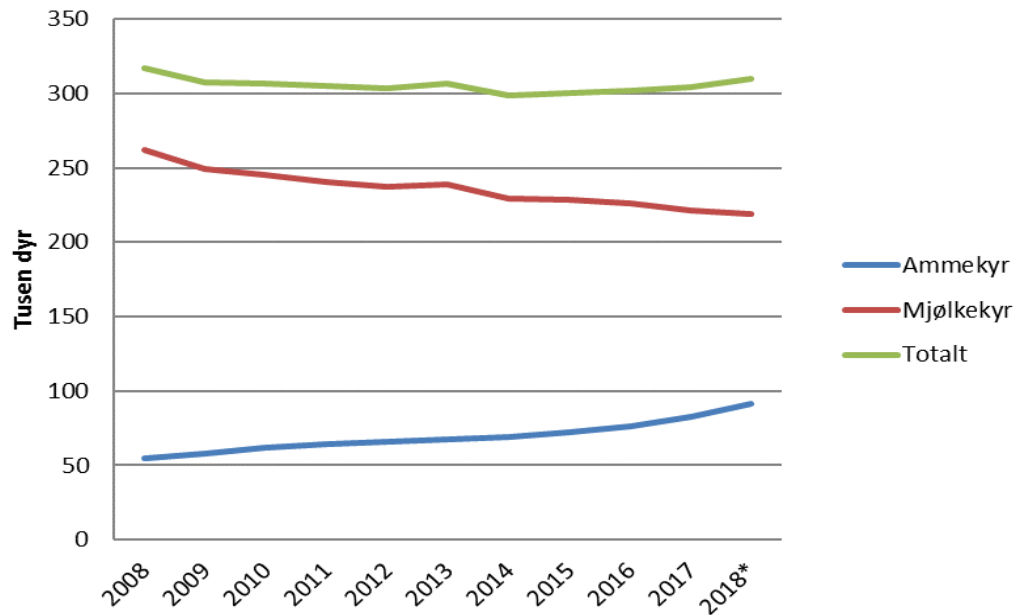
Det har vært, og er fortsatt interesse for å utvide og etablere ny ammekuproduksjon. Tidligere tiltak har stimulert til en økende interesse for produksjon av storfekjøtt, men det nærmer seg nå markedsdekning.

5.3.1 Utviklingen i kutallet⁴⁵

Med de foreløpige tallene for 2018 ser det ut til at økningen i antall kyr fortsetter, men som tidligere nevnt er det forventet en liten nedgang i 2019, som følge av tørkesommeren 2018. Det betyr at dersom en ser på de siste 10 årene har det totalt vært en økning på 1 %. Antall melkekyr har i samme periode gått ned 12 %, men antall ammekyr har økt med hele 58 %. Det er dermed økningen i antall ammekyr som har ført til at antall kyr totalt går oppover. Totalt sett har antall kyr økt fra 307 259 til 310 599 fra 2009 – 2018, som vil si en økning på 3 340 dyr. Antall ammekyr økte med 33 462, mens antall melkekyr falt med 30 122. Figur 5.9 viser en utviklingen i antall ammekyr, melkekyr og det totale antallet kyr (i 1 000) fra 2008 til 2018. Tallene for 2018 er foreløpige tall. Alle tallene i figuren er hentet fra SSB.

⁴⁴ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

⁴⁵ SSB- tabell 03802 Ammeku og tabell 03789 Melkeku per 1. januar

Figur 5.9 Utviklingen i antall ammekyr, melkekyr og totalt fra 2008 til 2018⁴⁶.

*Foreløpige tall

Besetningsstørrelsen har økt de siste ti årene for både ammekyr og melkekyr. I 2009 var det over 12 266 jordbruksbedrifter med melkekyr, mot 7 918⁴⁷ i 2018. Samtidig har den gjennomsnittelige besetningsstørrelsen økt fra 20,3 kyr til 27,7 kyr, noe som tilsvarer 36 % . I samme tidsrom har også antall jordbruksbedrifter med ammeku økt fra 4 920 til 5 388, mens den gjennomsnittelige besetningsstørrelsen har økt fra 11,7 kyr til 16,9 kyr. Det tilsvarer en økning på 44 %.

Kutallet varierer en del gjennom året, og særlig ammekutallet er høyere på sommeren enn på vinteren. Det er naturlig at særlig ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen. Det registreres stor interesse for å etablere ammekuproduksjon, og utvidelse av driften hos eksisterende produsenter. Dette viser at økningen i pris og tilskudd har gjort det interessant å starte med ammekuproduksjon.

5.3.2 Resultater for referansebruk nr. 8

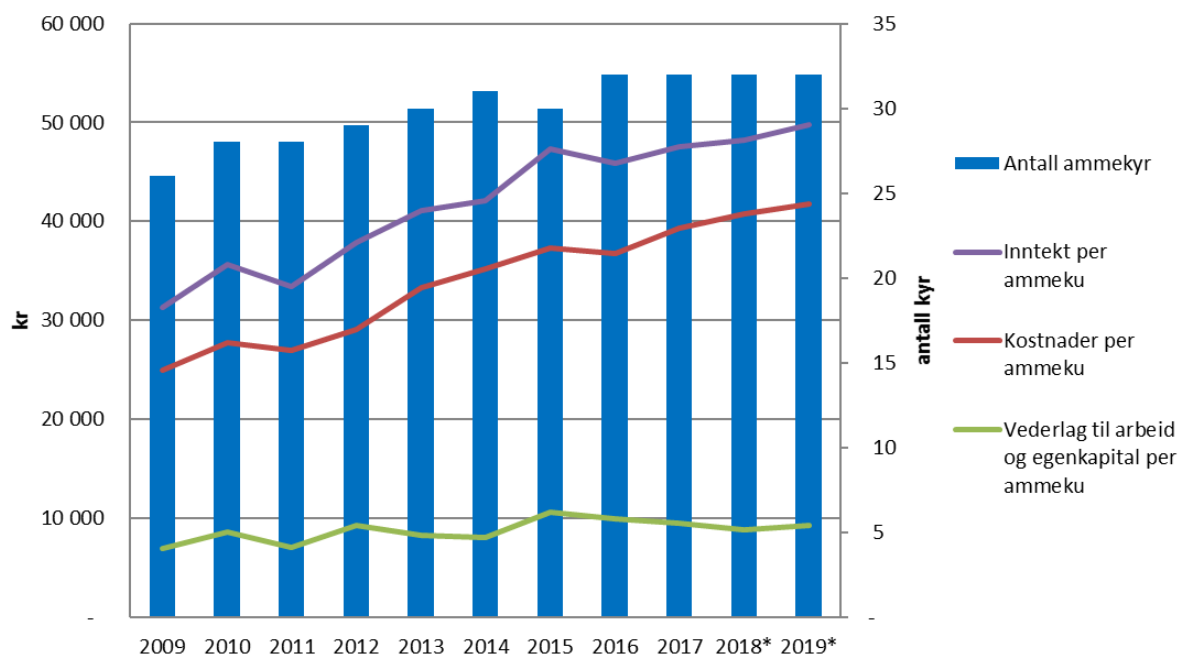
Tallene for referansebruk 8⁴⁸ viser at vederlaget per ku har vært stabilt de siste tre årene. I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 32 % fra året før, mens i 2016

⁴⁶ SSB tabell 03802 Ammeku og tabell 03789 Melkeku per 1. januar

⁴⁷ Foreløpige tall for 2018

⁴⁸ Referansebruk 8 består i 2019 av bruk med 32 ammekyr.

og 2017 har vederlaget til arbeid og egenkapital holdt seg på om lag samme nivå som i 2015. Fra 2017 til 2018 var det en nedgang på 1 %. I 2019 er det estimert en økning på 1 % før jorbruksavtalen. Figur 5.10 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8.

Figur 5.10 Utviklingen i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8⁴⁹.
*Foreløpige tall

5.3.3 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Tabell 5.1 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Dataene er for produksjon i sone 1⁵⁰, og oppgitt i kroner per ku. Som det framgår er det noe bedre dekningsbidrag for tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

⁴⁹ 2017* = Fram regnede tall, 2018* = Budsjetterte tall

⁵⁰ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

Tabell 5.1 Dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase.

	Tung rase 25 kyr ⁵¹	Lett rase 25 kyr ⁵²
Produksjonsinntekter	20 468	17 080
Variable kostnader	14 132	11 512
Dekningsbidrag 1	6 336	5 567
Tilskudd	12 270	12 065
Dekningsbidrag 2	18 606	17 632

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 62,5 % og tilskudd 37,5 % av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 58,6 % produksjonsinntekt og 41,4 % tilskudd. Kvalitetstilskuddet er beregnet inn i produksjonsinntekten.

Produksjonsinntektene for tung rase har gått ned 217 kroner siden våren 2018, mens for lett rase har derimot produksjonsinntektene økt med 693 kroner. Dekningsbidrag 2 har hatt en nedgang på 410 kroner for tung rase, og en økning på 214 kroner for lett rase.

5.4 Langtidsutsikter storfe

Det har i en årrekke vært stor underdekning av norskprodusert storfekjøtt i det norske markedet. Det har vært gjennomført mange utredninger og framskrivninger for å belyse utviklingen. Konklusjonene for disse er at økningen i antall ammekyr ikke har kompensert for økt melkeytelse, og derav følgende reduksjon i antall melkekyr.

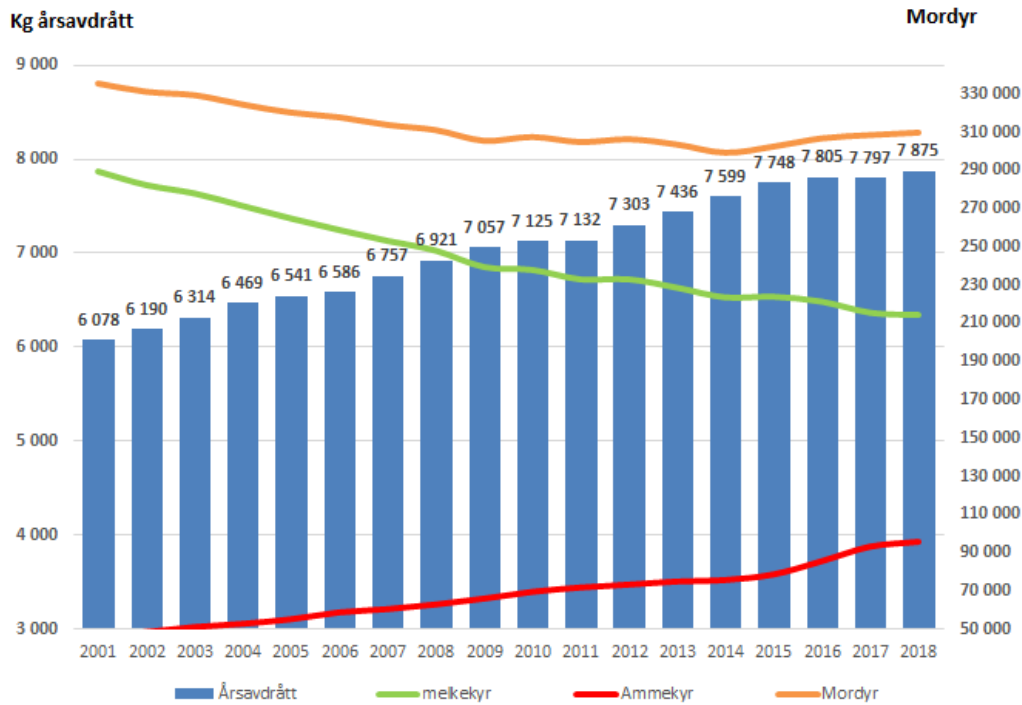
Markedssituasjonen for storfe med underdekning betyr mindre verdiskaping i Norge, og det har vært satt i gang flere tiltak for å stimulere til flere mordyr og økte slaktevekt. Slaktingen av kalv ble redusert og slaktevektene på okse økte betydelig til og med 2017. På grunn av tørken og grovfôrsituasjonen økte kalve- og kvigeslaktingen betydelig i 2018. Fremskyndet slakting ga reduserte slaktevekt, særlig på okse. Det regnes med en normalisering fra 2. halvår 2019.

Etter en årlig økning i antall ammekyr på gjennomsnittlig om lag 2 000 dyr fra år 2000 skjøt økningen fart fra 2016. Økningen var på nærmere 7 000 mordyr i 2017. Dette har medført en etterlengtet økning i mordyrtallet. Tall fra de siste søknadsomgangene per 01. oktober 2018

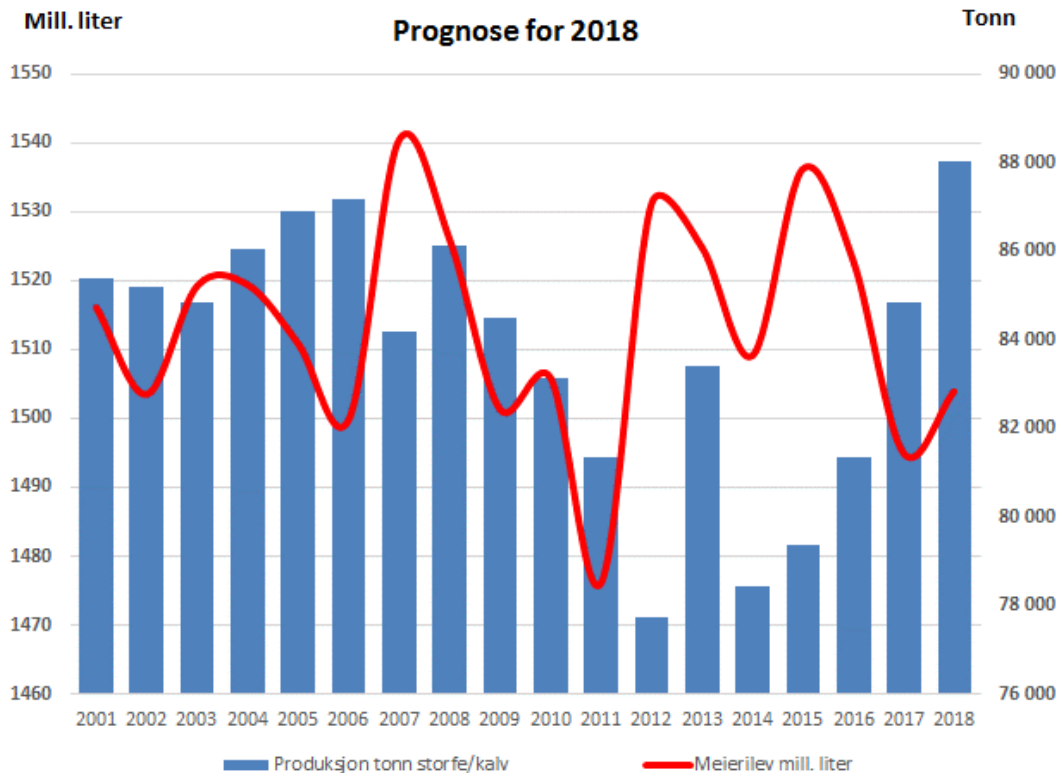
⁵¹ Slaktevekt og -kvalitet: Ku – klasse O+/R-, 355 kg. Okse – klasse R+, 355 kg. Kvige – klasse R, 245 kg.

⁵² Slaktevekt og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 330 kg. Kvige – klasse O/O+, 200 kg.

og 01. mars 2019 viser et ammekuantall på henholdsvis 102 142 og 95 340. Tallet er naturlig størst på sommeren og høsten, etter at kvigene har kalvet. I 2018 har økning i antall ammekyr flatet ut, noe som skyldes økningen i utslakting av kjøttfekkviser og -kyr. Nedgangen i antall melkekyr er kompensert med økning i ytelse per ku de siste 15 årene.

Figur 5.11 Utvikling i kutall og årsavdrått
2018: Prognose årsavdrått og beregnet antall mordyr

Figur 5.12 Oversikt over produksjon i i tonn kjøtt og millioner liter melk fra 2001 til 2018.

Med bakgrunn i blant annet dagens fordeling av storfekjøttproduksjon og salg gjennom året er det lagt inn en sikkerhetsmargin på 2 500 tonn opp til dekning av tilgjengelig årsforbruk i Norge. En grunn til denne marginen er lavere preferanse i markedet for frossent helt slakt av storfe. Tilførslene er størst på høsten.

Metode, matrise – generelle forutsetninger

Utgangspunktet er dagens operative prognosemodell som brukes i det løpende prognosearbeidet for totalmarkedet. Det ligger noen generelle faktorer i denne modellen, som alder ved førstegangs kalving, kalvingsintervall, andel bedekte som ikke kalver, dødfødte, svinn etc.

Mordyrtallet forutsettes å være stabilt over tid (2 år). Oppbygging eller nedbygging av mordyrtallet påvirker de faktiske tilførslene. Avkom av kjøttraser har betydelig høyere slaktevekter enn melkeraser (se figur 5.13).

	gj.snittl. slaktevekt av melkerase. Kg	gj.snittl. slaktevekt av kjøttrase og andre. Kg
Kalv	120,3	125,9
Kvige	215,3	231,0
Ku	268,0	303,1
Okse	311,1	334,2

Kilde: Animalia, 2017

Figur 5.13 Gjennomsnittlig slaktevekt i 2017.

I prosent av mordyrtallet året før ligger antall slakta av storfekategoriene noenlunde stabilt. Det er i matrisen brukt andel slakt av kvige og ku som gir et stabilt mordyrtall over tid. For kalv er det brukt slakteandel av mordyrtallet som i 2017 var 3,8 %. For okse og kvige er det også tatt hensyn til at økte slaktevekter de siste årene har gitt noe færre antall slakt enn hvis slaktevektene hadde vært stabile. Det er videre ut i fra slaktevektene i 2017 kommet frem til kilo slakt per ku og år.

Kg kjøtt per melkeku per år: 273 kilo

Kg kjøtt per ammeku per år: 299 kilo

I matrisen, som er forutsatt og gjelde fram til 2025, er det lagt inn en årlig effektivitetsøkning på 0,5 % for melkerase og 1 % for kjøttfe. Effektivitetsøkningen kan for eksempel være flere kalver per ku, høyere slaktevekter eller økt tilvekst. Prognosen for effektiviteten fremover er, i tillegg til genetisk fremgang, også blant annet avhengig av andelen grøvfor og kraftfôr i fôrrasjonen. Eventuell økt bruk av kjønnsseparert sæd er ikke vurdert her.

Prognose kilo kjøtt per melkeku per år i 2025: 284 kilo

Prognose kilo kjøtt per ammeku per år i 2025: 323 kilo

Meierileveransen av kumelk for 2018 er prognosert til vel 1 500 millioner liter. Det er i matrisen lagt inn ulike scenarioer for melkebehovet. Bortfall av eksportstøtten for ost er beregnet å utgjøre i overkant av 100 millioner liter i tapt produksjon. En del forventes å vinnes tilbake i form av forbruksvekst i Norge. Melkemengden per årsku økte med 0,7 % fra året før til 7 805 kilo i 2016. I 2017 var det ingen økning. I første halvår 2018 var det stabilt, men noe økning fra juli på grunn av større kraftfôrandel.

TINE har ulike scenarioer for melkebehovet i 2025. Ut i fra en moderat befolkningsvekst er 1 440 millioner liter et gjennomsnitt av disse utsiktene.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt storfe/kalv. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	103 200	101 800	99 100

Antatte importkvoter (omregnet til helt slakt) i tonn

	WTO	EU	SACU	GSP	SUM
Storfekjøtt	1 084	2 500	4 921	665	9 170

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare - sikkerhetsmargin på 2.500 tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Storfe/kalv	91 500	90 100	87 400

90 000 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2025. Valgt alternativ for melkeytelse

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i tonn pr. år ved melkeytelse

8 150 kg

Antall ammekyr

Antall melkekyr	Meierilev. Mill. liter	90 000	102 000	110 000	120 000	130 000	140 000	150 000
209 500	1 500	88 500	92 400	95 000	98 200	101 400	104 700	107 900
201 100	1 440	86 100	90 000	92 600	95 800	99 100	102 300	105 500
195 500	1 400	84 500	88 400	91 000	94 200	97 500	100 700	103 900
188 500	1 350	82 600	86 400	89 000	92 300	95 500	98 700	102 000
181 500	1 300	80 600	84 500	87 000	90 300	93 500	96 700	100 000

Med et årlig behov for kumelk på om lag 1 440 millioner liter er det estimert en salgsproduksjon lik det valgte alternativet for tilgjengelig engrossalg ved et ammekutall på om lag 102 000 som gir produksjon i 2025. Det er valgt en årlig økning i melkeytelsen på 0,5 % til 8 150 kilo per årsku. Det innebærer en beskjeden økning i ammekutallet fra dagens antatte tall når man inkluderer innvilgede prosjekter.

90 000 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2025.

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i tonn pr. år ved melkeytelse

8 500 kg

Antall melkeyr	Meierilev. Mill. liter	Antall ammekyr						
		90 000	100 000	110 000	120 000	130 000	140 000	150 000
200 100	1 500	85 900	89 100	92 300	95 600	98 800	102 000	105 300
192 100	1 440	83 600	86 800	90 000	93 300	96 500	99 700	103 000
186 800	1 400	82 100	85 300	88 500	91 800	95 000	98 200	101 500
180 100	1 350	80 200	83 400	86 600	89 900	93 100	96 300	99 600
173 400	1 300	78 300	81 500	84 800	88 000	91 200	94 400	97 700

Med en årlig økning i melkeytelsen på 1 % til 8 500 per årsku er det for valgt alternativ for tilgjengelig salg storfekjøtt og melkebehov estimert at vi trenger om lag 110 000 ammekyr som gir produksjon i 2025.

5.4.1 Oppsummert scenarier storfe

Det er svært mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2025. I tabellen under er det oppsummert ulike scenarier som sammenlignes med prognosen for 2019.

Salg helt slakt forutsatt	Økning kg melk per ku - melkebehov 2025	Rom for norsk produksjon tonn	Behov antall ammekyr 2025	Årlig vekst antall ammekyr 2020 - 24
Middels befolkningsvekst	1 % årlig - 1440 mill. liter	91 500	115 000	3 000
Lav befolkningsvekst	1 % årlig - 1440 mill. liter	90 100	110 000	2 000
Middels befolkningsvekst	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	91 500	107 000	1 400
Lav befolkningsvekst	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	90 100	102 000	300
Gjeldende prognose 2019	0,5 % årlig - 1440 mill. liter	87 400	94 000	0

6 Sau og lam

Prognosen fra mai viser en underdekning av norsk sau/lam i 2019 på om lag 700 tonn. Etter flere år med overproduksjon er det bygd opp et betydelig reguleringslager, og en liten underdekning i 2019 er ikke nok til å bringe markedet i balanse. Reguleringslageret ved inngangen til 2019 var på 3 036 tonn sau og lam.

Det prognoseres en reduksjon i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på om lag 4 % fra 2018 til 2019. Noe av reduksjonen kan knyttes til fôrmangel etter tørkesommeren 2018, men det vil også være noe naturlig avgang. Oppfordringen fra markedsregulator og faglagene om å redusere dyrtallet antas også å gi effekt.

Langtidsutsiktene fram til 2025 viser at det ikke vil være rom for økning i produksjonen av sau- og lammekjøtt de nærmeste årene.

Det har vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam. Engrosprisen på lam er redusert med omtrent 5 kroner per kilo fra 2016. Engrosprisen på sau er redusert enda mer (cirka 10 kroner), og er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kroner. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam, samt flere programmer for å øke produksjonen landet rundt, er mye av årsaken til at det har vært økt etableringsvilje i næringen og økt produksjon. Prisreduksjoner har hatt som mål å kjøle ned veksten i produksjonen, men sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Signalene nå er at etableringsviljen er avtakende.

Prognosen for 2019 tilsier at markedet nærmer seg balanse, men det preges fortsatt av store lager etter flere år med overskudd. Det er utfordringer med salget utenom sesong, og det er spesielt utfordrende å få omsatt sau.

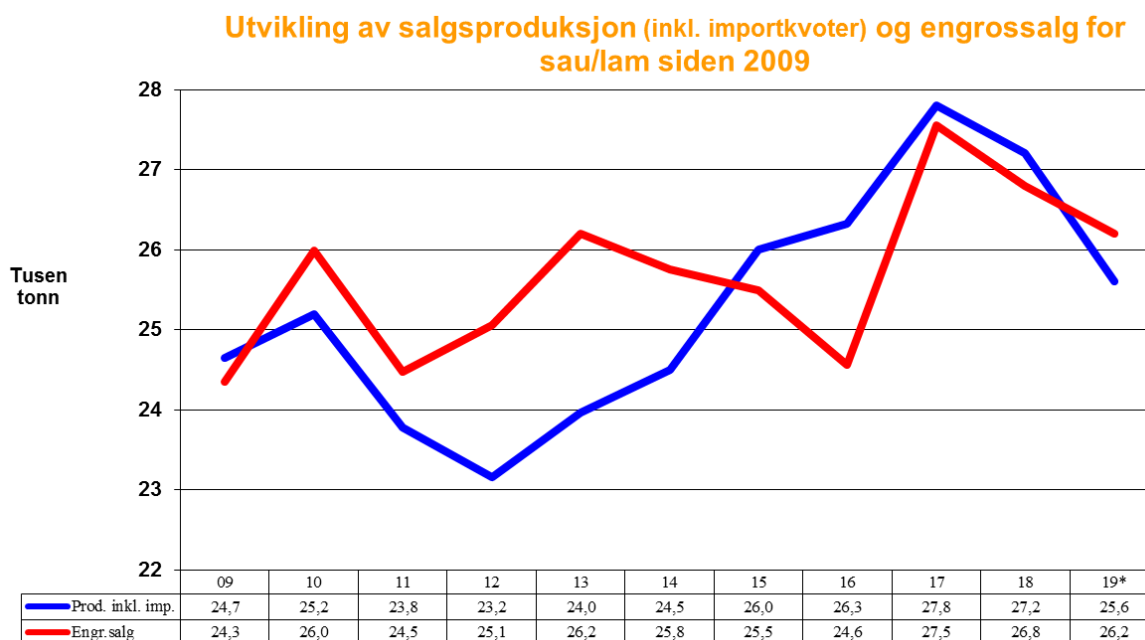
Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam økes kroner 1,50 til kroner 66,10 per kilo for andre halvår 2019.

6.1 Marked og priser

Det er ubalanse i markedet for sau og lam også i 2018, og det ble produsert et overskudd på 200 tonn. Det var drøyt 3 000 tonn med sau og lam på reguleringslager ved inngangen til 2019.

Prognosen for sau og lam viser at vi kan forvente en liten lagernedbygging i løpet av 2019. Problemene ikke er over for sauenæringen, selv om det forventes et lite underskudd på 700 tonn isolert for 2019. Reguleringslageret har en større beholdning enn det som trengs for å dekke underskuddet. Det er fortsatt særlig sauen som er utfordrende.

Figur 6.1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau og lam fra 2009. Etter mange år med underdekning har Norge vært mer enn selvforsynte med sau og lam fra høsten 2015.

Figur 6.1 Utvikling i i produksjon inkl, kvoteimport og engrossalg av sau/lam fra 2009- 2019. Importkvoter 2018: Island 600 tonn, WTO 206 tonn og anslag på 100 tonn SACU-kvote.

*Prognose

6.1.1 Markedssituasjonen i 2018

I 2016 og 2017 var salgsproduksjonen mye større enn engrossalget. Dette førte til overskudd på reguleringslager. Det høye produksjonsnivået ble opprettholdt i 2018 som følge av tørkesommer og fôrtilgang, samtidig som flere bønder valgte å redusere eller avvikle saueholdet i 2018. Som resultat av dette ble det et overskudd på 200 tonn isolert sett for 2018, og beholdningen på reguleringslageret var på 3 036 tonn i inngangen til 2019. Tilførselene ble redusert med cirka 2 % sammenlignet med 2017. Videre ble reduksjon i engrossalget estimert

til 3 %, sammenlignet med 2017. Reduksjonen i forhold til 2017, både på tilførsler og salg, må sees i sammenheng med at 2017 var ekstraordinært med mye saueslakting på grunn av endret telledato, og kraftige salgstimulerende tiltak for å tømme reguleringslageret. På grunn av dette minket slakting av antall sau, mens antall lam økte med omtrent 1 % i 2018.

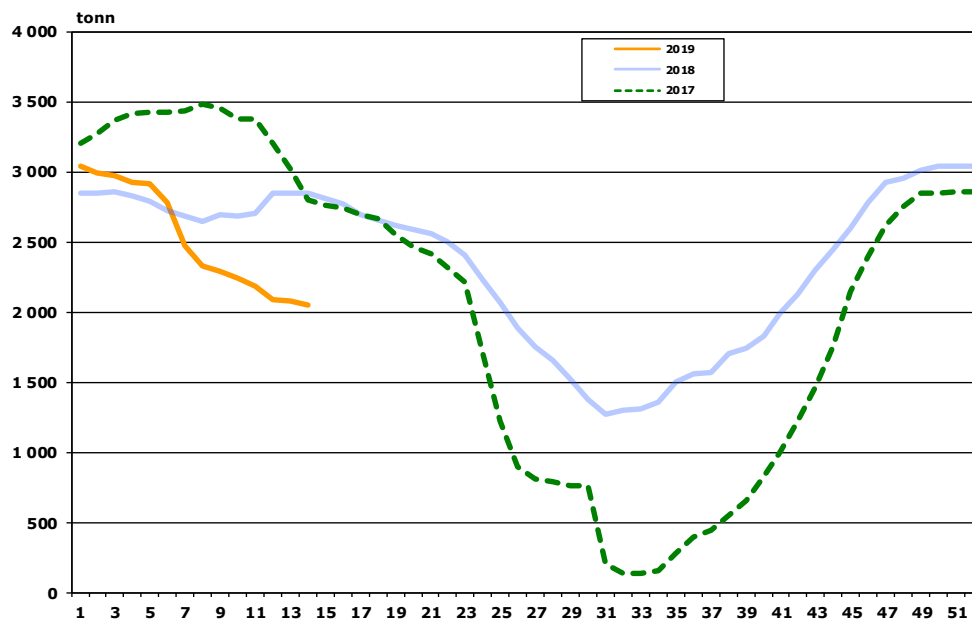
Slaktevektene på sau var også noe lavere sammenliknet med 2017. Tall fra sauekontrollen viser en gjennomsnittlig nedgang i antall lam per søye.

6.1.2 Prognosen for 2019

Prognosen for sau og lam viser at vi kan forvente en liten lagernedbygging i løpet av 2019. Det forventes en reduksjon i produksjonen på 6 %, mens det prognoseres at engrossalget skal ha en svak nedgang på 2 % i 2019. Forutsatt slakting i høst og i vinter gir en prognosert nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 4 % ved beiteslipp i 2019 sammenlignet med samme tidspunkt i 2018. Basert på en spørreundersøkelse Nortura har utført blant medlemmene, skyldes noe av den økte slaktingen av mordyr tørken, men det forventes også noe avgang av produsenter. Det er lagt til grunn slaktevekter som snitt av de siste 5 årene.

Prognosen viser at problemene ikke er over for sauenæringen, selv om det forventes et lite underskudd på 700 tonn isolert for 2019. Beholdningen på reguleringslageret er større enn det som trengs for å dekke underskuddet. Det er fortsatt særlig sauen som er utfordrende, og vanskelig å få omsatt. Det er derfor all grunn til å gjenta oppfordringen til saueprodusentene om å beholde søya flere sesonger, slik at det produseres flere lam per søye og rekrutteringsprosenten går ned.

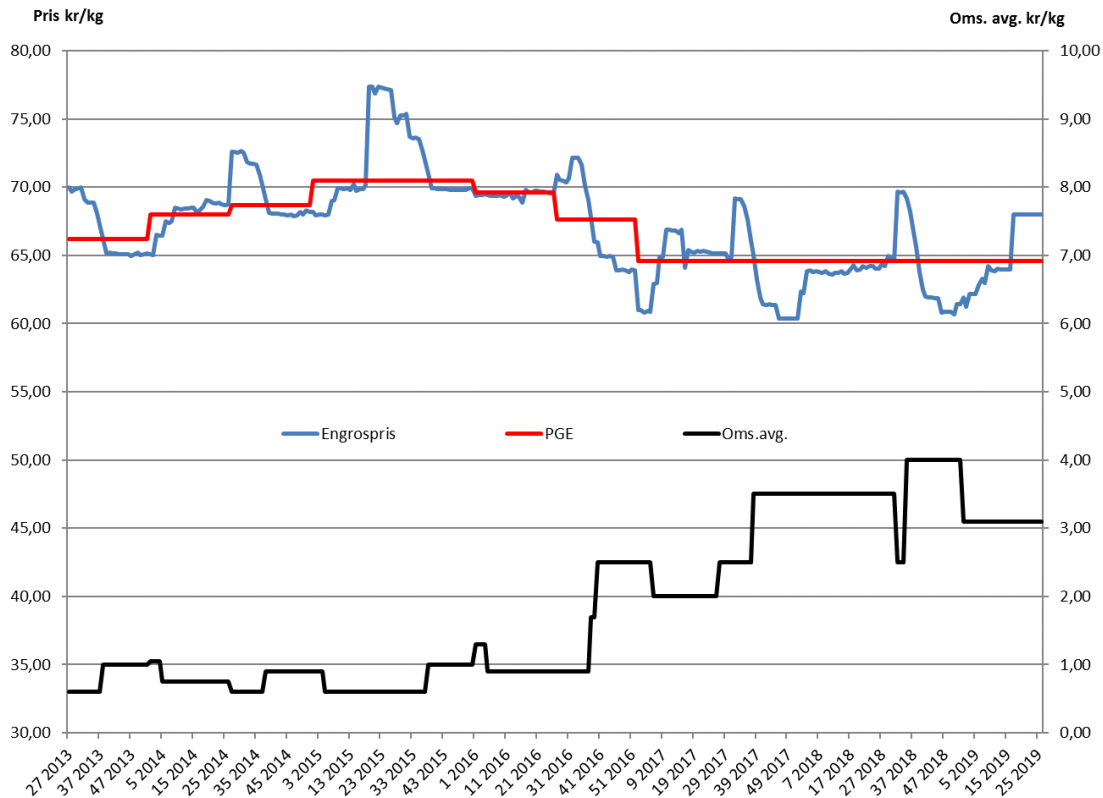
Beholdningen på reguleringslageret var på 3 036 tonn ved inngangen til året med en fordeling på 1 393 tonn lam, 163 tonn ung sau og 1 480 tonn sau. I utgangen av uke 17 var beholdningen redusert til 1 872 tonn totalt. Figur 6.2 viser oversikt over beholdningen av sau og lam på reguleringslager per uke fra 2017 til og med uke 14 2019.

Figur 6.2 Reguleringslager lam per uke fra uke 1 2017 til uke 14 2019.

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Fram til andre halvår 2015 var det en betydelig prisøkning på lam. På grunn av markedssituasjonen ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen redusert fram til 2017, og har siden vært uendret. Det er store sesongvariasjoner i prisnivået på engrospris, som er naturlig ved en sesongbasert produksjon. Prisen er høy sommer/tidlig høst for å få flere lam til slakt tidligere i sesongen. Figur 6.2 viser utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 17 i 2019.

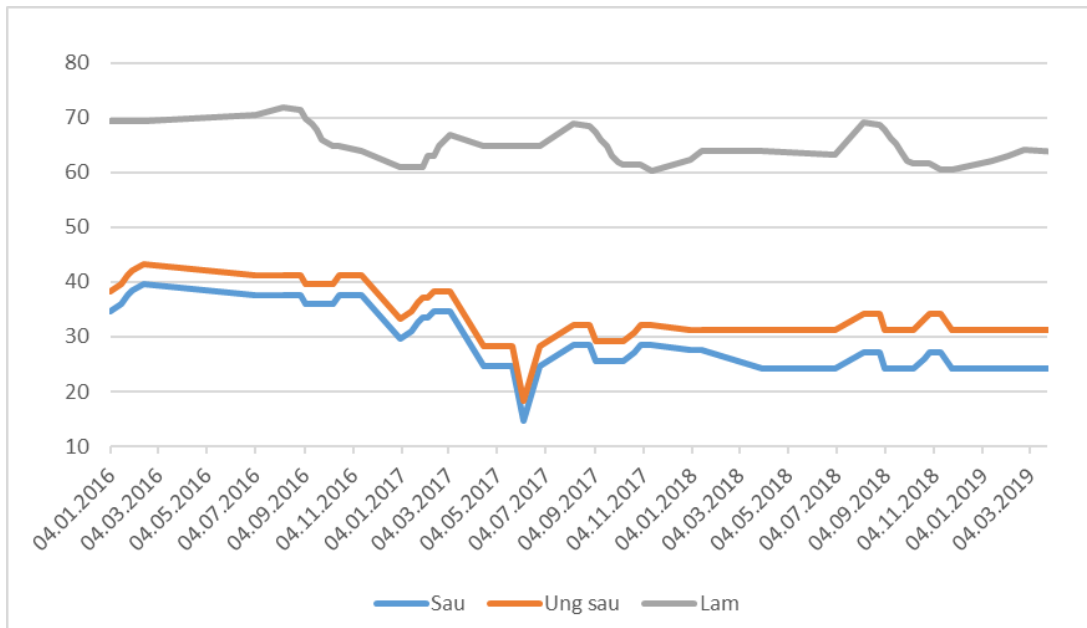

Figur 6.3 Utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra uke 27 2013 – uke 25 2019

6.1.4 Prisutvikling på sau

Sau utgjør om lag 20 % av totalproduksjonen av sau og lam. Det er fortsatt et svært krevende marked for sau. Hovedmengden av sau går til bearbejdede produkter som spekemat og industriprodukter. Dette er produkter som de senere årene har fått redusert volum. Samtidig har salget av rent kjøtt fra sau stanset mer eller mindre opp.

Figur 6.4 viser utviklingen i engrospriser for lam, ung sau og sau fra januar 2016 til og med februar 2019. Det har vært en nedgang i pris fra sesongen 2015 til 2017, som følge av stor overproduksjon. Prisen ble presset ned for å hindre nyetablering og ytterligere slakting. Prisen brukes som et verktøy til å påvirke slaktingen, og vil derfor justeres for å stimulere til slakt utenom ukene med størst lammeslakting. Sammenligner man gjennomsnittsprisen er det en nedgang på 2,6 kroner på sau fra 2017 til 2018, mens ung sau og lam er relativt lik. Prisen på lam har økt i første del av 2019, men er uendret for ung sau og sau.

Figur 6.4 Utviklingen i engrospris for lam, ung sau og sau fra januar 2016 til og med februar 2019.

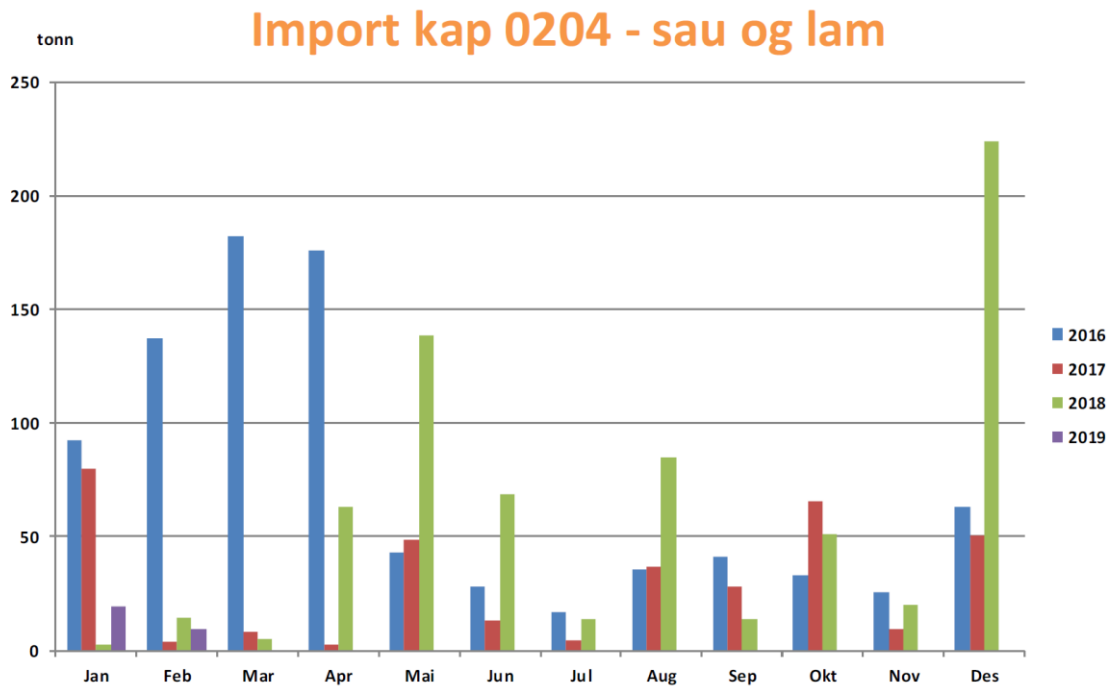
Prisreduksjonen på sau må sees i sammenheng med det store reguleringslageret på sau, og behovet for å få fart på salget av sau. Omsetningsrådet godkjente bruk av ekstraordinært frysefradrag på sau opp til 30 % av engrospris i 2018, og dette fradraget er gjeldene til og med juni 2019.

Etter de siste prisreduksjonene på sau er avregningsprisen til bonde er nå i praksis et null-oppgjør. Det har vært en kraftig prisreduksjon på sau for å løfte salget. Omsetningsrådet har gitt klarsignal til å bruke inntil 1 000 tonn sau til pelsdyrfôr.

6.1.5 Import av sau og lam

Figur 6.5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2016 til og med februar 2019. Importen i 2018 var på 698 tonn, mot 351 tonn i 2017. I 2017 var det betydelig overproduksjon, og derfor er importtallene for 2017 lavere enn normalt. Det som importeres av sau og lam er hovedsakelig fra Island.

Figur 6.5 Importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2016 til februar 2019

6.1.6 Verdensproduksjon og handel med saue- og lammekjøtt^{53 54}

Sau og lam er en liten husdyrproduksjon i verdenssammenheng, og utgjorde i 2018 rundt 4,5 % av verdens samlede kjøttproduksjon. I 2018 anslår FAO en produksjon på rett under 15 millioner tonn, opp 0,8 % fra året før. Over 80 % av denne produksjonen finner sted i utviklingsland. Produksjonsveksten er relativt liten sett på enkeltland, drevet av en noe høyere produksjon i Australia, Kina, Pakistan og New Zealand. Samtidig utgjorde veksten for hver av disse ikke mer enn 1-3 % fra 2017 til 2018.

Kina var verdens største produsent av saue- og lammekjøtt i 2018, og stod for nesten en tredjedel av den samlede produksjonen. Kina var også verdens største importør av saue- og lammekjøtt i 2018, med en anslått import på om lag 319 tonn. Dette var en økning på mer enn 14 % fra året før.

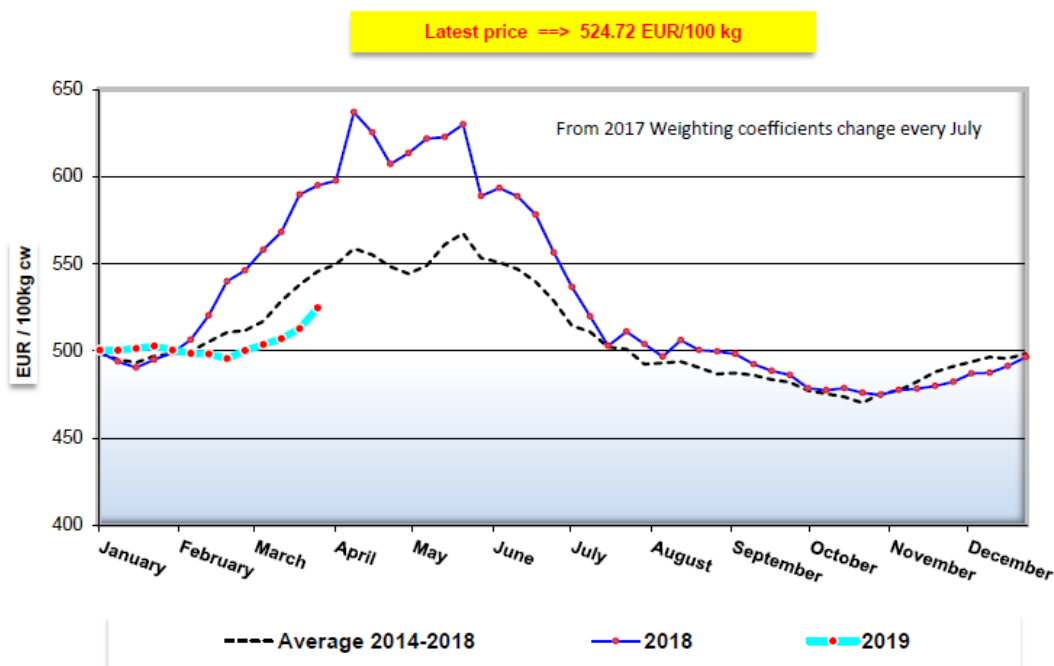
⁵³ FAO Food Outlook 1. July 2018

⁵⁴ EU Commission. Short-term outlook for EU agricultural markets in 2018 and 2019: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-short-term-outlook-summer-2018_en.pdf

Australia og New Zealand stod for det aller mest av eksporten av sau og lam i 2018. Anslag fra FAO viser en økning i eksporten derfra på 5,6 % i 2018. Tørken, sammen med økte fôrkostnader, økte slaktingen hos produsenter i Australia i 2018.

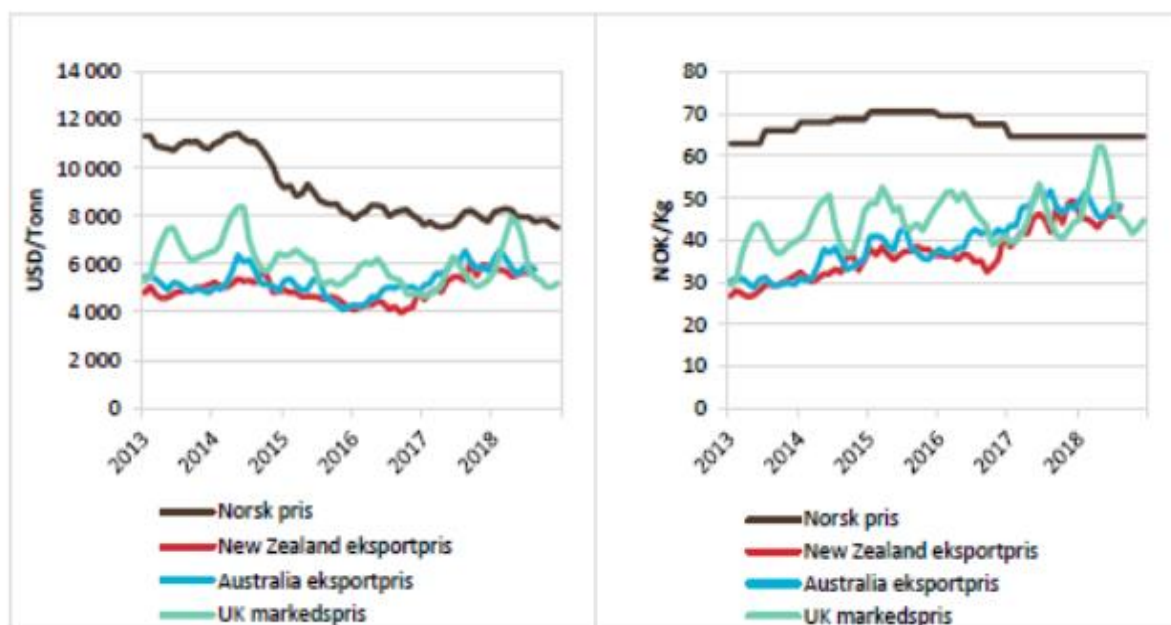
I EU gikk produksjonen av saue- og lammekjøtt noe ned i 2018. Nedgangen skyldtes en kombinasjon av reduksjonen i antall dyr fra tidligere år, sammen med ugunstige værforhold. Dårlige beiteforhold, som følge av været, førte til færre lam og lavere slaktevekt. I perioden januar til juli 2018 sank EUs import av saue- og lammekjøtt med 3,5 %. Også eksporten fra EU av levende sau falt i denne perioden, med 16 % sammenlignet med året før. Først og fremst skyldes eksportnedgangen mindre import inn til Jordan og Libya, to tradisjonelt store importører av sau fra EU. Eksporten av saue- og lammekjøtt gikk også ned i 2018. I løpet av første halvår lå eksporten 20 % lavere enn året før. Noe av bakgrunnen for nedgangen er lavere produksjonen i EU, samt større internasjonal konkurranse, spesielt fra Australia.

Figur 6.6 viser utviklingen i prisene i EU fra og med 2014 til og med april 2019. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men i år har prisen for tunge lam ligget langt over gjennomsnitt for årene 2014-2018 fra januar til juli. Deretter har den falt betraktelig, til rundt gjennomsnittet i juli og august. FAOs prisindeks viser en økning på rundt 17 % samlet for hele året, drevet først og fremst av en sterk importetterspørsel fra Kina. 2019 startet med relativt stabile priser rundt gjennomsnittet, men i mars og april har det vært en økning i pris.

Figur 6.6 Prisutvikling for lammekjøtt i EU i gjennomsnitt fra 2014- 2018, priser i 2018 og t.o.m. uke 14 2019⁵⁵

Figur 6.7 viser utviklingen i verdensmarkedsprisene på saue- og lammekjøtt. Utviklingen er illustrert i både US dollar per tonn og i Norske kroner per kilo for å vise effekten av valutakursendringer.

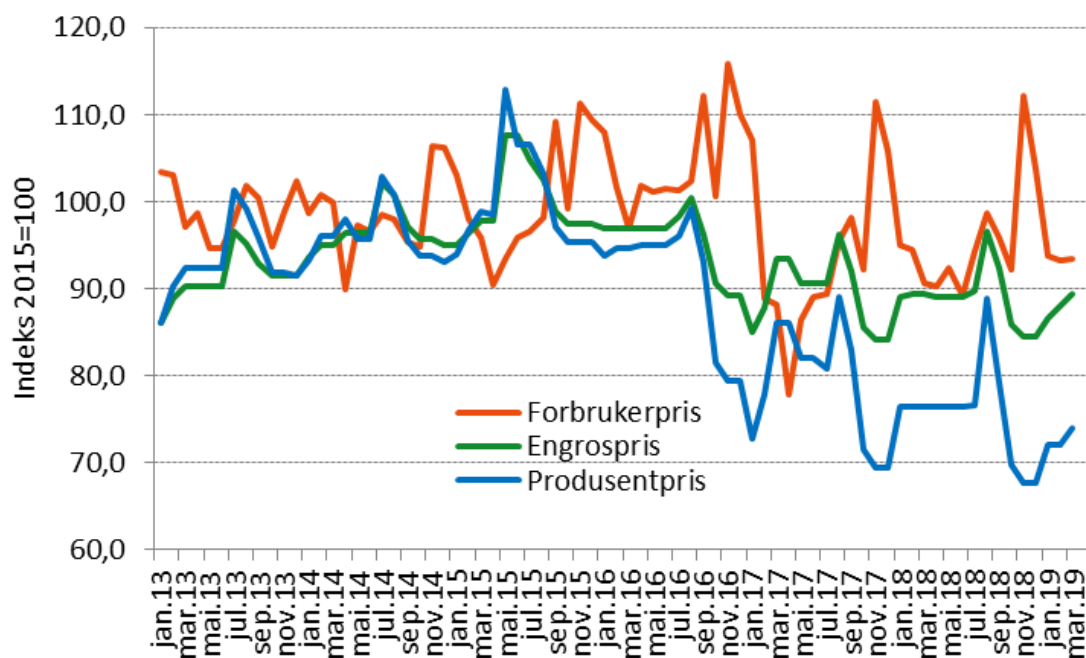
Figur 6.7 Utviklingen av internasjonale priser fra 2013- 2018⁵⁶.

6.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret, og prisutviklingen i forbrukermarkedet samsvarer ikke med engrosprisen. Dette må hensyntas ved vurdering av engrosprisfastsetting og mulighetsrommet ved prissetting på de ulike stykningsdelene.

6.2.1 Butikkpriser sau og lam

Figur 6.8 viser engros-, produsent- og forbrukerpris for lam. I 2017 var forbruker- og produsentprisene lavere enn tidligere år. Produsent- og engrosprisene har hatt en økning i første kvartal 2019, men er fremdeles på et lavere nivå enn tidligere. Årsaken er at det har vært produsert med enn behovet for å dekke markedet, noe som har ført til store overskudd på reguleringslager. Forbrukerprisen styres i større grad av sesongvarianter og kampanjer, spesielt i forbindelse med påske og jul.

Figur 6.8 Engrospris, produsentpris og forbrukerpris for lam fra januar 2013 til august 2019⁵⁷.

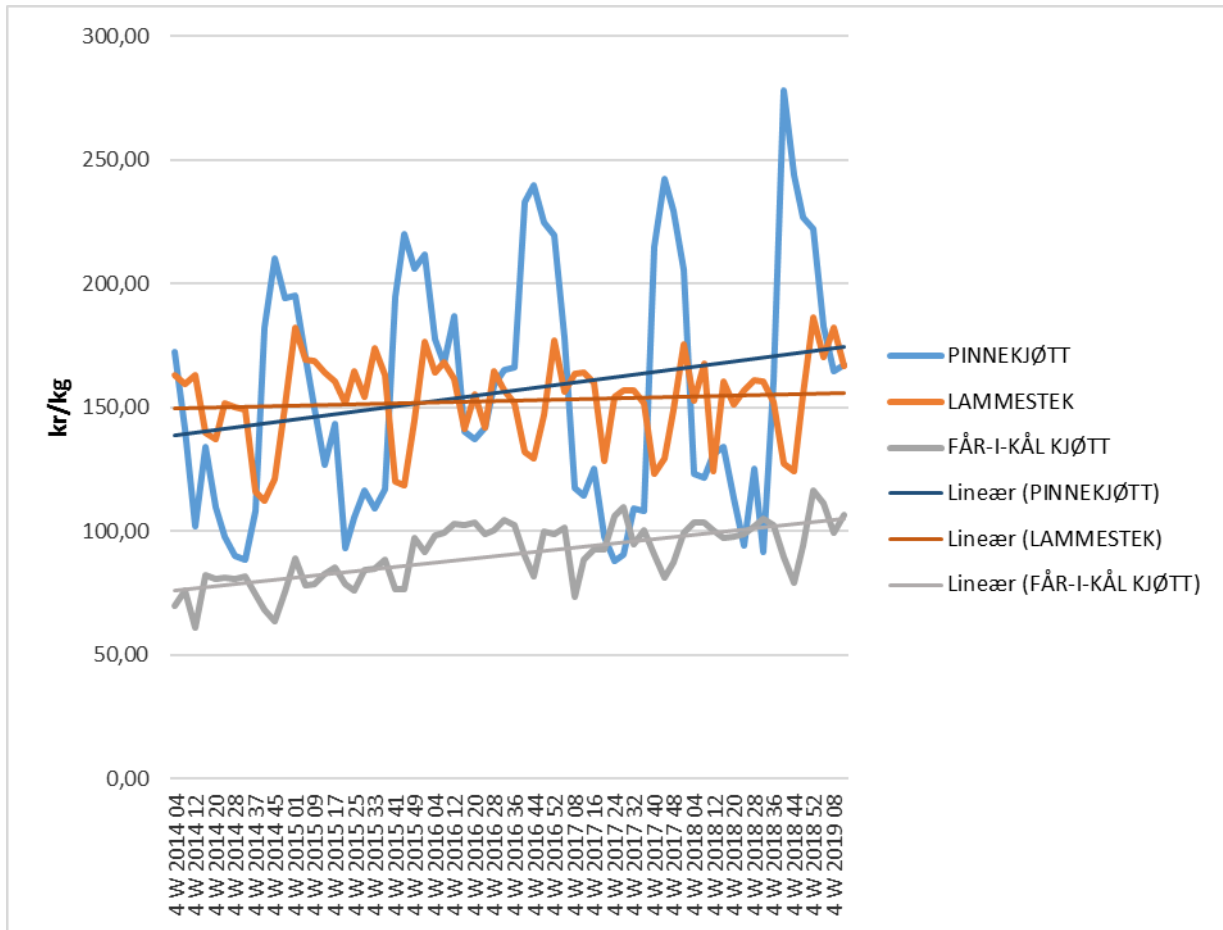
Prisene for pinnekjøtt varierer veldig gjennom året etter sesong, og har naturligvis høyest pris til jul. Prisene begynner å stige fra uke 36-39 2017, i slutten av september, og frem mot jul. Da ligger prisen på rundt 250 kroner per kilo, før de faller ned mot uke 4-8 2019. Prisen på lammestek varierer også gjennom året, men høyest pris rundt jul. Prisen på fårrikål har hatt

⁵⁵ https://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations_en

⁵⁶ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinns/market-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

⁵⁷ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

mindre varisjon gjennom året, og det er en jevn gjennomsnittlig prisøkning. Det er et prisfall for pinnekjøtt frem mot desember, før de tar seg opp igjen. Pinnekjøtt er et sesongprodukt, og vil derfor ha høyest pris rundt juletider. Figur 6.9 viser verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype, i kroner per kilo fra uke 1 i 2014 til uke 12 i 2019.

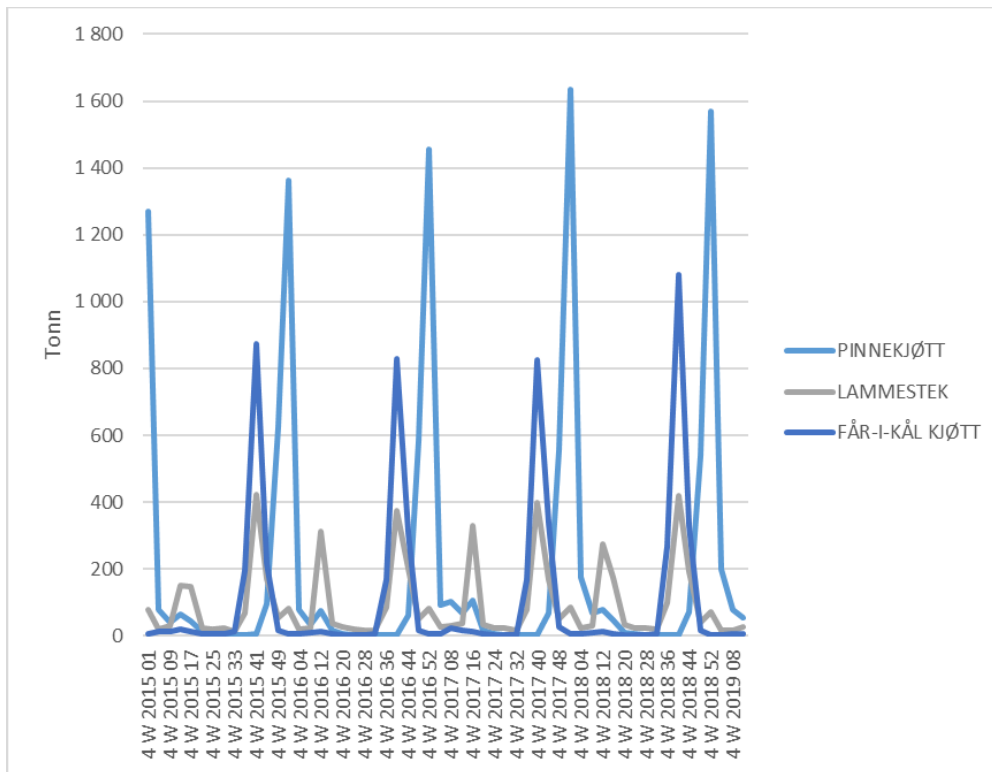

Figur 6.9 Verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype, i kr/kg, fra uke 1 2014 til uke 12 2019

Dersom en ser på trendlinjene tilbake til 2013 og frem mot 2018, er det tydelig at prisen på lammestek har endret seg lite og holdt seg på rundt 150 kroner per kilo. Gjennomsnittsprisen på pinnekjøtt har hatt en økning på om lag 10 kroner i 2018 sammenliknet med 2017. Gjennomsnittsprisen på fårrikålkjøtt har også økt med cirka 5 kroner.

Figur 6.10 viser omsetningen av lam i dagligvarehandelen fra uke 1 i 2015 til uke 12 i 2019. Det er ikke overraskende at hovedmengden av volum selges i korte perioder. Salget av fårrikålkjøtt har vært fallende siden 2013, også i 2018 har volumsalget hatt en nedgang. Det

har vært en økning i salget av pinnekjøtt hvert år selv om prisen har økt jevnt. Salget av lammestek hadde noe nedgang i 2018.

Figur 6.10 Omsetning i dagligvarehandelen i volum for de ulike produktene av lam fra uke 1 2015 til uke 12 2019.

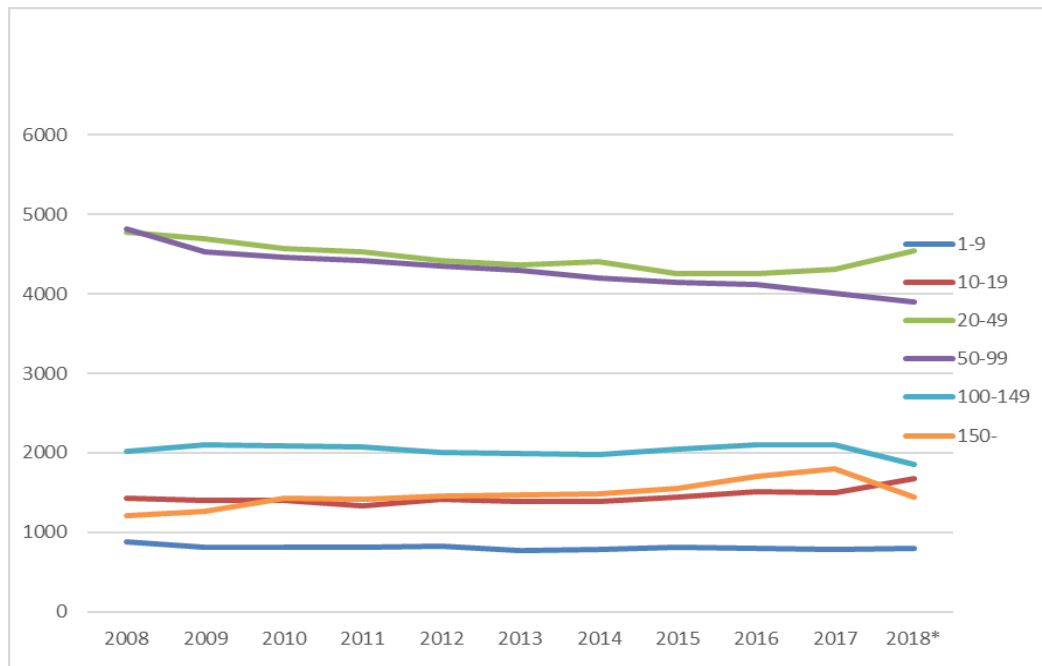
6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det har vært stor etableringsvilje i næringen, og det har skjedd en betydelig strukturendring. Det har vært en nedgang i antall vinterfôra sau fra 2018 til 2019. Sau og lam er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene, og de to siste årene har tilskuddene blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

6.3.1 Utviklingen i sauetall og struktur

De siste tiårene har det vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau i de små og mellomstore besetningene, og spesielt bruk med 20-49 sauer og 55-99 sauer. Siden 2009 har avgangen i bruk avtatt noe (se figur 6.11). Fra 2008 til 2018 har antallet bruk med sau sunket til 14 209. Det er hele 923 bruk, og tilsvarer en nedgang på 6,10 %. Det har skjedd en betydelig strukturendring, som også har avtatt noe de siste 10 årene. Etter å ha holdt seg stabil har antall jordbruksbedrifter med 10-19 sauer og 20- 49 sauer økt. Gruppen 50-99 sauer,

100- 149 sauer og fler enn 150 sauer, har derimot hatt nedgang. De foreløpige tallene for 2018 tyder på at flere produsenter har avviklet saueholdet eller redusert antallet vinterfôra sauer.

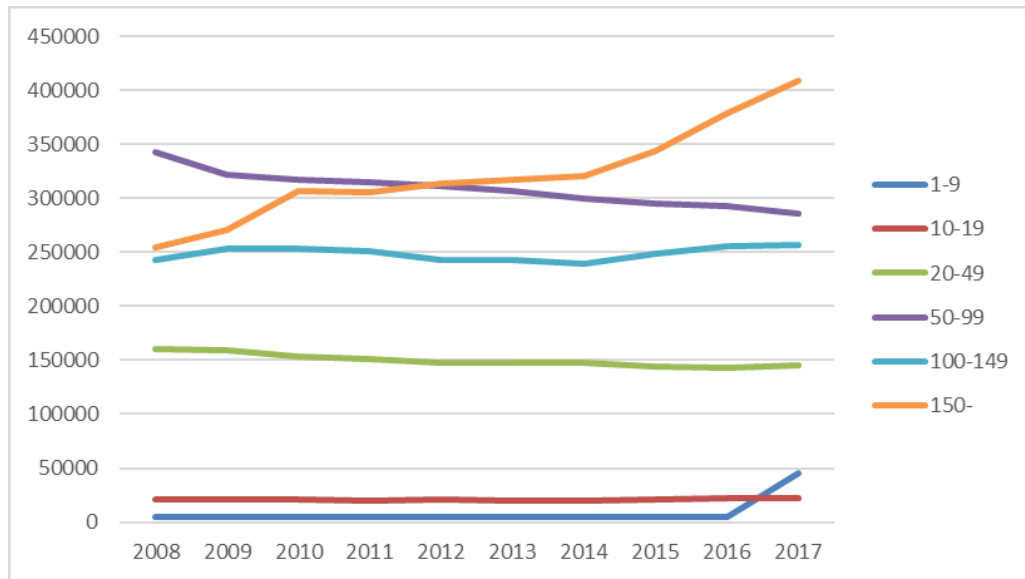

Figur 6.11 Antall jordbruksbedrifter med vinterfôra sau fra 2008- 2018, fordelt på besetningsstørrelse⁵⁸.

*Foreløpige tall

Figur 6.12 viser utviklingen i antall vinterfôra søyer fordelt på besetningsstørrelse fra 2008 til 2017. En stadig økende andel av sauen står på bruk med fler enn 150 vinterfôra søyer. I 2017 utgjorde dette en andel på 35 % av all sau. Fra 2008 til 2017 har det vært en økning på 136 976 vinterfôra sau, tilsvarende 13 %.

⁵⁸ SSB tabell 03803: Vinterfôra sauer per 1. januar, etter buskapsstorleik 1998 – 2018

Figur 6.12 Antall vinterfôra sauer fra 2008 – 2017, fordelt på besetningsstørrelse⁵⁹

Siden dette er en produksjon som følger sesongen er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slaktning. Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. Tidligere ble en god del av sauen levert på nyåret, men etter at telledato ble flyttet fra 01. januar til 01. mars fra 2018 valgte mange å slakte sauen på høsten. Det foreligger ingen foreløpige tall på antall vinterfôra sauer i 2018 i SSB sin statistikk per april 2019.

På grunn av endring av telledato er tall fra landbruksdirektoratet brukt for å se utviklingen i sauetallet fra 2017. Fra 2017 til 2018 var det en svak økning sauetallet på 1,5 %.

Tørkesommeren 2018 førte til store utslaktninger, og antallet vinterfôra sau sank i 2019 med 68 399. Dette tilsvarer en nedgang på 7,1 %. Tabell 6.1 viser endringen i antall vinterfôra sauer på telledato 01.mars de siste tre årene. Tabellen viser også endringen per år fra 2017 til 2019, oppgitt i prosent. På grunn av endring av telledato er ikke prosentvis endring fra 2016 til 2017 tatt med. Tallene for 2019 er foreløpige tall.

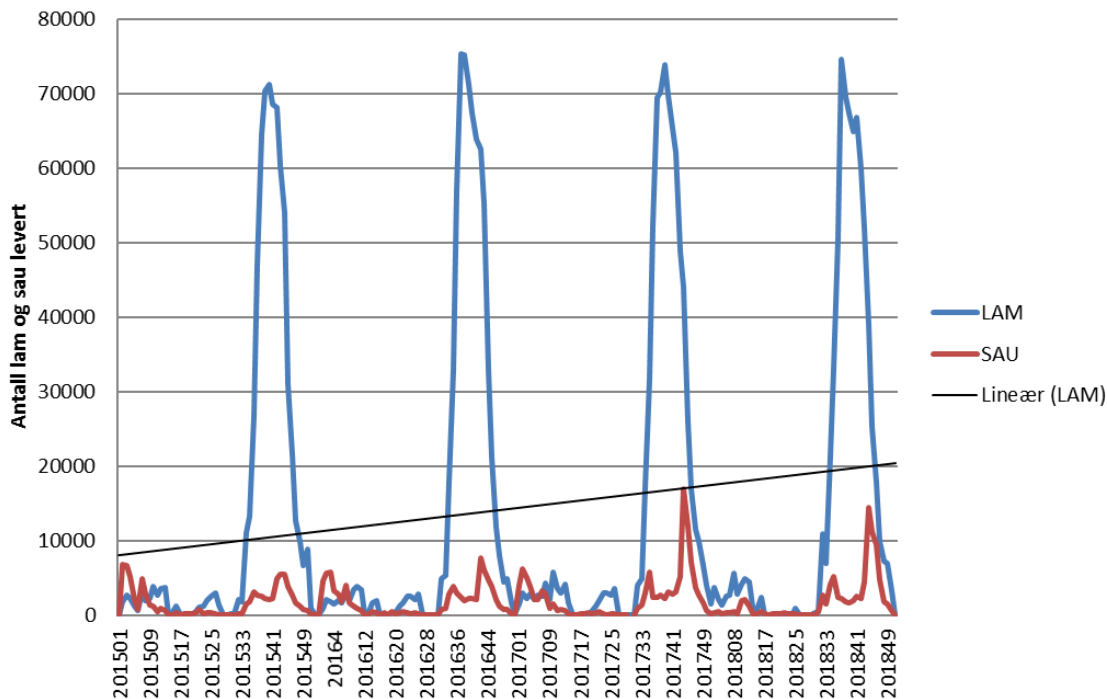
Tabell 6.1 Antall vinterfôra sauer per 01.mars fra 2017 til 2019, og endring per år oppgitt i prosent.

Årstall	Antall sau	Endring i %
2017	948 857	
2018	963 191	1,5 %
2019	894 792	-7,1 %

⁵⁹ SSB tabell 03803: Vinterfôra sauer per 1. januar, etter buskapsstorleik 1998 – 2018

Figur 6.13 viser variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2015 til og med 2018. Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret hvert år.

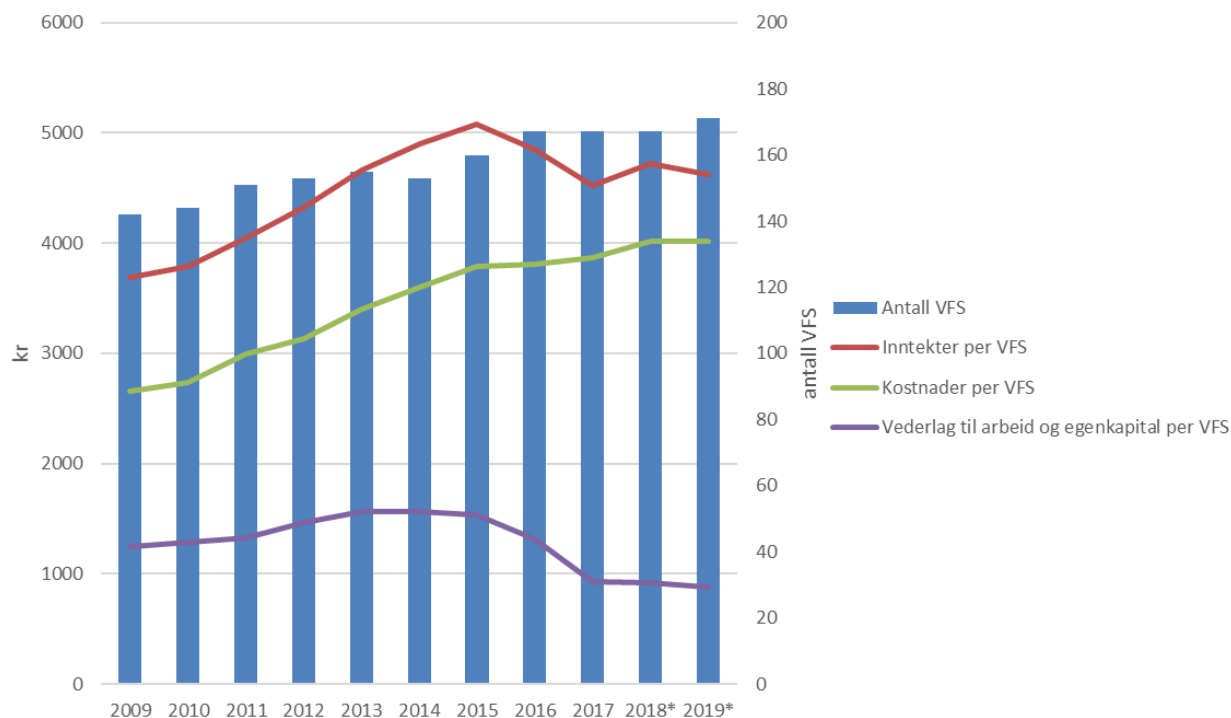
Figur 6.13 Variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2015 til 2018⁶⁰.

6.3.2 Referansebruk 3⁶¹

Tallene for referansebruk 3 viser at den langvarige bedringen i økonomien for sauebrukene ble brutt i 2016. Da gikk vederlaget til arbeid og egenkapital ned med 215 kroner per vinterfôrede sau, eller 14 %. I 2017 fortsatte nedgangen og endte på 30 %, eller 389 kroner per vinterfôra sau. I 2018 ble det ytterligere en nedgang tilvarende 1% (8 kroner), og i 2019 er det estimert en nedgang på 8 % (41 kroner) før jordbruksoppgjøret.

⁶⁰ Sau til slakt er summen av kategorien ung sau og voksen sau, hentet fra Nortura Totalmarked

⁶¹ Referansebruk 3 består i 2019 av bruk med 171 vinterfôra sau.

Figur 6.14 Utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3.

*Foreløpige tall.

6.3.3 Dekningsbidrag for sauebrukene

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterførede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer om lag 1 årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Ut fra tall fra SSB, har et gjennomsnittlig sauebruk i Norge i dag omkring 77 vinterføra sauer.

Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2. 94,4 % av lamma er klasse O⁺ eller bedre⁶². Avdråten per sau er satt til omtrent det samme som et gjennomsnittlig medlem i Sauekontrollen.

⁶² Middel i Nortura i 2017. Beregningene er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. Det er gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet.

Tabell 6.2 Oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterføra sauer⁶³.

	2017/2018	2018/2019
Produksjonsinntekter ⁶⁴	1 701	1 634
Variable kostnader	1 327	1 335
Dekningsbidrag 1	375	299
Tilskudd	2 656	2 657
Dekningsbidrag 2	3 031	2 956
Hele bruket:	394 720	384 245

I 2018/2019 utgjør produksjonsinntektene⁶⁴ om lag 38 % av inntektene, 2 % mindre enn året før. De to siste årene har derfor tilskudda blitt stadig viktigere for å holde oppe inntektsnivået på sauebruket.

6.4 Langtidsutsikter sau og lam

Etter en økning i sau- og lammetallet ble underskuddet fra høsten 2015 snudd til overdekning av norskprodusert vare. For 2019 er det prognosert en salgsproduksjon på om lag 26 300 tonn. Dette er 1 900 tonn mer enn det valgte alternativet for tilgjengelig salg i år 2025. Altså med det laveste alternativet for befolkningsvekst og forbruk per innbygger som i gjeldende prognose for 2019. Det er forutsatt inntak av gjeldende importkvoter. Hele importtaket fra SACU-land på 530 tonn (omregnet m/bein) har aldri blitt tatt inn og er lagt inn som en sikkerhetsmargin her. Det kan være nødvendig med en sikkerhetsmargin på grunn av ulike markeder for sau og lam.

Alternative scenarier for engrossalg helt slakt sau/lam. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Sau/lam	26 000	25 700	25 000

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare

Fradrag for WTO-kvotepå 206 tonn, Islandsimport på 600 tonn og 530 tonn fra SACU-land

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Sau/lam	24 700	24 400	23 700

⁶³ Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2. 94,4 % av lammene er klasse O+ eller bedre.

⁶⁴ Inkludert grunntilskudd og ulltilskudd.

Tabell 6.3 Salgsproduksjon av sau/lam fra 2015 til 2019

Forutsetninger	2015	2016	2017	2018	2019	Endring fra foregående år			
						2016	2017	2018	2019
ANTALL SLAKTA (i 1.000)									
Sau/vær	163	177	225	188	172	8,7 %	26,8 %	-16,4 %	-8,5 %
Lam	1 033	1 073	1 114	1 125	1 046	3,9 %	3,9 %	1,0 %	-7,1 %
Sum sau/vær og lam	1 196	1 250	1 339	1 313	1 217	4,5 %	7,1 %	-1,9 %	-7,3 %
BESTANDSUTVIKLING (i 1.000)									
Sau/vær/lam pr. 1. Jan	1 057	1 095	1 129	1 068	997	3,6 %	3,1 %	-5,5 %	-6,7 %
Sau pr. 1. juni	915	952	969	952	905	4,1 %	1,7 %	-1,7 %	-4,9 %
Lam pr. 1. juni	1 457	1 520	1 523	1 482	1 437	4,3 %	0,2 %	-2,6 %	-3,0 %
Sau og lam pr. 1/6	2 372	2 472	2 491	2 435	2 343	4,2 %	0,8 %	-2,3 %	-3,8 %
SLAKTEVEKTER (i kg)									
Sau/vær (Nortura)	32,1	31,8	31,0	30,3	31,0	-0,3	-0,8	-0,7	0,7
Lam (Nortura)	19,4	18,7	18,1	18,6	18,8	-0,7	-0,6	0,5	0,2
Veid gjennomsnitt	21,1	20,6	20,3	20,3	20,5	-0,6	-0,3	0,0	0,3
SALGSPROD.AV SAU/LAM (tonn):	24 992	25 402	26 802	26 295	24 701	1,6 %	5,5 %	-1,9 %	-6,1 %

7 Egg

Generelt har det flere år vært overkapasitet og store reguleringskostnader i eggproduksjonen. I 2018 ble det, etter førtidsslakting tilsvarende om lag 775 tonn ikke-produserte egg, om lag markedsbalanse.

For 2019 viser prognosen per mai et overskudd på 1 700 tonn egg. Det ble klekket flere kyllinger enn året før, noe som gir en gjennomsnittlig økning i antall verpehøner på om lag 4 %. Det prognoseres med en økning i tilførslene på vel 4 %, mens engrossalget forventes å øke med 1 % fra 2018. Omsetningsrådet har vedtatt en ramme på 1000 tonn for førtidsslakting

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. For å unngå overnotering ble engrosprisen redusert med 10 øre per kilo egg fra frittgående, og 20 øre per kilo egg fra miljønnredning fra april 2019.

Fra tunge aktører i handelen og industrien kommer det tydelige krav om at det forventes omstilling til eggproduksjon fra frittgående høner. Per april 2019 produseres cirka 75 % av eggene fra frittgående høner, og etterspørselen er derfor ikke mulig å tilfredstille per i dag. En større andel av Nortura sine eggprodusenter har meldt omstilling til frittgående høne innen 2021, og i desember 2019 prognoseres at 85 % av eggene er fra frittgående høner.

Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger. Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljønnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav.

Med overproduksjon er det ikke grunnlag for å øke eggprisen, men samtidig gir den betydelige økningen av dyrere egg fra frittgående høner et høyere samlet prisuttak. **For å holde prisen uendret, er det dermed nødvendig med en tilpasning av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Dette kan betraktes som en teknisk justering.**

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med kroner 0,25 per kilo til kroner 19,40 per kilo for andre halvår 2019.

7.1 Marked og pris

Isolert sett for 2018 var det tilnærmet markedsbalanse på egg. I mai 2019 er det prognosert et overskudd på 1 700 tonn egg. Overskudd av egg fra høner i miljøbur er den største utfordringen for eggmarkedet. På bakgrunn av markedets krav må produsenter med miljøinnredning omstille produksjonen til frittgående løsninger.

Figur 7.1 viser utviklingen i tilførsler til eggpakkeri og engrossalg av egg. I 2018 og 2019 har tilførselen vært høyere enn engrossalget av egg.

Figur 7.1 Utvikling i tilførsel eggpakkeri og engrossalg av egg fra 2009 til 2019.

*prognose

7.1.1 Markedssituasjonen 2018

Isolert sett for 2018 var det tilnærmet markedsbalanse på egg som følge av førtidsslakting tilsvarende 775 tonn ikke- produserte egg. Tilførslene økte med 1 %, og det samme gjorde engrossalget.

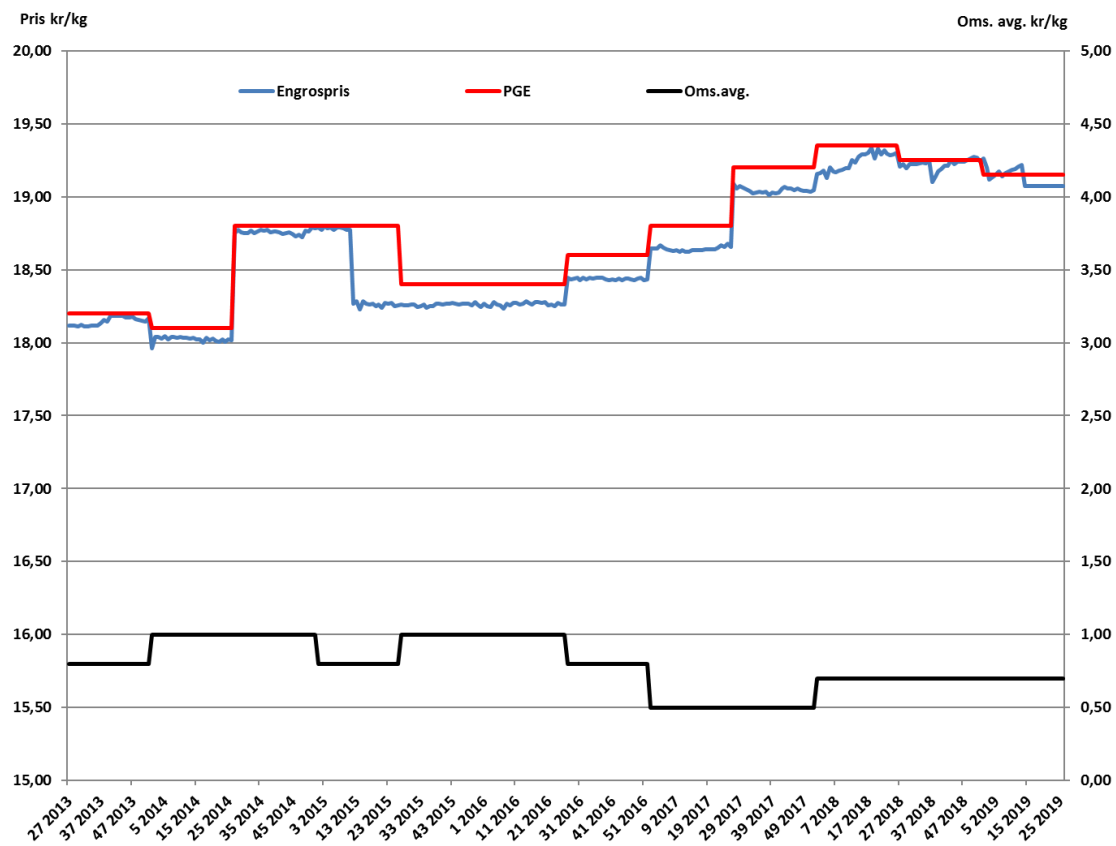
Faktiske tall for klekte kyllinger av verperase og prognosene for klekkingene gir en gjennomsnittlig økning i antall verpehøner på om lag 1,5 % i 2018.

7.1.2 Prognosen for 2019

For egg prognoses det et overskudd på 1700 tonn i 2019, inkludert inntak av tollfri kvote på 290 tonn fra EU. Det er i tillegg en minste adgangskvote (reduisert toll) for import på 1 295 tonn. Bak det prognoserte overskuddet ligger en økning i tilførslene på 4 % sammenlignet med 2018, mens engrossalget forventes å øke med 1 %. Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen. Det ble klekket flere kyllinger i 2019 enn året før, noe som gir en gjennomsnittlig økning i antall verpehøner på omtrent 4 %. Omsetningsrådet har godkjent førtidsslakting av verpehøns tilsvarende 1 000 tonn ikke- produserte egg i 2019. Dette vil bidra til å redusere overskuddet. Markedsrommet for egg fra burløsninger blir stadig mindre, og næringen står overfor en ytterligere omstilling til frittgående høner.

7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 7.2 viser utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 17 i 2019.

Figur 7.2 Utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra uke 27 2013 til uke 25 2019.

Bedring i markedet for egg medførte en oppjustering av planlagt gjennomsnittlig engrospris fra 2016 til og med første halvår 2018. Fra andre halvår 2018 ble PGE nedjustert, og prisreduksjonen ble tatt ut på egg fra miljøinnredning. Fra april 2019 er engrosprisen redusert med 0,10 kroner per kilo på egg fra frittgående høns, og 0,20 kroner per kilo på egg fra høns i miljøinnredning. Fra 2018 er omsetningsavgiften 70 øre per kilo egg for å balansere med behov til markedsregulering.

7.1.4 Markedsutviklingen for egg

Fra 01. januar 2012 ble det forbud mot å holde høner i tradisjonelle bur. Alternativene ble da miljøberikede bur eller frittgående systemer. Fordelingen var i de nærmeste årene tilnærmet lik på frittgående høner og høner i miljøbur.

Eggsektoren preges av svært tydelige markedskrav fra sentrale aktører om egg fra frittgående høner, og det fører til behov for utfasing av eggproduksjon i miljøbur. Markedssignalene om behov for frittgående er dramatisk forsterket og entydige bare de siste månedene.

For den enkelte butikkjede er situasjonen at Rema bare har solgt frittgående siden omleggingen i 2012. NorgesGruppen vil fase ut miljøburegg i løpet av våren 2019. Coop har uttalt at de fortsatt vil ta inn miljøburegg, men de kan ikke garantere hvor lenge. Med endret leverandør kan det ligge an til en raskere overgang til frittgående også hos Coop. Det er naturlig at alle kjeder vil følge endringer i markedet generelt.

Industrimarkedet legger fram krav om eggprodukter framstilt av egg fra frittgående høner.

Eggproduktene selges i stor grad videre til dagligvaremarkedet. Signaler fra dagligvare er at både skallegg og bearbeidede varer med egg forutsettes å være fra frittgående høner.

Det er endring fra tidligere, hvor industrimarkedet har benyttet egg som er mindre ettertraktet i dagligvaremarkedet og slik har det vært avsetning for alle typer egg.

Storhusholdning har den helt senere tid hatt en markert økning i etterspørsel etter egg fra frittgående høner. Dette markedet har etter hvert bestilt en noe større andel frittgående, men samtidig har de tidligere signalisert et ønske om egg fra miljøinnredning ut fra prishensyn. Nå har sektoren lagt ut anbud på store leveranser på frittgående.

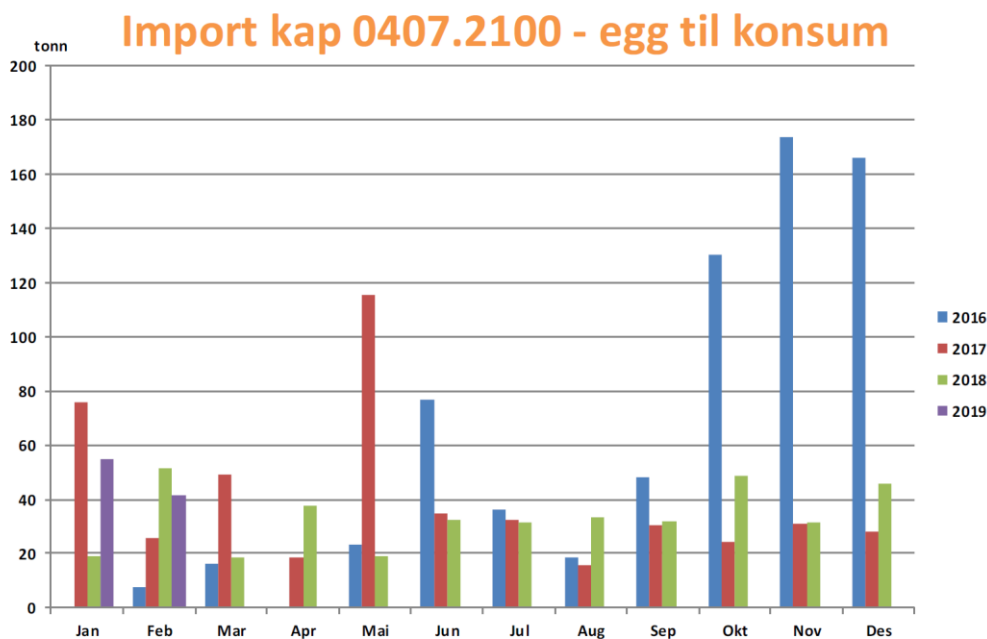
Foreløpig er det ikke mulig å tilfredsstille etterspørselen etter egg fra frittgående høner ettersom Nortura per april 2019 produserer om lag 75 % egg fra frittgående høner og 25 % egg fra høner miljøbur. Mot slutten av 2019 vil om lag 85% av eggproduksjonen komme fra frittgående høner. Det er en betydelig og kostnadskreven omstilling på gang hos eggprodusentene. For Nortura er det krevende kostnadmessig og administrativt å håndtere en varestrøm med buregg med sterkt reduksjon i etterspørsel.

Samlet vil det andre halvår 2019 være noe markedsadgang for den stadig lavere produksjonen av buregg. Fra 2020 blir etterspørsel etter buregg videre sterkt redusert, og fra 2021 kan markedet bli helt ubetydelig.

7.1.5 Import av egg innenfor importkvotene

Etter 2013 har det vært lite import av egg til Norge. Det ble importert 698 tonn i 2016, 488 tonn i 2017 og 405 tonn i 2018. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, på grunn av salmonellarisikoen. Importerte egg benyttes normalt i eggprodukter.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe bearbeiding for foregår utenlands basert på norske egg, som for eksempel “langeegg”, som kommer i tillegg. Figur 7.3 viser en oversikt over importen av egg til konsum fra januar 2016 til og med februar 2019.

Figur 7.3 Importen av egg til konsum fra januar 2016 – t.o.m. februar 2019

7.1.6 Verdensproduksjon og handel med egg⁶⁵

De internasjonale prisene på egg har begrenset påvirkning for prissettingen på konsumegg ettersom det er en svært liten andel av verdens produksjon av egg som blir solgt på det internasjonale markedet.

Salmonellafrie egg fra Norge dekker nesten hele det norske markedet for skallegg, men i enkelte perioder er det behov for import. Det som importeres av skallegg tas inn gjennom den tollfrie kvoten fra EU (på 290 tonn) eller WTO-kvoten med redusert toll (på 1 295 tonn). Det varierer med markedsbalansen i hvilken grad disse blir utnyttet. Importen til Norge i 2018 var under 1 % av total omsetning, på cirka 400 tonn, ifølge SSBs handelsstatistikk.

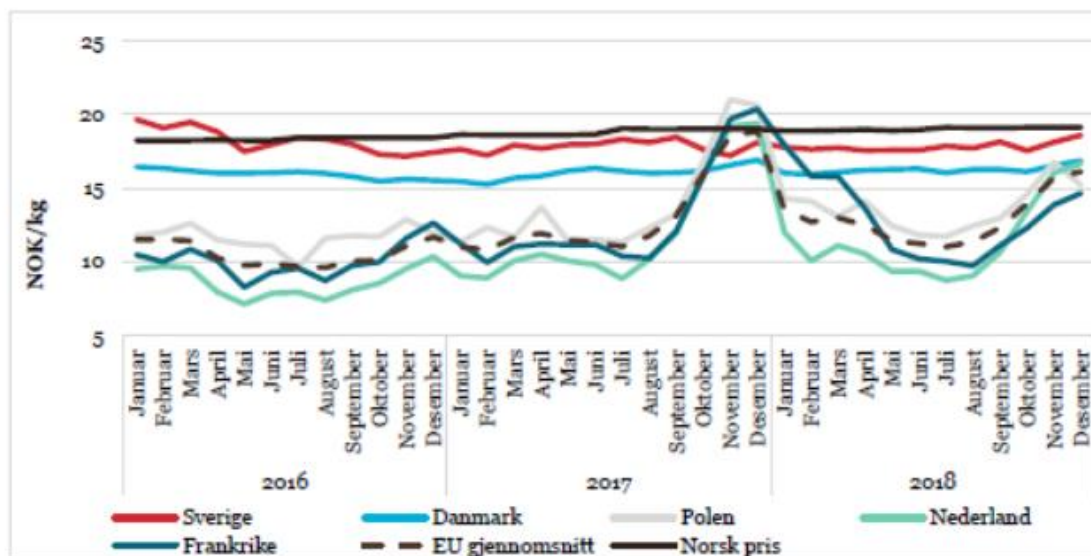
Det aller meste av importen kom i 2018 fra Danmark. Norge importerte også mindre mengder egg fra Estland og Nederland. Prognosene til Nortura sier at Norge i 2019 kommer til å importere 290 tonn, tilsvarende EU-kvoten, og ende på en markedsoverskudd på 1 700 tonn egg på grunn av økt innenlands produksjon. Produksjonen av egg foregår stort sett til innenlands konsum på grunn av lav holdbarhetstid i mange land. Mange land har utfordringer med salmonellabakterier i egg, noe som gjør det mindre attraktivt å kjøpe og selge egg

⁶⁵ Landbruksdirektoratets rapport "Omverdenrapport 2017; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri", utgitt februar 2018.

mellom land med og uten disse utfordringene. Til tross for dette har handelen med egg økt de siste årene.

EU har en selvforsyningsgrad på over 100 %, og eksporterer egg til blant andre Japan og Sveits. Tradisjonelt har EU importert lite egg, men de siste årene har import av egg fra USA og Ukraina inn til EU økt. Importen foregår hovedsakelig som et resultat av handelsavtaler og kvoter. Sett under ett er EU den nest største produsenten av skallegg i verden, kun slått av Kina. EU har mer enn 400 millioner verpehøns og produserer mer enn 7,5 millioner tonn egg hvert år. Kinas produksjon av skallegg har økt vesentlig fra 2016, med om lag 13 %.

Prisene i EU steg kraftig i siste halvdel av 2017 på grunn av en insektsmiddelskandale. I 2018 gikk prisene nedover igjen, og som vist i figur 7.4 har prisene fra september 2018 ligget omtrent på nivå med 2016. Prisene ser ut til å stige mot slutten av 2018. Nederland det europeiske landet som har hatt laveste priser gjennom de siste årene, og ligger under gjennomsnittet for EU. Prisene fra Nederland øker litt mot slutten av 2018 (se figur 7.4).

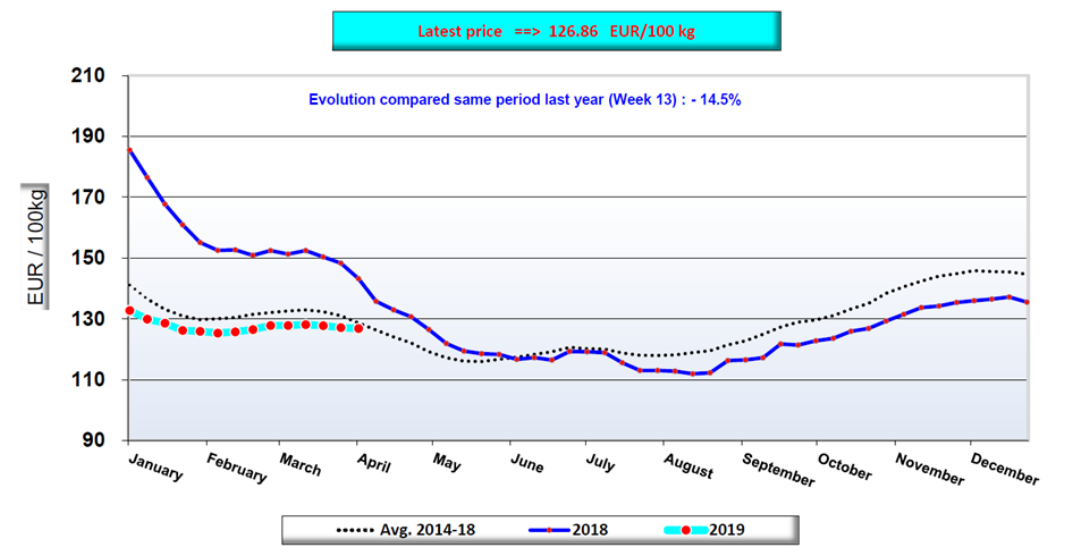

Figur 7.4 Utviklingen i pris på ferske skallegg i EU fra 2016 til 2018⁶⁶.

Figur 7.5 viser utviklingen i pris på egg i gjennomsnitt for alle EU-land. I 2017 har prisutviklingen for egg fulgt gjennomsnittet for årene 2013-2017 frem til september hvor

⁶⁶ https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/kjott-ull-og-skinns/markeds-og-pris/publikasjoner/_attachment/73785?_ts=16952849330&download=true

prisen økte betydelig ut året. Frem mot mai 2018 har deimot prisene sunket og per uke 35 ligger prisen 10,3 % lavere enn på samme tid i fjor.

Figur 7.5 Utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt i alle medlemsland, i euro per 100 kg gjennomsnitt for 2014- 2018, pris i 2018 og t.o.m uke 14 2019⁶⁷

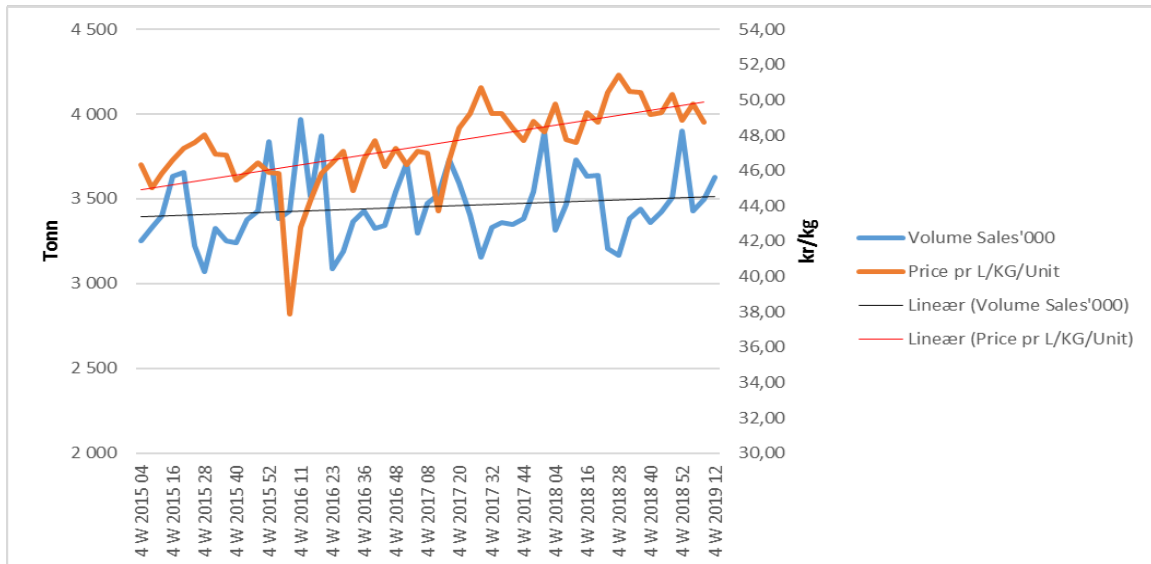
7.2 Priser og prisdannelse for egg⁶⁸

Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg ikke alltid følger engrosprisendringene. I fjor minket prisforskjellen mellom merkevare og EMV, noe som ser ut til å ha økt salget av merkevareegg. I deler av 2018 har salget av merkevarer vært større enn på EMV. Videre er det fortsatt en vridning mot egg fra frittgående høner.

Figur 7.6 viser det totale salget av egg og prisen per kilo. Etterspørselen etter egg varierer en del gjennom året med høysesong rundt påske, mai, august og jul. Det siste året (fra uke 12 2018 til uke 12 2019) har det vært en liten nedgang i volum tilsvarende 3 %. Ser man deimot på de 5 siste årene har det vært en økning på 10 %. Det siste året har prisen totalt økt med 1 krone eller 2 %, mens løpet av de 5 siste årene har prisen økt 3,80 kroner eller 9 %. Det store prisdroppet i uke 11 2016 skyldes priskrig på egg til påske.

⁶⁷ Statistikk «weekly market prices for eggs» https://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations_en

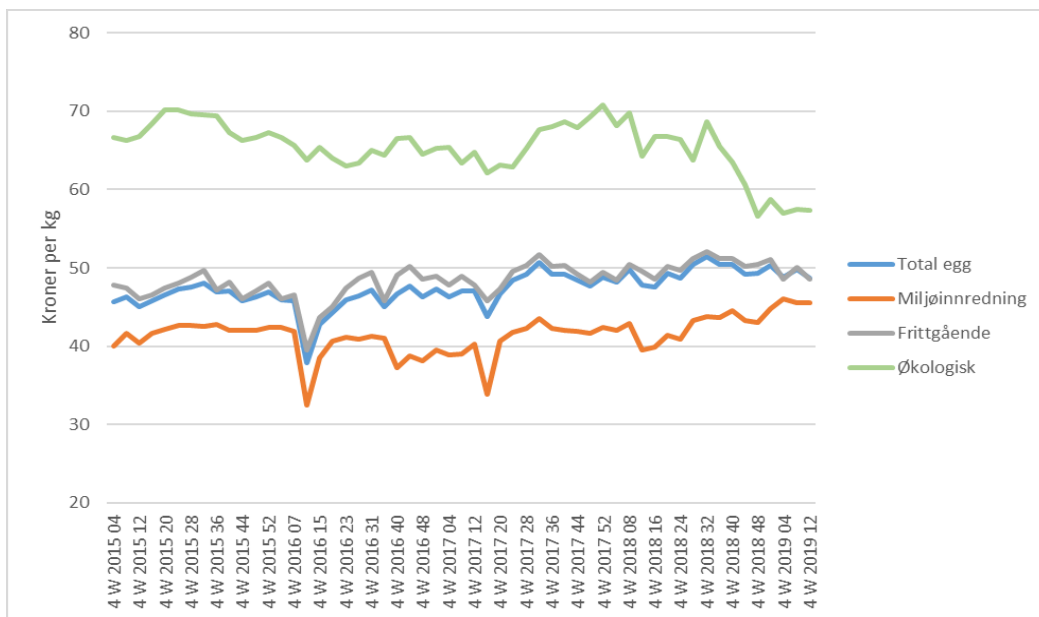
⁶⁸ Tallene i alle tabellene er hentet fra Nielsen-tall dersom ikke annet er oppgitt

Figur 7.6 Utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet uke 4 2015 – uke 12 2019.

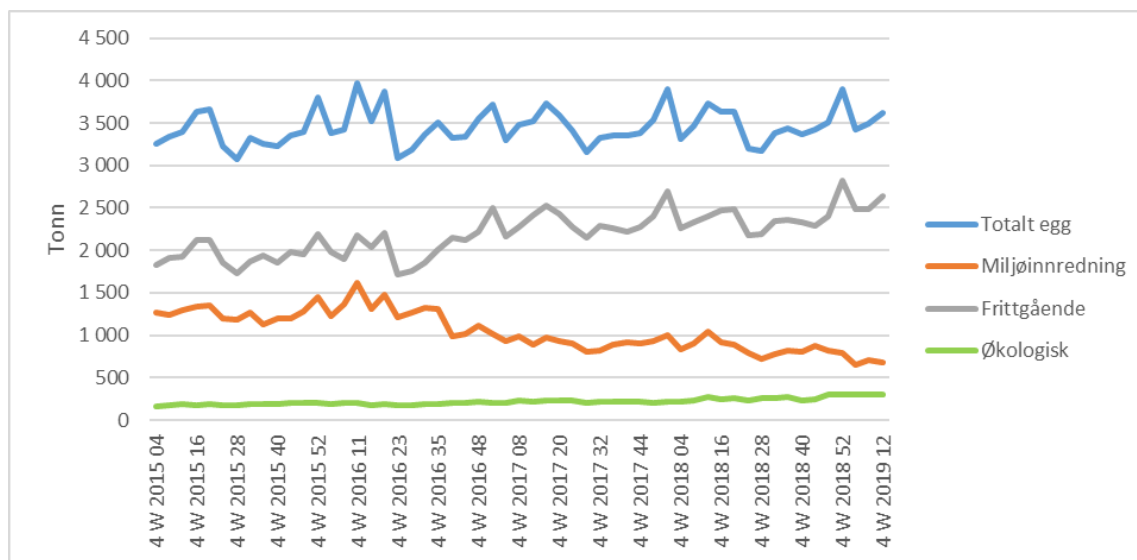
Figur 7.7 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet, i kroner per kilo fra uke 1 2015 til uke 12 i 2019. Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra miljøinnredning.

De siste året (uke 12 i 2018 til uke 12 i 2019) er det egg fra høner med miljøinnredning som har økt mest i pris med 10 %, tilsvarende 6 kroner per kilo. Frittgående egg har hatt en prisnedgang på 2 %, og økologisk med størst nedgang på hele 11 %. Prisen på egg totalt sett har hatt en økning på 2 %, tilsvarende 1 krone per kilo.

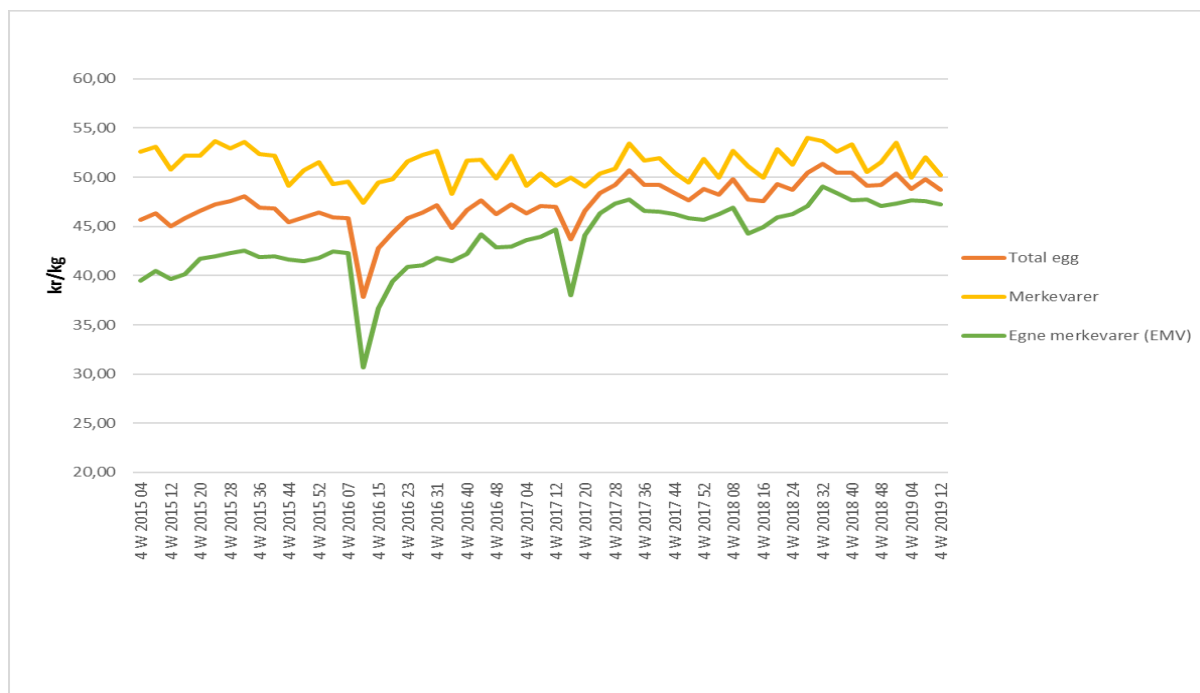
Figur 7.7 Utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet, i kr/kg fra uke 4 2015 til uke 12 2019.

Figur 7.8 viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper. Trenden er at det stadig omsettes mindre egg fra miljønnredning, med en nedgang på 35 %, tilsvarende 363 tonn, det siste året. Det siste året (fra uke 12 2018 til uke 12 2019) er det omsetningen av økologiske og frittgående egg som har økt mest med 10 %, tilsvarende 28 og 234 tonn.

Figur 7.8 Utviklingen av volum i tonn av ulike typer egg i dagligvaremarkedet fra uke 4 2015 til uke 12 2019

Figur 7.9 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer og merkevarer. Prisen på EMV-egg i dagligvarehandelen har økt med 7 %, tilsvarende 2,90 kroner per kilo. Det har vært en nedgang i pris på merkevareegg på 0,90 kroner per kilo, tilsvarende 2 %. Prisforskjellen er likevel mindre enn tidligere, og prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer.

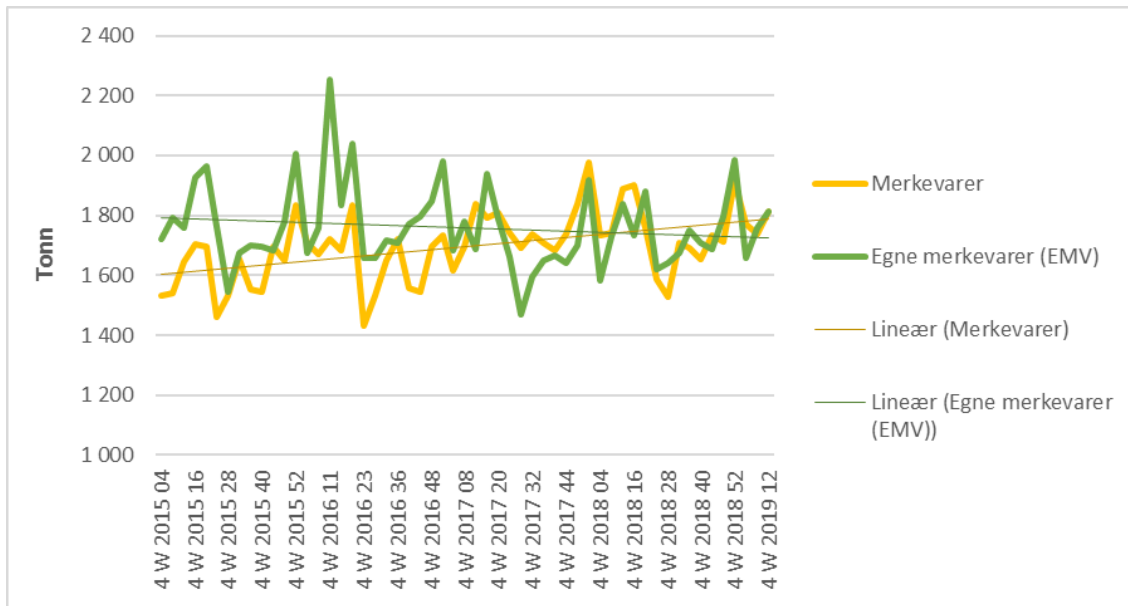

Figur 7.9 Utvikling av pris i kr/kg av egg solgt som dagligvarenes EMV og merkevarer fra uke 4 2015 til uke 12 2019.

Figur 7.10 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV og merkevarer.

Tidligere har det vært omsatt et større volum egg som EMV, enn som merkevare.

Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant frem til andre halvår i 2017, hvor salget av egg fra merkevarene har vært like stort, og i perioder faktisk større, som for EMV-egg. I uke 12 i 2019 har salget på både merkevarer og EMV sunket med 4 % og 1 % fra tilsvarende uke i 2018. I samme periode har prisforskjellen blitt mindre, noe som kan være årsaken til at merkevaresalget har økt.

Figur 7.10 Utviklingen i volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarens egne merkevarer (EMV) og merkevarer, fra uke 4 2015 til uke 12 2019.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) gjelder for representantvaren; A egg over 53 gram, sortert på brett. Størrelsene M, L og XL vektes etter andel av mottatte egg. I tillegg vektes egg fra høner i miljøbur og fra frittgående høner. Planlagt gjennomsnittlig engrospris skal fastsettes for egg generelt og skal ikke skille mellom driftsformer. Fordelingen mellom frittgående og miljøbur er i april 2019 tilnærmet 75 / 25, og andelen frittgående øker sterkt ved omstilling til markedets krav. Innsettplanene for andre halvår 2019 viser en andel på vel 80% frittgående. En endring i prisen vil slå ut tilsvarende på planlagt gjennomsnittlig engrospris.

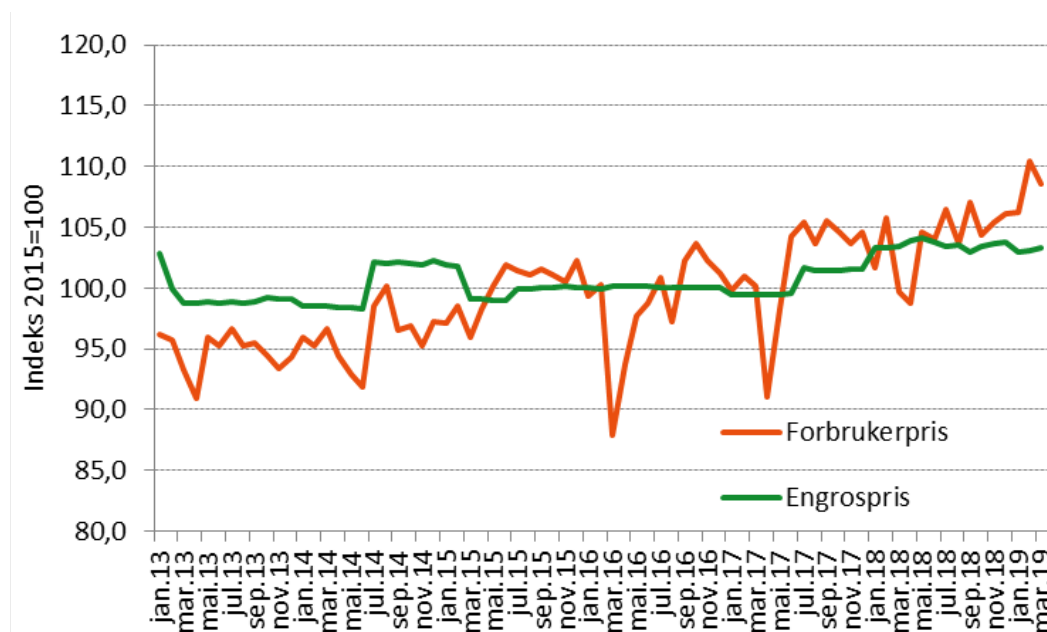
Endringer i eggmarkedet med større andel egg fra frittgående høner bidrar med uvanlig mye usikkerhet om prisutvikling, og mulig forbrukseffekt. Siden frittgående egg er dyrere, vil en større andel frittgående gi en høyere eggpris samlet. I tillegg kommer effekten av økt pris for egg fra frittgående høner ut mot forbruker. Imidlertid er priselastisiteten for egg lav. Effekten av priser vises i størst grad av prisforskjeller mellom eggvarianter, og det styres også i stor grad av dagligvarekjedene. Som nevnt i avsnitt 6.2, samsvarer ikke alltid utviklingen av forbrukerpris i butikk med endringer i engrosprisen. Reell prisøkning mot forbruker er avhengig av dagligvarekjedenes oppfølging, og bruk av egg som kampanjevare. Selv om konsekvensene av en generell prisøkning muligens ikke blir så store, kan det være stor usikkerhet knyttet til forbrukerne sine reaksjoner på at de billigste eggene mer eller mindre forsvinner fra butikkene.

Produksjon av egg med frittgående høner krever noe mer arbeid og har høyere kostnader enn eggproduksjon i miljøinnredning. Fra 2012 var prisen på egg fra frittgående høner om lag 1 krone høyere enn buregg. Økt etterspørsel etter frittgående har ført til en vridning i pris for å stimulere til omlegging, og prisdifferansen mellom buregg og frittgående er per april 2019 kroner 2,30 per kilo for størrelsene L og M.

7.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 7.11 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris. De siste årene har forbrukerprisen fulgt engrosprisen om man ser bort fra prisfall til påske.

Figur 7.11 Utviklingen i engrospris og forbrukerpriser for egg fra januar 2013 til mars 2019⁶⁹.

Ifølge Resultatkontrollen har forbrukerprisene økt med 2 % fra 2017 til 2018. Engrosprisene økte med 3 % i 2018, noe som er den største økningen siden 2012. Produsentprisene sank med om lag 1 % fra 2017 til 2018⁷⁰.

⁶⁹ <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser>

⁷⁰ BFI Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken. 2018

7.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det ble bygd mange nye hus og det ble gjort store investeringer i bransjen i årene fram mot 2012. Mange produsenter har derfor fortsatt stor gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader.

Markedskravene om egg fra frittgående høner medfører en betydelig utfasing av høner i miljøbur, og det betyr enda en stor omstilling for mange eggprodusenter.

7.3.1 Struktur og produksjon i ulike innredninger

Omleggingen i 2012 medførte at en stor andel av produsentene investerte i nye hus og driftsapparat i årene fram mot 2012. De bygde med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen på 7500 høner, og produksjonen økte derfor betydelig.

Produsenter som har tegnet prognoseavtale med Nortura har en gjennomsnittsbesetning i år på 7 513 høneplasser, rett i overkant av konsesjonsgrensen⁷¹. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på omtrent 5 500 verpehøns.

Det var lenge kun en svak økning av andel frittgående siden omleggingen i 2012, men entydige markedskrav om frittgående medfører nå omfattende omstilling. Nortura har per i dag om lag 100 hønehus med miljøinnredning, og 75 av disse har meldt at de omstiller til frittgående i løpet av 2019, 2020 og starten av 2021. Ny innredning for et konsesjonshus kommer på mellom 1,5- 2 millioner kroner. Samlet kan det være et investeringsbehov på opp mot 200 millioner kroner. I forhold til en omstilling mot frittgående må det også tas hensyn til muligheten hos oppalere som produserer unghøner.

7.3.2 Referansebruk 6 – korn og egg⁷²

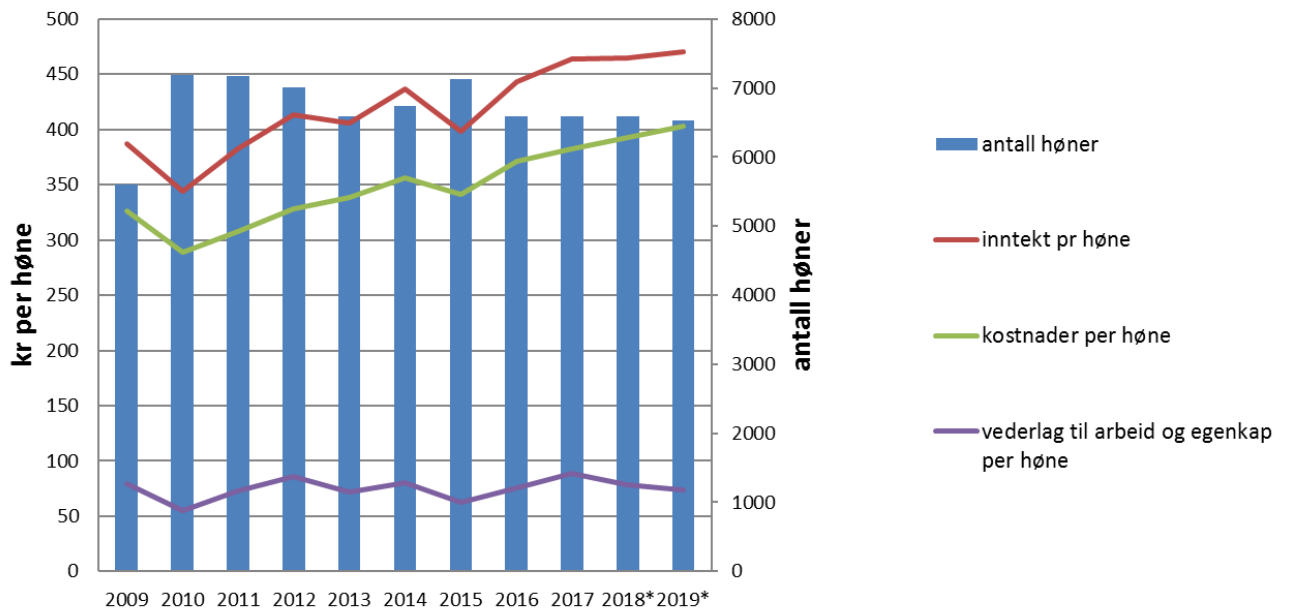
Tallene for referansebruk 6 viser at inntektene per høne har økt noe siden 2016, og det også er forventet å økning på 1 % i 2019. Kostnaden per høne forventes å øke med 2 %. Vederlaget til arbeid og egenkapital per høne har vist en fallende utvikling de senere årene, og det er forventet en nedgang på 6 % fra 2018 til 2019 *før* jordbruksavtalen.

---

⁷¹ Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er over dagens konsesjonsgrense fordi det finnes enkelte produsenter som hadde flere enn 7500 høner når konsesjonsgrensen ble til, og de trengte ikke redusere sine besetninger.

⁷² Referansebruk 6 (BFJ) består i 2019 av 6533 høner og 258 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra *før* resultatet av jordbruksavtalen 2019 forelå.

Endringer i bondens inntekt henger i stor grad sammen med endringer i engrosprisen. Se kapittel 7.1.3 for mer om pris.

Figur 7.12 Inntekter, kostnader mm per høne plass før resultatet av jordbruksavtalen 2019.⁷³
*Foreløpige tall

7.3.3 Dekningsbidrags- og lønnsomhetskalkyler i eggproduksjonen

Tabell 7.1 viser deler av Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg for miljøinnredning og frittgående i januar 2018 og 2019. Det forsettes 7500 høner.

Tabell 7.1 Utvikling i kostnader, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2018-2019.

	Jan 18 miljøinnredning	Jan 19 miljøinnredning	Jan 18 frittgående	Jan 19 frittgående
Eggproduksjon per innsatt høne	23,40	23,60	22,90	22,90
Sum produksjonsinntekter	342	324	371	360
Sum produksjonskostander	233	232	231	231
Diverse variable kostnader	14	15	18	20
Produksjonstillegg	7	7	7	7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod. tillegg	81	68	103	93
Dekningsbidrag 2 per år inkl. prod. tillegg	610 885	509 027	771 442	694 026
Lønnsevne per time	82	10	158	111

⁷³ 2017 er regnskapstall, 2018 er fremregna tall og 2019 er prognose.

Produksjonen per innsatt høne har holdt seg relativt stabilt for begge driftsformene.

Produksjonsinntektene per høne har blitt redusert med 11 kroner for frittgående, mens det er en reduksjon på 18 kroner for miljøinnredning. Produksjonskostadene har blitt redusert med 1 krone for miljøinnredning og uendret for frittgående.

Det er en redusering på dekningsbidrag 2 per høne per år på henholdsvis 13 kroner per høne per år for miljøinnredning og 10 kroner per høne per år for frittgående. Inkludert produksjonstillegget utgjør det en endring i dekningsbidrag 2 per år på henholdsvis 17 % og 10 %. I kroner utgjør dette om lag 102 000 kroner for miljøinnredning og 77 000 kroner for frittgående produksjon. Det gir en lønnsevne per time på 10 kroner for miljøinnredning og 111 kroner for frittgående i 2018.

Lønnsomheten i eggproduksjon er svært avhengig av kapitalkostnaden. Siden det ble nye krav til hold av høner fra 2012 har mange eggprodusenter relativt nye anlegg, og dermed store kostnader. En del av eggprodusentene med buranlegg har noe lavere kapitalbelastning.

7.4 Langtidsutsikter egg

Etter noen år med stor overdekning, og slakting av verpehøner før tiden, bedret eggmarkedet seg fra 2016. Godt salg er forklaringen på dette. Markedet er balansert gjennom førtidsslakting av verpehøner før normal slaktealder. Det ble en økning i høneplasser i 2018, og markeds-rommet for egg fra burløsninger blir stadig mindre.

Gjeldende prognose for 2019 viser en overdekning på om lag 1 700 tonn etter inntak av den tollfrie kvoten på 290 tonn egg fra EU. Det er fortsatt overkapasitet i eggneringen, og det vil fortsatt være nødvendig å benytte førtidsslakting for å oppnå markedsbalanse. Det har vært en økning i forbruk per innbygger de siste årene, og det er sannsynlig at økningen vil fortsette.

Alternative scenarier for engrossalg egg. Tonn

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Egg	66 900	66 000	64 300

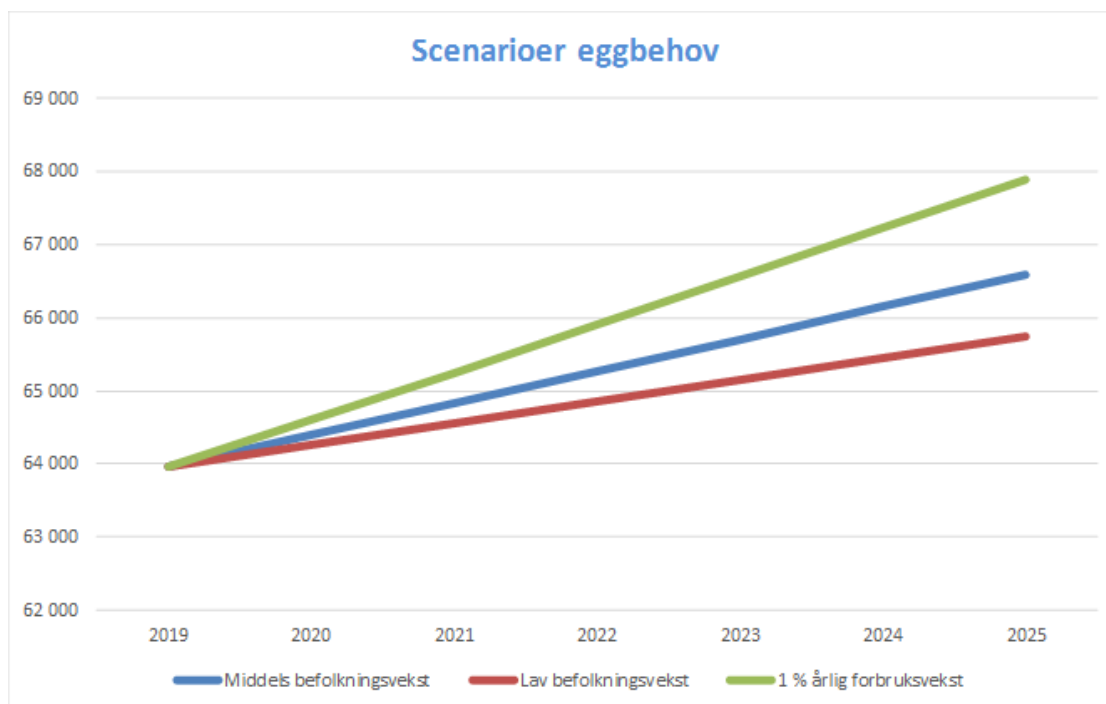
Antatte importkvoter i tonn

	WTO	EU	SUM
Egg	1 295	290	1 585

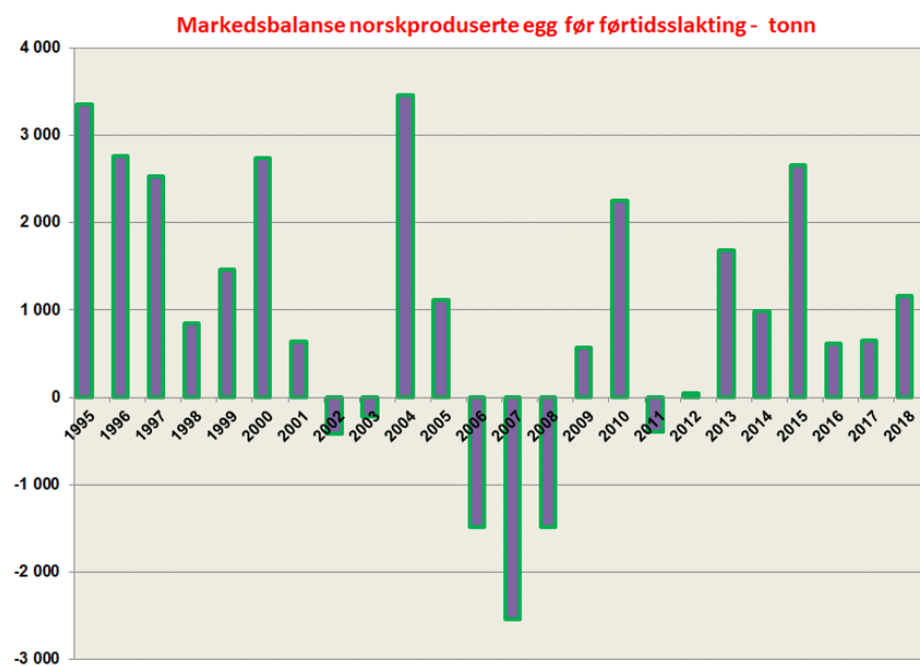
Det er forutsatt inntak av den tollfrie kvoten fra EU på 290 tonn samt 210 tonn av WTO-kvotene. Til sammen 500 tonn

Disponibelt engrossalg for norskprodusert vare

	År 2025		
	Middels befolkningsvekst	Lav befolkningsvekst	Gjeldende prognose for år 2019
Egg	66 400	65 500	63 800

I tillegg er det et betydelig direkte salg av egg som ikke inngår i disse tallene. I følge tall fra Landbruksdirektoratet var dette på 7 052 tonn i 2017.

8 Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe

		Representantvare ung okse				
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring %	årlig endring
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10	
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30	
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50	
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62	2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70	
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30	4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50	
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80	4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00	
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20	4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30	
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50	3,3 %
2. halvår	2015	57,43	-0,07	57,50	0,50	
1. halvår	2016	58,52	-0,18	58,70	1,20	3,0 %
2. halvår	2016	59,09	-0,11	59,20	0,50	
1. halvår	2017	59,69	-0,31	60,00	0,80	2,2 %
2. halvår	2017	59,92	-0,08	60,00	0,00	
1. halvår	2018	60,09	-0,41	60,50	0,50	0,8 %
2. halvår	2018	59,88	-0,42	60,30	-0,20	
1. halvår	2019			60,50	0,20	0,0 %
2. halvår	2019			60,50	0,00	

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam

		Representantvare lam				
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring %	årlig endring
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48	
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40	2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63	2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22	3,7 %
2. halvår	2013 PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20	
1. halvår	2014 PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80	7,9 %
2. halvår	2014 PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70	
1. halvår	2015 PGE	70,67	0,17	70,50	1,80	3,7 %
2. halvår	2015 PGE	70,46	-0,04	70,50	0,00	
1. halvår	2016 PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %
2. halvår	2016 PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	
1. halvår	2017 PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00	-7,2 %
2. halvår	2017 PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00	
1. halvår	2018 PGE	63,78	-0,82	64,60	0,00	0,0 %
2. halvår	2018 PGE	64,36	-0,24	64,60	0,00	
1. halvår	2019 PGE			64,60	0,00	0,0 %
2. halvår	2019 PGE			66,10	1,50	

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg

		Representantvare egg				
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring %	årlig endring
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58	
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70	4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48	8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38	2,0 %
2. halvår	2013 PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90	
1. halvår	2014 PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10	-5,2 %
2. halvår	2014 PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70	
1. halvår	2015 PGE	18,48	-0,32	18,8*	0,00	3,9 %
2. halvår	2015 PGE	18,26	-0,14	18,40	-0,40	
1. halvår	2016 PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	-2,1 %
2. halvår	2016 PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	
1. halvår	2017 PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20	2,2 %
2. halvår	2017 PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40	
1. halvår	2018 PGE	19,25	-0,10	19,35	0,15	2,9 %
2. halvår	2018 PGE	19,22	-0,03	19,25	-0,10	
1. halvår	2019 PGE			19,15	-0,10	-1,0 %
2. halvår	2019 PGE			19,40	0,25	

*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars